

**SFÂNTA SPOVEDANIE
ȘI SFÂNTA ÎMPĂRTĂȘANIE**
ÎNTREBĂRI ȘI RĂSPUNSURI LITURGICE

Coordonator colecție:

Preot Nicolae Dascălu

Redactori:

Diacon Ciprian Bâra

Preot Sorin-Vasile Tancău

Tehnoredactor:

Constantina Cristea

Grafică:

Mănăstirea Stavropoleos

Corectori:

Viorica Dumitrenco

Nicoleta Gheorghe

Coperta: *Împărtășirea Sfinților Apostoli*

(Mănăstirea Polovragi, județul Gorj)

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Sfânta Spovedanie și Sfânta Împărtășanie: întrebări și răspunsuri

liturgice / carte publicată cu binecuvântarea Preafericitului

Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. -

București: Trinitas, 2014

ISBN 978-973-155-148-7

I. Daniel, patriarh al Bisericii Ortodoxe Române

265.62

265.32

© Editura TRINITAS a Patriarhiei Române - 2014

www.editurapatriarhiei.ro

editura@patriarhia.ro

COLECȚIA MEDIA CHRISTIANA | SERIA LUMINA

SFÂNTA SPOVEDANIE ȘI SFÂNTA ÎMPĂRTĂȘANIE

ÎNTREBĂRI ȘI RĂSPUNSURI LITURGICE

Carte publicată cu binecuvântarea
Preafericitului Părinte

DANIEL

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

Editura TRINITAS a Patriarhiei Române
București – 2014

1

NOTĂ EDITORIALĂ

Cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul României, adăugăm acum la colecția MEDIA CHRISTIANA - seria LUMINA un nou volum de texte ce reunesc articolele din cadrul rubricii „Răspunsuri liturgice”, publicate în „Ziarul Lumina” în cursul Anului omagial euharistic 2014. Acestea sunt semnate de liturgiști români renumiți, cu o bogată activitate academică și pastorală: pr. prof. univ. dr. Nicolae D. Necula, pr. prof. univ. dr. Viorel Sava, pr. lect. univ. dr. Marian Mihai, pr. lect. univ. dr. Vasile Gavrilă și pr. asist. univ. dr. Silviu Tudose.

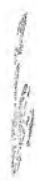
Cele 38 de titluri care alcătuiesc noul volum sunt contribuții teologice la tematica amplă liturgică și pastorală, a Sfintei Spovedanii și a Sfintei Împărtășanii. Publicate sub formă de întrebare-răspuns, acestea păstrează duhul comunicării interpersonale în lumina lui Hristos dintre duhovnic și penitent. Studiile și articolele înmănunchiate în acest buchet editorial au cuprins aproximativ toată gama de teme care puteau fi tratate, în legătură cu cele două Taine.

Ele s-au născut din dorința de a oferi răspunsuri slujitorilor Sfintelor Altare și credincioșilor care doresc să înțeleagă rânduielile bisericești și aspectele practice, legate de Taina Spovedaniei și Taina Împărtășaniei. S-a avut în vedere și faptul că, de-a lungul timpului, din ignoranță sau din alte pricini neștiute au apărut și greșeli, inovații nejustificate, care nu-și au locul și nici rostul. Toate acestea trebuie corijate, iar rânduiala împlinită conform cărților liturgice publicate cu aprobarea Sfântului Sinod, urmând practica de veacuri a Sfinților Părinți ai Bisericii Ortodoxe.

Din studiile și articolele publicate, ca și din practica Bisericii reiese că toate Sfintele Taine își au rolul lor bine definit în procesul mântuirii noastre, dar Taina Împărtășaniei, precedată în mod obligatoriu de Taina Pocăinței ne definește și ne păstrează calitatea de creștini ortodocși, de comunitate care viețuiește în jurul Potirului euharistic.

Suntem încredințați că acest nou volum din seria LUMINA a colecției MEDIA CHRISTIANA va aduce mult folos preoților, studenților teologi și elevilor seminariști, precum și tuturor credincioșilor, fiind o bogată sursă de răspunsuri și lămuriri liturgice și pastorale.

Editura TRINITAS

CÂND ȘI CUM A FOST ÎNTEMEIATĂ TAINA SPOVEDANIEI?

Pr. prof. dr. Nicolae D. Necula

Să nu lăsăm niciodată ca sarcina păcatelor să devină tot mai grea, și mai ales să nu ne obișnuim cu păcatul, care devine a doua noastră natură. Însă curățirea de păcate aduce după sine și dorința de a primi Sfânta Împărtășanie. Este într-un fel o desăvârșire a dorinței noastre de curățire și înnoire. De aceea, aproape întotdeauna Spovedania este urmată de împărtășire.

Conform hotărârii din 29 octombrie 2012 a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, la propunerea președintelui său, Preafericitul Părinte Patriarh Daniel al României, anul 2014, în care ne aflăm, a fost declarat „Anul omagial euharistic al Sfintei Spovedanii și al

Sfintei Împărtășanii” și „Anul comemorativ al Sfinților Martiri Brâncoveni”.

Prima parte a acestei hotărâri are în vedere strânsa legătură dintre Sfânta Spovedanie și Sfânta Împărtășanie, dacă ne gândim că în Biserica Ortodoxă Română Sfânta Împărtășanie nu se poate concepe fără Sfânta Spovedanie.

10

Nu numai canoanele și hotărârile bisericești se referă la această practică a Bisericii, ci credincioșii înșiși, din respect deosebit față de Sfânta Împărtășanie, nu îndrăznesc să se apropie de aceasta fără Spovedanie. Spun lucrul acesta având în vedere practica din unele Biserici Ortodoxe de a nu considera necesară și obligatorie administrarea Sfintei Spovedanii înainte de Taina Împărtășaniei, așa cum se întâmplă în Biserica Ortodoxă Greacă.

În această privință, este suficient să menționăm multe restricții și opriri de la primirea Sfintei Împărtășanii, prevăzute de canoane, pe perioade mai mari sau mai mici de timp, pentru diferitele păcate pe care le putem săvârși și care ne fac nevrednici de a ne apropia de Sfânta Împărtășanie. Pentru cunoașterea lor și pentru aplicarea epitimiiilor corespunzătoare este nevoie ca, mai întâi, preotul duhovnic să le cunoască, și acesta nu are altă cale de a le afla decât Spovedania. În funcție de ele și de gravitatea lor, ca și de gradul de pocăință, duhovnicul dă dezlegare de păcatele săvârșite și îngăduie împărtășirea cu Sfântul Trup și Sfântul Sânge al Mântuitorului Hristos, sau

oprește de la primirea Sfintei Împărtășanii, până la împlinirea canonului sau epitimiei date cu acest prilej. Dacă ne împărtășim fără Spovedanie, primim Sfânta Împărtășanie cu nevrednicie și luăm, așa cum spune Sfântul Apostol Pavel, osândă. „Căci cel ce mănâncă și bea cu nevrednicie, osândă își mănâncă și bea, nesocotind trupul Domnului” (1 Corinteni 11, 29).

Fără îndoială că putem vorbi despre Sfânta Spovedanie și ca Taină de sine stătătoare, administrată de Biserică fără legătură cu Sfânta Împărtășanie. Din acest punct de vedere, ea este socotită Taina regăsirii noastre sufletești, adică acea lucrare de curățire de păcate. Prin această Sfântă Taină, una din cele șapte ale Bisericii, săvârșită de episcop sau preot, în urma mărturisirii păcatelor, a părerii de rău pentru ele sau a căinței și a promisiunii de a nu le mai face, primim iertare de la Dumnezeu. De aceea, ori de câte ori simțim sufletul încărcat de păcate, care ne apasă pe conștiință și ne mustră, trebuie să apelăm la acest mijloc minunat de ușurare a cugetului. Să nu lăsăm niciodată ca sarcina păcatelor să devină tot mai grea, și mai ales să nu ne obișnuim cu păcatul, care devine a doua noastră natură. Însă curățirea de păcate aduce după sine și dorința de a primi Sfânta Împărtășanie. Este într-un fel o desăvârșire a dorinței noastre de curățire și înnoire. De aceea, aproape întotdeauna Spovedania este urmată de împărtășire.

Pocăința sau Spovedania este socotită, pe drept cuvânt, ca una din cele mai importante lucrări sfînțitoare din viața credincioșilor, pentru că prin ea se reface comuniunea cu Dumnezeu, întreruptă de păcat, se restaurează omul cel vechi și se înnoiește haina luminoasă a Botezului întunecată sau murdărită prin viața cea păcătoasă. De aceea legătura dintre Spovedanie și Împărtășanie este firească și logică, pentru că ele împreună contribuie la progresul nostru duhovnicesc, și de aceea sunt tratate împreună.

Prima dintre aceste două taine, cea a Spovedaniei, a Pocăinței sau a Mărturisirii, a fost întemeiată de Mântuitorul Iisus Hristos, în mod expres, prin cuvintele rostite asupra sfinților Săi ucenici și apostoli. Aceasta s-a întâmplat atât înainte de Sfânta Înviere, cât și după aceea. Astfel, vorbindu-le despre iertarea aproapelui și căile de urmat în această acțiune, Mântuitorul le spune clar acestora: „Adevărat grăiesc vouă: Oricâte veți lega pe pământ, vor fi legate și în cer, și oricâte veți dezlega pe pământ, vor fi dezlegate și în cer” (Matei 18, 18). Același lucru îl spusese și lui Petru în Betsaida Galileii: „Și îți voi da cheile Împărăției cerurilor și orice vei lega pe pământ, va fi legat și în ceruri, și orice vei dezlega pe pământ, va fi dezlegat și în ceruri” (Matei 16, 19). După slăvita Sa Înviere, Mântuitorul întărește porunca și puterea iertării păcatelor. În ziua cea dintâi a săptămânii, seara, când

Mântuitorul a venit în mijlocul ucenicilor, fiind ușile încuiate, le-a zis: „Pace vouă! Precum M-a trimis pe Mine Tatăl, vă trimit și Eu pe voi. Și zicând acestea, a suflat asupra lor și le-a zis: Luați Duh Sfânt; Căroră veți ierta păcatele, le vor fi iertate și căroră le veți ține, vor fi ținute” (Ioan 20, 21-23).

Ucenicii au primit de data aceasta și Duhul Sfânt, să opereze lucrarea de iertare a păcatelor, dar, cu toate acestea, ei au început a săvârși Taina Spovedaniei sau a Mărturisirii (a Pocăinței) abia după pogorârea Sfântului Duh, la Cincizecime. Atunci, Sfântul Petru, în urma cuvântării sale și a întrebărilor puse de mulțime, le-a zis: „Pocăiți-vă și să se boteze fiecare dintre voi în numele lui Iisus Hristos, spre iertarea păcatelor voastre, și veți primi darul Duhului Sfânt” (Faptele 2, 38). Începând cu Sfinții Apostoli, care au săvârșit Taina Pocăinței, și continuând cu urmașii acestora, episcopii și preoții, Taina Spovedaniei a ocupat un rol tot mai important în viața credincioșilor. Și predica Sfântului Ioan Botezătorul începe tot cu îndemnul la pocăință (Matei 3, 2): „Pocăiți-vă, că s-a apropiat Împărăția cerurilor”, ca și predica Mântuitorului (Matei 4, 17), dar acestea nu se referă la Taina Pocăinței așa cum este ea înțeleasă din punct de vedere creștin. Cu totul alt sens au cuvintele Sfântului Apostol Iacov: „Mărturisiți-vă deci unul altuia păcatele și vă rugați unul pentru altul, ca să vă vindecați, că mult poate rugăciunea stăruitoare a dreptului” (Iacov 5, 16), în care accentul

cade pe practica mărturisirii folosită în viața credincioșilor. Având în vedere că Taina Pocăinței spală păcatele săvârșite după Botez, ea a mai fost numită și al doilea Botez, prin care se curăță păcatele personale și se reface legătura cu Biserica, întreruptă prin păcat. Acest botez se face prin lacrimile pocăinței.

Pocăința presupune mai multe faze: căința sau părerea de rău pentru păcatele săvârșite; mărturisirea păcatelor; îndeplinirea canonului sau epitimiei; dezlegarea sau iertarea.

Mărturisirea a fost și este un act personal și secret desfășurat între duhovnic și penitent. Au existat în istoria Bisericii și cazuri de mărturisire publică izolate, dar au fost înlăturate, căci nu asigurau secretul Mărturisirii. În Biserica Ortodoxă se practică numai mărturisirea particulară, în fața duhovnicului.

Întemeiată de Mântuitorul Iisus Hristos, practică de Sfinții Apostoli și de urmașii acestora, episcopii și preoții, săvârșită numai particular și asigurându-se secretul ei, Mărturisirea rămâne cea mai bună și eficientă cale de reînnoire sufletească și progres duhovnicesc.

CARE ESTE LEGĂTURA DINTRE TAINA SPOVEDANIEI ȘI TAINA ÎMPĂRTĂȘANIEI?

15

Pr. prof. dr. Viorel Sava

Legătura dintre Taina Spovedaniei și Taina Împărtășaniei este foarte profundă, așa după cum există legături foarte profunde între toate Tainele Bisericii. Nu putem vorbi despre Împărtășanie fără a vorbi despre Botez, pentru că Taina Botezului ne integrează în Biserică, unde se săvârșește și unde primim Sfânta Împărtășanie.

Sfânta Împărtășanie, ca lucrare integrată în Sfânta Liturghie, reprezintă modul de manifestare propriu al primei comunități creștine, după modelul căreia s-a format, a viețuit și a lucrat Biserica de-a lungul timpului, din vremea apostolică și până astăzi. Comunitatea primilor

creștini se manifesta plenar și își afirma identitatea în Sfânta Liturghie, în ascultarea și trăirea după învățătura apostolilor. Manifestarea publică a primei comunități creștine era legată de Liturghie și de Sfânta Împărtășanie. „Și stăruiau în învățătura apostolilor și în împărtășire, în frângerea pâinii și în rugăciuni” (*Fapte*, 2, 42).

16

Toate Tainele au fost administrate credincioșilor încă din primele veacuri. Prima comunitate de creștini era alcătuită, ca și comunitățile de astăzi, din credincioși supuși păcatului. De aceea, încă din primele comunități creștine s-a săvârșit Taina Spovedaniei spre iertarea păcatelor. Din scrierile Noului Testament aflăm că toate Sfintele Taine au fost săvârșite încă din veacul apostolic. Desigur, nu putem vorbi de un ritual elaborat al tainelor în acea vreme, precum cel de astăzi, dar oficierea în sine, în forma aceea primară, puțin dezvoltată, apare încă de la începutul creștinismului.

Primirea Împărtășaniei, ca mod propriu de manifestare a creștinilor integrați în comunitățile liturgice, încă de la început, a avut scopuri foarte precise, fiind considerată hrană a vieții veșnice cu care credinciosul trebuia să se obișnuiască de timpuriu. În tradiția răsăriteană, cel care s-a botezat este împărtășit imediat după Botez, fie el matur sau prunc. Botezul este Taina care ne oferă o nouă viață, viața în Hristos, care are nevoie de o nouă hrană, care este Trupul și Sângele Mântuitorului nostru Iisus

Hristos. La împărtășirea credinciosului, preotul rostește formula specială: „Se împărtășește robul lui Dumnezeu (N.) cu Cinstitul și Sfântul Trup și Sânge al Domnului și Dumnezeului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos, spre iertarea păcatelor și spre viața de veci, Amin”, arătându-se că aceasta este hrana vieții ce va să vină, cu care credinciosul se deprinde încă de acum. Gustarea din hrana vieții veșnice este una anticipată, dar nu una deplină, lucru arătat și în rugăciunea rostită de preot în taină când pune miridele pe Sfântul Disc în Sfântul Potir. „... Dă-ne nouă să ne împărtășim cu Tine, pe deplin, în ziua cea neînserată a Împărăției Tale.” Primirea Sfintei Împărtășanii ne introduce mai adânc în taina prezenței lui Hristos, ne conferă viața în Hristos și ne întărește în aceasta. Primirea Tainelor este, de fapt, primirea vieții în Hristos, centrarea existenței noastre în Hristos. La Botez, când pruncul este scos din cristelniță, se cântă: „Câți în Hristos v-ați botezat în Hristos v-ați îmbrăcat”, cântare însoțită de ritualul înconjurării mesei pe care se află Sfânta Evanghelie și Sfânta Cruce. În interpretarea Sfântului Simeon al Tesalonicului, această mișcare rituală arată că Mântuitorul Hristos devine centrul existenței noastre, întreaga noastră viață gravitând în jurul lui. Același ritual, cu aceeași semnificație, este întâlnit la Cununie și la Hirotonie.

Dacă avem în vedere aspectele subliniate aici, vedem că Sfânta Împărtășanie este esențială în viața Bisericii și

a credincioșilor, în general. Același rol esențial îl are și Pocăința. Este chemarea specială făcută de Hristos încă de la începutul activității Sale în lume. „Pocăiți-vă, că s-a apropiat Împărăția cerurilor.” Chemarea aceasta este asumată personal de fiecare credincios în parte, dar și la nivel comunitar, în interiorul vieții liturgice obștești. Pocăința asumată ca lucrare personală este răspuns la chemarea lui Hristos și îmbracă în viața noastră forme diferite: rugăciuni penitențiale, gesturi de smerenie și părerea de rău pentru faptele săvârșite. Într-o formă mai înaltă și mai profundă întâlnim pocăința asumată personal în viața celor care se retrag în singurătate, în viața monahală.

Invitația la pocăință este asumată și colectiv, în sensul că rugăciunile și slujbele Bisericii au adesea și pronunțată componenta penitențială. De exemplu, rugăciunea „Doamne și Stăpânul vieții mele...” sau închinăciunile și metaniile pe care le săvârșim în cadrul sfintelor slujbe sau fiecare în parte au conținut și semnificații penitențiale.

De asemenea, unele perioade liturgice au o componentă penitențială importantă, așa cum este perioada Triodului. Perioadele acestea penitențiale, gesturile și expresiile din cadrul cultului divin nu sunt așezate întâmplător, ci ele ținesc permanentizarea stării de pocăință în viața noastră. În acest sens, Sfântul Ioan Gură de Aur ne învață că, dacă în timpul postului ne-am deprins cu mai multă rugăciune și, după încheierea postului, nu

continuăm rugăciunea, perioada aceasta de post și de pregătire s-a făcut nepostire.

Pocăința este asumată personal în Biserică și ca Taină care ne vindecă și ne restaurează. Ne vindecă de boala păcatului și de urmările acestei boli și ne restaurează, ne reazăază în haina de lumină. Spovedania a fost numită „al doilea botez”, baia acestei taine fiind lacrimile pocăinței și ale părerii de rău pentru păcatele săvârșite.

Sfântul Apostol Pavel spune în Epistola I către Corinteni, la capitolul 15, că dreptii vor străluci în Împărăția lui Dumnezeu precum stelele, dar nu toți la fel, pentru că așa cum stea de stea se deosebește în strălucire, aici în planul fizic, asemenea și dreptii vor străluci în chip deosebit, în funcție de intensitatea pocăinței pe care au avut-o pe pământ și în funcție de mulțimea faptelor bune pe care le-au săvârșit. În același timp, dacă am avea puterea duhovnicească să vedem haina luminoasă pe care o îmbracă cel care s-a pocăit, cel care se ridică de sub epitrahilul preotului unde s-a spovedit cu părere de rău pentru păcatele săvârșite și cu hotărârea de a nu le mai săvârși, ne-am da seama că el seamănă cu cel care iese din apa cristelniței botezului, cu cel care deja se află în Împărăția lui Dumnezeu.

Toate acestea ne arată că Taina Spovedaniei și cea a Sfintei Împărtășanii ne introduc în viața în Hristos și ne adâncesc în această viață nouă în Hristos. Cele două Taine sunt strâns unite și indispensabile vieții credinciosului în

Biserică. Păcatul a fost definit adesea ca risipire, ca grija de cele multe. În acest sens ne stă pilda celor chemați la cină. Justificările acelora, motivările absenței de la cina pregătită de Împăratul ceresc arată multa risipire a persoanei umane pe care o preferă răspunsului la chemarea lui Dumnezeu.

În Sfânta Liturghie, în timpul Heruvicului, ne rugăm ca să ne adunăm din risipire, zicând: „...Toată grija cea lumească să o lepădăm... Ca pe Împăratul tuturor să-L primim...” Mai mult decât atât, în timpul cântării, preotul, în tăcere, se roagă, zicând: „Curățește-ne sufletul și inima de cugete viclene”, ceea ce înseamnă că-n risipire, în păcate, mintea se viclenește, iar inima se comportă după mintea vicleană, și viața se manifestă după mintea și inima care s-au viclenit. Când se curăță mintea de cugete viclene și cugetă la Dumnezeu, inima se modelează după Dumnezeu și viața se manifestă în acord cu simțirea inimii. Pocăința este adunare din risipire, împăcare și unire cu Hristos și cu Biserica. Este foarte interesantă și importantă rugăciunea din cadrul ritualului Spovedaniei, care zice în felul următor: „Unește-l (pe cel care s-a spovedit) și-l împacă pe el cu Biserica Ta în Hristos Iisus, Domnul nostru”. Aceasta înseamnă că el prin păcat s-a înstrăinat de Biserică și de Hristos, dar s-a înstrăinat și de sine, iar prin Spovedanie își redobândește împăcarea și unitatea cu sine, cu Hristos și cu Biserica.

Împărtășania fără redobândirea acestei împăcări și aces-
tei unități cu sine și cu Biserica nu este posibilă.

Legătura dintre Spovedanie și Împărtășanie este ară-
tată foarte clar în Scripturi. Ea nu este o invenție a Bisericii,
nu este o regulă impusă din exterior, fabricată artificial la
un moment dat și impusă credincioșilor, ci este reflectată
clar și profund în Sfintele Scripturi. În Pilda fiului risipitor,
care se citește în a doua duminică a perioadei Triodului,
ni se arată că numai după mărturisirea păcatelor noastre
și făgăduința de a nu mai păcătui suntem primiți la ospă-
țul euharistic. Ospățul rânduit de părintele care și-a primit
fiul întors prin pocăința smerită este icoana primirii noas-
tre la ospățul euharistic. Nu ne putem apropia de Trupul
și Sângele Mântuitorului nostru Iisus Hristos fără cerce-
tarea amănunțită a conștiinței și fără îndreptarea vieții
(I Corinteni 11, 28-30). Spovedania și Împărtășania sunt
legate îndeosebi de post pentru că trăirile duhovnicești,
rugăciunea înmulțită, comportamentul înduhovnicit,
într-un cuvânt o viață îmbunătățită, ne așază în starea
potrivită pentru primirea Sfintelor Taine.

1

DE CE ESTE NECESARĂ TAINA POCĂINȚEI?

23

Pr. lect. dr. Marian Mihai

Credinciosul își mărturisește păcatele și primește prin preotul duhovnic iertarea acestora. Mărturisirea păcatului este așadar un act de pocăință, o faptă prin care ne raportăm la Dumnezeu. Prin Spovedanie recunoaștem greșelile noastre și prin zdrobirea inimii căutăm împăcarea noastră cu Dumnezeu. Prin Spovedanie ni se iartă păcatele.

Potrivit învățăturii Bisericii, toți oamenii sunt egali în fața lui Dumnezeu și ei nu se deosebesc între ei după virtuțile sau după răutățile pe care aceștia le săvârșesc, ci după dispoziția lor de a se pocăi pentru cele care supără pe Dumnezeu.

Dumnezeu ne-a dat cel mai mare dar atunci când l-a făcut pe om „după chipul Său” (*Facerea*, 1, 27), i-a dăruit

nemurirea și, prin sufletul pe care îl poartă, omul este făcut să dobândească fericirea și comuniunea cu Dumnezeu și cu sfinții Săi în viața cea veșnică. Pentru a ajunge însă la această comuniune și la „desfătarea vieții celei de veci” este necesară o introducere la starea cea dintâi, o pocăință pe care să o așezăm la picioarele Mântuitorului Hristos; iar dobândirea harului mântuitor nu putem s-o avem decât în Biserică, prin Sfintele Taine lăsate nouă de Domnul nostru Iisus Hristos.

Înainte de a vorbi de Taina Pocăinței sau a Mărturisirii păcatelor, de ce trebuie să ne spovedim? ce se întâmplă cu noi după Spovedanie, ne punem întrebarea ce este de fapt pocăința; pocăința pentru ce?

„Adu-ți aminte de unde ai căzut și te pocăiește!...” Așa îi spune Domnul îngerului Bisericii din Efes în Apocalipsa Sfântului Ioan Teologul (*Apocalipsa* 2, 5). Adu-ți aminte de unde ai căzut și pocăiește-te și fă faptele de mai înainte. Această poruncă este bine să o primească fiecare om în parte și toată omenirea care a cunoscut căderea din starea în care se afla în comuniune cu Dumnezeu în grădina Raiului.

Pierderea frumuseții celei dintâi, a fericirii celei mari și cu anevoie de povestit, prin cădere, îl face pe om neliniștit și preocupat pentru a se întoarce către Dumnezeu, după cum spune Fericitul Augustin: „...neliniștit este sufletul meu până se va întoarce întru Tine.”

De aceea există în om râvna și grija de a se ridica și a redobândi ceea ce a pierdut, ca în Pilda fiului risipitor, care s-a întors prin pocăință la tatăl său și a fost reșezat în starea de la început. Odată cu venirea Mântuitorului Hristos, statutul omului se schimbă, Evanghelia este legată de propovăduirea pocăinței.

Sfântul Nicodim Aghioritul spune: „Tatăl care a trimis pe Înaintemergătorul Ioan, ca să boteze, a propovăduit prin gura lui păcătoșilor: «Pocăiți-vă» (Matei 3, 2), Fiul, când s-a arătat în lume, a grăit acest cuvânt, începătură și temelie a propovăduirii Sale: «Pocăiți-vă!» (Matei 4, 17), Duhul Sfânt, când s-a coborât în chip de limbi de foc, cuvântul acesta l-a rostit, prin Apostolul Petru: «Pocăiți-vă!» (Faptele Apostolilor 2, 38). Trei sunt cei care mărturisesc, și mărturia celor Trei este adevărată, mai mult, este însuși Adevărul.”

Atâta timp cât, prin firea sa, omul este supus totdeauna căderii, înseamnă că în tot timpul trebuie să ne pocăim, și ne pocăim pentru că vrem să fim bine, să fim liniștiți, să fim fericiți.

Creștinul nu este chemat să se pocăiască o dată, să se spovedească la Paști și la Crăciun, sau numai în posturi, ci se cere o stare permanentă de curăție, căci mântuirea este ca o „baie a sufletului”.

Sfântul Grigorie Palama spune că „un creștin nu este chemat să se pocăiască o dată, ci neîncetat, căci pocăința este începutul, mijlocul și sfârșitul viețuirii creștine”.

Alergarea după o stare de bine, după starea pe care a pierdut-o „prin slăbiciunea minții și sfatul vrăjmașului” reprezintă de fapt o conștientizare a stării de neputință în care păcătuim „cu lucrul, cu cuvântul, cu gândul, cu știința sau cu neștiința...” (Molitfelnic).

De aceea este necesară o vindecare a noastră din starea în care ne aflăm; aducerea aminte de starea din care am căzut și dorința de a ne face părtași moștenirii vieții de veci ne fac să ne curățăm în mod permanent de păcate și fărădelegi, să ne vindecăm de rănilor pricinuite de alegerea unui drum care duce în țara îndepărtată a păcatului.

Pentru că omul păcătuiește în fiecare zi, în fiecare zi este dator să se pocăiască și oricât de înaintat duhovnicește ar fi, tot mai are nevoie de pocăință.

De aceea sfinții pe care noi îi cinstim acum, în timpul petrecerii lor pe pământ, făceau pocăință zilnic și se numeau: păcătoși, nevrednici, desfrânați etc. Pentru că se raportau la nemăsurata bunătate a lui Dumnezeu și la sfințenia Lui. „Pocăința se cuvine întotdeauna tuturor celor ce voiesc să se mântuiască, păcătoși și drepți. Și nu e nici un hotar al desăvârșirii, pentru că și desăvârșirea celor desăvârșiți este cu adevărat nedesăvârșită. De aceea, până la moarte, pocăinței nu-i pun hotar nici timpurile, nici faptele” (Sfântul Isaac Sirul). Când omul se pocăiește, ajunge să se cunoască pe sine; conștientizează nimicnicia lui, „noianul păcatelor” lui și de aceea aleargă la mila lui Dumnezeu.

În Biserică primim harul lui Dumnezeu și iertarea păcatelor printr-o pocăință sinceră în fața duhovnicului. De aceea Taina Pocăinței este numită „taina celui de-al doilea botez”.

Pocăința ca o lucrare lăuntrică și mărturisirea (Spovedania) ca practică bisericească, încă din perioada de pruncie a Bisericii, reprezenta condiția pentru a primi Sfântul Trup și Sfântul Sânge al Mântuitorului Hristos, spre „iertarea păcatelor și spre viața de veci”.

„În Biserică să-ți mărturisești greșalele tale și să nu purcezi la rugăciunea ta întru cunoștință vicleană” (*Didahia celor doisprezece Apostoli*). Credinciosul își mărturisește păcatele și primește prin preotul duhovnic iertarea păcatelor. Mărturisirea păcatului este așadar un act de pocăință, o faptă prin care ne raportăm la Dumnezeu.

Prin Spovedanie recunoaștem greșelile noastre și prin zdrobirea inimii căutăm împăcarea noastră cu Dumnezeu. Prin Spovedanie ni se iartă păcatele. În cuvântul său de învățătură către frații cei întru Hristos, Sfântul Nicodim Aghioritul ne spune că Dumnezeu, după cum în ordinea firii nu a purtat de grijă numai să ajungem sănătoși, ci s-a îngrijit încă să ne recăpătăm și sănătatea, când ne vom îmbolnăvi trupește, cu băi și cu felurite leacuri - tot astfel - în ordinea harului nu s-a îngrijit numai să ne naștem duhovnicește prin Sfântul Botez, ci a avut grijă și să ne recăpătăm sănătatea duhovnicească, când ne vom îmbolnăvi sufletește, cu o baie curățitoare și cu un leac minunat, Taina Mărturisirii.

Taina Mărturisirii reprezintă atât baia în care se scaldă sufletele și ies din ea curățate de povara păcatului, după cum spune Sfântul Ioan Gură de Aur: „Mărturisirea celor ce au greșit se face ștergere a greșelilor”; cât și leac vindecător care vindecă orice boală sufletească; redând sufletului sănătatea de mai înainte și harul cel mântuitor.

În Biserică, Taina aceasta lucrează într-un mod minunat, căci Stăpânul nostru, Doctorul și Tămăduitorul sufletelor și trupurilor noastre „slăbește, lasă, iartă păcatele, fărădelegile, greșelile cele de voie și cele fără de voie, cele cu știință și cele cu neștiință, cele prin călcare de poruncă și neascultare, care s-au făcut de către cei ce se spovedesc” (*Molitfelnic*).

Este un leac care, prin urmările mai presus de fire pe care le aduce, întrece toate lucrurile firii, fiindcă îndreptățirea pe care o hărăzește sufletului celui păcătos este, ori de câte ori o dă, un lucru neasemuit mai mare decât dacă Dumnezeu ar zidi o altă lume nouă (*Sfântul Nicodim Aghioritul*).

În ziua de astăzi, de multe ori taina aceasta este neînțeleasă sau ignorată cu întrebări de genul: De ce este necesar să mă spovedesc la preot, care este și el un păcătos? sau de ce în biserică? sau cu afirmații precum: „Eu mă spovedesc în gând, în fața icoanei” sau „Las asta pentru mai târziu!”. Rolul acestei Taine nu se arată lucrător pentru un suflet care nu se vrea îndreptat pentru că se socoțește drept.

Baia curățitoare de care vorbesc aproape toți Sfinții Părinți și leacul acesta minunat - Spovedania - au devenit pentru această categorie de oameni nelucrătoare. Nu este de folos pentru suflet, pentru că ori nu se mărturisesc niciodată, ori se mărturisesc foarte rar, ori de cele mai multe ori nu împlinesc lucrul acesta după o cercetare mai atentă a cugetului și a păcatelor lor, nici printr-o încercare de a nu mai păcătui. Participă la această taină dintr-o obișnuință, neîmplinind canonul duhovnicului, pentru că se întâmplă să vină Paștile sau Crăciunul și împlinesc un ritual exterior prin care-și îndeplinesc la ceas de sărbătoare „datoria” de creștin.

Noi, toți creștinii, ne mărturisim ca să răspundem chemării lui Dumnezeu care „voiește ca tot omul să se mântuiască”. De altminteri, „unicul mijloc pe care îl deține omul pentru a răspunde chemării lui Dumnezeu și pentru a primi harul Său nu este calitatea morală, ci pocăința lui” (*Georgios Mantzaridis*).

De aceea învățătura cea mântuitoare nu a fost primită de cei care împlineau legea într-un chip formal (fariseii, cărturarii și saducheii), ci de cei care în ochii societății nu aveau nici o șansă (vameșii, desfrânații, tâlharii...). Taina Pocăinței este taina păstrării harului divin și prin împlinirea ei ne luăm un canon al pocăinței fără de sfârșit. De aceea se spune că „Mântuirea este un examen pe care-l dai toată viața și nu știi dacă îl treci”.

Ne spovedim pentru că prin această taină aleasă a Bisericii noi ne pregătim pentru împărtășirea fără de osândă, pentru primirea Sfintelor lui Hristos Taine. Ca un bun și iubitor de oameni, Hristos Domnul caută „El însuși împărtășirea cu noi; și dacă nu are împărtășire cu noi, pricina e necurățirea noastră. Așadar, în ceea ce ne privește, lucrul de căpetenie este curățirea conștiinței și dobândirea iertării desăvârșite prin Taina Pocăinței” (*Sfântul Teofan Zăvorâtul*).

Și dacă împlinim rânduiala pregătirii prin Taina Mărturisirii, primind și dezlegarea de la duhovnic, atunci ne vom bucura de petrecerea cu Mântuitorul Hristos în Împărtășanie.

Avându-L pe El, avem totul, căci El reprezintă „Muntele cel mai înalt, Piscul cel mai de Sus, dincolo de care nu mai există nimic” (*Sfântul Nicolae Cabasila*).

CINE POATE SPOVEDI ȘI CUM NE ALEGEM DUHOVNICUL?

Pr. lect. dr. Vasile Gavrilă

Apostolii și apoi urmașii lor - arhieriei și preoții - sunt cei care pot împlini lucrarea lui Dumnezeu în lume, cei care pot spovedi, pentru că, prin Harul Duhului Sfânt, își unesc judecata lor cu a lui Hristos, într-o totală libertate de patimi și necăutând la fața omenească, lăsând judecata lui Hristos să se exprime prin ei. În scaunul Spovedaniei, credinciosul își mărturisește păcatele ca în fața lui Hristos, știind că El este tainic prezent, iar preotul (duhovnicul) i se înfățișează ca vorbindu-i în numele Domnului.

Sensul venirii Fiului lui Dumnezeu, ca om, în lume, al Întrupării Sale, poate fi înțeles și trăit de fiecare creștin în Taina Spovedaniei; în întâlnirea sufletului împovărat de

păcate cu iubirea nețărmurită a lui Dumnezeu, în Spovedanie, înțelegem afirmația Mântuitorului: „Căci n-a trimis Dumnezeu pe Fiul Său în lume ca să judece lumea, ci ca să se mântuiască, prin El, lumea” (Ioan 3, 17). De aceea, după mărturia dată de Sfântul Evanghelist Matei, primul cuvânt rostit de Mântuitorul Hristos către omenire este o invitație la înnoire, la renaștere, la pocăință: „Pocăiți-vă, că s-a apropiat Împărăția cerurilor” (Matei 4, 17). Deci, dacă scopul și sensul venirii lui Dumnezeu în lume este înnoirea firii umane, sau altfel spus, înnoirea ontologică a omului, înseamnă că lucrarea de renaștere și de înnoire a oamenilor este lucrare dumnezeiască de maximă importanță. Iar această lucrare a fost exprimată foarte concis de marii Părinți ai Bisericii, începând cu Sfântul Irineu de Lugdunum (Lyon), în cuvintele: „Dumnezeu S-a făcut om, ca pe om să-l facă dumnezeu”, adică să-l îndumnezeiască. Deci, puterea aceasta de unire a omului cu Dumnezeu este putere dumnezeiască, pe care Dumnezeu o dă Bisericii, pentru că „Biserica, în calitate de trup al lui Hristos, e mediul vizibil în care și prin care Hristos alege unele persoane pe care le investește cu puterea Sa, ca să exercite El însuși prin ele această putere” (pr. prof. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă vol. III*, EIBMBOR, București, 2003, p. 130). Așadar, alegerea unei astfel de persoane este un act al Duhului Sfânt, dar și al Bisericii, în același timp; act care face posibilă împreună-lucrarea lui Dumnezeu și a

aleșilor Săi, fapt care îl determină pe Sfântul Ioan Gură de Aur, în „Tratatul despre preoție”, să facă afirmația: „Câte le fac preoții jos, le întărește Hristos sus și judecata robilor o confirmă Stăpânul”. Puterea aceasta dată Apostolilor și, prin ei, arhieriei și preoților, prin împărtășirea Duhului Sfânt - „Luați Duh Sfânt! Căroră veți ierta păcatele, li se vor ierta; căroră le veți ține, ținute vor fi” (Ioan 19, 22-23) - este puterea Lui Însuși, care lucrează în cei care au primit harul Preoției.

Așadar, Apostolii și apoi urmașii lor - arhieriei și preoții - sunt cei care pot împlini lucrarea lui Dumnezeu în lume, cei care pot spovedi, pentru că, prin Harul Duhului Sfânt, își unesc judecata lor cu a lui Hristos, într-o totală libertate de patimi și necăutând la fața omenească, lăsând judecata lui Hristos să se exprime prin ei (pr. prof. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă vol. III*, EIBMBOR, București, 2003, p. 128). De aceea, în scaunul Spovedaniei, credinciosul își mărturisește păcatele ca în fața lui Hristos, știind că El este tainic prezent, iar preotul (duhovnicul) i se înfățișează ca vorbindu-i în numele Domnului, având, pe de o parte, iubirea iertătoare a lui Dumnezeu, dar, pe de altă parte, și seriozitatea cu care Însuși Dumnezeu a tratat boala păcatului.

Importanța actului în sine, de călăuzire a sufletului către mântuire (pentru că aceasta este, în definitiv, finalitatea Spovedaniei), și unirea sufletului cu Dumnezeu îl determină pe Sfântul Grigorie Teologul să identifice

această lucrare cu arta artelor și știința științelor: „Mie mi se pare, într-adevăr, că preoția, arta de a conduce pe om - ființa cea mai complexă și cea mai felurită în gând și în faptă - este arta artelor și știința științelor” (Sfântul Grigorie din Nazianz, „Despre Preoție”, EIBMBOR, București, p. 166).

34

Această artă și această știință le dobândește preotul în Taina Hirotoniei și în rânduiala hirotiesiei întru duhovnic; de aceea, cel care spovedește este duhovnic. Însă, pentru că Harul Duhului Sfânt trebuie lucrat și exersat, preotul dobândește această calitate și prin strădania proprie, pentru a se putea înfățișa, așa cum descrie Sfântul Ioan Scărarul, în „Cuvânt către Păstor”, ca păstor, cârmaci, doctor, dar și învățător.

Ca păstor, caută și îndreaptă prin nerăutate, sânguință și rugăciune oile cele pierdute; în calitate de cârmaci, este chemat să scoată corabia nu doar din valuri, ci din adâncul însuși al mării; ca doctor, după ce s-a vindecat pe sine însuși, este chemat să vindece sufletele bolnave ale fraților săi; iar ca învățător, după ce el „s-a făcut carte înțelegătoare a cunoștinței, prin degetul lui Dumnezeu sau prin lucrarea luminării de la El”, poate să-i învețe și pe ceilalți, împărtășindu-le lucrarea dumnezeiască, sau pe Dumnezeu Însuși, cu iubirea Lui (*Filocalia*, vol. IX).

Duhovnicul, după ce credinciosul face primul act de ridicare deasupra păcatului, prin mărturisire, coboară împreună cu Hristos, Cel ce Se coboară la neputința

omului, până în adâncul iadului din sufletul fiecăruia, pentru a se ridica împreună cu el, prin puterea pe care Hristos o dă. În această coborâre și ridicare, rolul duhovnicului este copleșitor, de aceea alegerea duhovnicului este foarte importantă.

Forța păcatului, în slăbiciunile omului, devine ca o a doua fire; de aceea, trebuie multă strădanie și multă artă în a restaura firea; în această lucrare, călăuzită de Harul lui Dumnezeu, se întâlnesc cei doi - credinciosul cu duhovnicul -, într-o comuniune intimă și sinceră, încât întâlnirea lor devine Taină a comuniunii. Credinciosul devine fiu duhovnicesc, iar preotul, părinte duhovnicesc; fiul simte dragostea părintească și compasiunea duhovnicului și are încredere în el, pentru că simte în el răspunderea față de Hristos pentru sufletul său, pentru că simte că este ascultat în numele lui Hristos, cu putere reală de a-l ridica și de a-l vindeca. La rândul lui, duhovnicul simte rana și durerea fiului, și atunci responsabilitatea lui se ascute, vibrând la orice freamăt al sufletului ce-i stă sub epitrahil.

De aceea, având în vedere, pe de o parte, importanța actului spovedaniei și, pe de altă parte, sensibilitatea și delicatețea sufletului omului, alegerea duhovnicului e un demers la fel de important și delicat. Pentru ca Taina Spovedaniei să lucreze eficient, trebuie ca cei doi să se asume reciproc; să creadă în puterea vindecătoare a Tainei

și în capacitatea sufletului de a se renaște și să simtă prezența lui Hristos în întâlnirea lor.

Criteriile care ar trebui să călăuzească alegerea duhovnicului țin de dragostea părintească a duhovnicului, manifestată în disponibilitatea acestuia în orice moment de criză a fiului; de măiestria dobândită de experiența duhovnicească și exprimată în echilibrul dintre exigență și înțelegere; de deschidere a duhovnicului în fața oricărei situații în care s-ar putea afla fiul duhovnicesc, însoțită de asumarea totală, încât să simtă că duhovnicul poate sta în fața lui Hristos, pentru fiul său, cu rugăciunea: „Doamne, sau scrie-l și pe el în Cartea Vieții, sau șterge-mă pe mine”, ca Moise pentru poporul său.

ESTE NECESARĂ O PREGĂTIRE A PREOTULUI ÎN VEDEREA SĂVÂRȘIRII TAINEI SPOVEDANIEI?

37

Pr. prof. dr. Viorel Sava

***E**xperiența liturgică ne arată că pregătirea preotului și, odată cu aceasta, pregătirea credincioșilor pentru primirea tuturor Tainelor făceau parte din pravila de altădată a Bisericii.*

Când vorbim despre pregătirea preotului, ne referim, de obicei, la pregătirea teologică, la cultura generală și la formarea duhovnicească, pe care le considerăm necesare oricărui slujitor al Altarului.

Când ne referim la pregătirea specială a preotului, pregătire necesară slujirii sacramentale în biserică și în afara ei, avem în vedere, aproape în exclusivitate, pregătirea lui pentru săvârșirea Sfintei Liturghii. Studiile pe

această temă sunt foarte multe în teologia românească, iar mulțimea lor arată că în centrul tuturor manifestărilor liturgice ortodoxe, dar și în centrul slujirii preotești se află Sfânta Liturghie.

Experiența liturgică ne arată însă că pregătirea preotului și, odată cu aceasta, pregătirea credincioșilor pentru primirea tuturor Tainelor făceau parte din pravila de altădată a Bisericii. Perioada prepascală, de exemplu, cu toată asceza ei, avea ca scop principal pregătirea catehumenilor pentru primirea Tainei Botezului, iar această pregătire era asumată, în egală măsură, și de comunitatea în care catehumenii aveau să fie integrați. Postul, Spovedania și Împărtășania pe care Molitfelnicul le recomandă celui care are nevoie de Taina Sfântului Maslu îl pregătesc pe credinciosul bolnav pentru a primi această Taină, iar legarea Tainei Sfântului Maslu de Sfânta Liturghie, potrivit practicii vechi, arată angajarea întregii comunități în rugăciunea pentru vindecarea unui membru al ei. Aceste exemple ne arată că și preotul are nevoie de o pregătire specială, care ține de latura sacramentală a slujirii preotești, și aceasta, mai ales cu ocazia săvârșirii anumitor acte sfinte. Dacă se cere ca preotul să fie un bun rugător, înțelegând prin aceasta că trebuie să aibă o dispoziție permanentă pentru rugăciune, dacă se cere ca el să fie un conștiincios săvârșitor al slujbelor sfinte după rânduială, dacă se cere ca să fie un bun predicator, un bun sfătuitoar, să degaje

bună-cuviință și sfințenie, în cazul săvârșirii Tainelor, și în mod deosebit al Mărturisirii și Euharistiei, se cere ceva mai mult. Și aceasta pentru faptul că la săvârșirea Euharistiei preotul se află în fața Trupului și Sângelui real al lui Hristos și lucrează cu aceste elemente. Pregătirea pentru săvârșirea acestui act se impune de la sine și nu necesită comentarii sau adaosuri. De altfel, asupra acestui capitol s-a insistat în studii de specialitate.

În cazul Mărturisirii, preotul operează asupra sufletelor credincioșilor încredințați spre păstorie, și aceasta nu este un lucru ușor și la îndemâna oricui. Dacă ținem cont și de faptul că Sfântul Ioan Gură de Aur acordă aceeași importanță slujirii Mărturisirii, ca și slujirii Sfintei Jertfe, e de la sine înțeles că aceeași atenție se cuvine să se dea și pregătirii pentru săvârșirea Tainei Mărturisirii, ca și pentru săvârșirea Euharistiei. Referitor la aceasta putem vorbi de o pregătire îndepărtată și alta apropiată săvârșirii Spovedaniei.

Pregătirea îndepărtată presupune o multitudine de aspecte, din care încercăm să prezentăm câteva. Mai întâi, lucrarea care se săvârșește în scaunul de Spovedanie este o lucrare ce poartă o adâncă pecete a prezenței harului. Dar acest har nu se dobândește oricum, ci prin neîncetate osteneli duhovnicești, care dovedesc deschiderea spre har și dorința de a-l primi. Fără acest har, roadele lucrării în scaunul de Spovedanie întârzie să apară. „Iscusița

duhovniciei este mai întâi o problemă de har. Fără încrederea în acest har și fără nevoințele trebuitoare pentru dobândirea lui nu putem sluji divanului cel nemitarnic al Judecătorului Hristos”.

Harului i se adaugă experiența și cunoașterea. Preotul trebuie să fie un bun pedagog cu putere de pătrundere și cunoaștere a oamenilor care vin către dânsul, iar acestea trebuie „îngemănate cu o experiență bogată, câștigată în anii grei și lungi, căci Spovedania te învață ea despre ea însăși. Fiecare penitent constituie oarecum un fel de material didactic, și astfel ai în față atâtea obiecte de învățământ câți penitenți ai”. Aceasta nu înseamnă că are îngăduința ca, lipsit de experiență și putere de pătrundere, să înceapă mai rău și apoi să se perfecționeze sau că are dreptul să greșească și din greșeli să tragă învățăminte.

Cunoașterea și experiența se adâncesc, capătă profunzime și consistență, dar ele nu pot lipsi la începutul drumului. Corăbierul nu duce corabia în largul mării dacă nu cunoaște meșteșugul conducerii ei, în speranța că va învăța sau că marea însăși îl va învăța cum să o traverseze. El își poate doar adapta meșteșugul conducerii la calea pe care o are de parcurs.

Acestea toate își găsesc împlinirea lor când sunt dublate de o serie de alese calități necesare preotului duhovnic. Cu ele preotul se naște sau le dobândește. Și într-un caz, și-n celălalt, ele trebuie cultivate. Între acestea

pot fi enumerate: sfințenia vieții, moralitatea exemplară, știința și cultura.

Preotul trebuie să posede un orizont larg de cunoaștere. Spovedania își întinde razele sale peste toate domeniile de activitate. Biserica nu are o viață și forme de manifestare închise în sine. Ea nu lucrează doar spre mântuirea celor care-i pășesc pragul, ci a tuturor categoriilor sociale, chiar și asupra mădularilor plasate, prin mediul în care lucrează, prin gradul de cultură, de pregătire, prin posibilitățile materiale, la extremitățile corpului. Pentru a pătrunde în mediul lor și pentru a-i putea înțelege, pentru a putea să-i ridice în lumina mântuitoare, el trebuie să le cunoască modul de viață și de gândire, să le cunoască preocupările intelectuale, pregătirea profesională și conținutul acestei pregătiri etc. Or, toate acestea presupun multă știință și o vastă cultură. Scriptura spune că „orb pe orb nu poate să călăuzească”. În scaunul Spovedaniei se pune în aplicare, în mod deosebit, latura învățătoarească a slujirii preoțești. „Lucrarea aceasta grea și complicată nu poate fi îndeplinită în condiții pe deplin satisfăcătoare decât de duhovnicul acela care stăpânește, care posedă cunoștințele veacului său, de duhovnicul acela care se cultivă neîntrerupt prin studiu și lectură, de duhovnicul luminat și împodobit cu toată cultura veacului său.

O problemă importantă este aceea a necesității cunoașterii mijloacelor de lucru psihanalitice și psihoterapeutice și

a efectelor acestora prin compensație cu cele ale Tainei Spovedaniei. Aceasta este o temă de actualitate, întrucât există mulți oameni care preferă, uneori, un psihiatru și nu un duhovnic.

Un element deosebit de important, care ține atât de pregătirea îndepărtată a preotului pentru săvârșirea Spovedaniei, cât și de cea apropiată, este credința tare în lucrarea Tainei. În rugăciunea de dezlegare din cadrul Tainei Spovedaniei se spune: „...iar eu, nevrednicul preot și duhovnic, cu puterea ce-mi este, te iert și te dezleg...” Dacă penitentul trebuie să creadă că în momentul rostirii acestei formule el este iertat și împăcat cu Dumnezeu, cu atât mai mult trebuie să creadă preotul că, în momentul rostirii ei, iertarea de la Dumnezeu se revarsă, prin el, peste penitent. Credincioșii simt această putere în preot și cred în ea. Ei vin la mărturisire nu numai dintr-o necesitate psihologică, nu numai pentru a scăpa de coșmarul conștiinței și a se împăca cu Dumnezeu, ci și din convingerea că acestea se realizează prin preotul duhovnic, prin puterea dată lui. Și dacă credincioșii cred în această putere, cred în ea și o simt, înseamnă că, mai mult decât alții, trebuie să o simtă și să creadă în ea cel care o posedă, preotul duhovnic. Puterea dată preotului este o putere nepământească și în fața ei se cutremură și preotul, și penitentul.

Pregătirea apropiată are în vedere o „pravilă”, o rânduială pe care preotul duhovnic trebuie să o respecte

de fiecare dată când are de oficiat Taina Spovedaniei. Referindu-se la slujirea de duhovnic, Sfântul Vasile cel Mare spune: „Se numește duhovnic acela care nu mai trăiește după trup, ci este purtat de Duhul lui Dumnezeu, fiind fiu al lui Dumnezeu și făcându-se asemenea chipului Fiului lui Dumnezeu”. Trăirea după duh este condiționată de purificarea de patimi, de înnoirea permanentă a omului lăuntric. Dar această înnoire, purificare și înduhovnicire preotul nu o începe de la credincioși spre sine, ci invers. Mai întâi, preotul trebuie să fie conștient că judecata pe care o face în scaunul Spovedaniei, în numele lui Hristos, asupra penitentului urmărește în ultimă instanță ferirea acestuia de osânda judecății din urmă, dar tot așa preotul trebuie să fie conștient că judecata nu-l va ocoli nici pe el, „Domnul va face... și judecata judecătorilor rânduiri de El”. Cu acest gând el se îndreaptă spre scaunul Spovedaniei, unde-l așteaptă credincioșii.

În al doilea rând, dar în strânsă legătură cu cele de mai sus, înainte de a oficia Taina Spovedaniei, se impune ca și preotul să se spovedească. El este un permanent luptător împotriva păcatului, nu doar prin cuvânt, ci și prin faptă, nu doar împotriva păcatului prezent în enoriașii săi, ci și împotriva păcatului prezent în viața lui. Un cuvânt despre pocăință care se adresează doar credincioșilor, care nu angajează și persoana preotului, rămâne fără ecou. Preotul duhovnic este fereastra prin care

credincioșii, în scaunul Spovedaniei, privesc spre Hristos. El este fereastra prin care lumina harică de la Hristos, care este de față, „stă nevăzut”, se revarsă peste penitent. Dacă preotul nu este curat sufletește, și curățit de păcate prin Spovedanie, dacă este robit de patimi, nu mai poate fi fereastra ce se deschide ca penitentul pocăit și îndreptat să aibă acces la comuniunea cu Hristos, ci este zidul despărțitor între penitent și Hristos. În vechile cărți de învățătură pentru preoți, aceștia erau povățuiți astfel: „Drept aceasta, fiul meu, mai întâi te apucă însuși de sine: pocăiește-te singur și să se apropie, mai întâi, de tine Împărăția cerurilor... Grăbește către părintele sufletească, cazi înaintea lui, mărturisește-i toate ascunsurile sufletului tău, curățește-l, gustă, mai întâi, singur toată dulceața milostivirii și a împăcării cu Răscumpărătorul; smerește în post sufletul tău și atunci, numai, vei putea, fără primejdie și cu folos, a vindeca neputințele altora. Deci, temelia păstoreștei tale îndatoriri întru fapta mărturisirei, să fie pocăința ta însuși”.

În al treilea rând, merită să fie reținut efectul psihologic pe care îl are spovedania preotului asupra penitentului și spovedania penitentului asupra preotului. Când preotul se mărturisește, el nu poate banaliza spovedania celor care vin să se mărturisească la el. Din cercetarea credincioșilor în scaunul Spovedaniei constatăm că păcatele „la modă”, precum avorturile, căsătoriile moderne,

de probă, fără cununie, sau alte păcate mari îl lasă pe duhovnic, impropriu spus duhovnic în acest caz, indiferent. Dacă analizăm această stare de lucruri, concluzia are putere să ne îngrozească. O astfel de situație duce la concluzia că viața morală a preotului are nevoie de multă vindecare. Nu înseamnă că el săvârșește aceleași păcate, ci înseamnă că mulțimea păcatelor lui, chiar mai mici, dar nemărturisite, îl face să piardă orice sensibilitate față de cele spirituale, îl face să piardă sensul și conținutul noțiunii de păcat, sensul și conținutul noțiunii de Spovedanie, și mai ales necesitatea acesteia din urmă.

Când preotul este mărturisit, iar credincioșii care vin la el știu acest lucru, cuvântul de învățătură pe care îl transmite penitentului în timpul Spovedaniei are pentru acesta din urmă putere de lege.

Cât privește efectul psihologic pe care îl are spovedania penitentului asupra preotului, și acesta este foarte important. Preotul deprins să se spovedească va înțelege stările prin care trece penitentul, înainte și în timpul Spovedaniei, pentru că aceste stări le-a trăit el mai întâi. În aceleași îndrumări vechi, dar actuale prin conținutul lor, pentru preoți, se spune: „Despre cunoașterea inimei tale învață-te de a ghici și a cunoaște inimile poporanilor tăi”.

Așadar, pregătirea preotului pentru a-i spovedi pe fiii săi duhovnicești se impune cu necesitate ca și pregătirea pentru săvârșirea Sfintei Liturghii sau a altei Sfinte Taine.

Această pregătire aduce spor duhovnicesc și preotului, și credincioșilor, și cultivă în viața tuturor evlavia față de cele sfinte, aducându-i pe toți în jurul lui Hristos, Același prezent în Sfânta Liturghie, în Sfintele Taine și în toate slujbele sfinte pe care le săvârșește Biserica și la care suntem chemați să participăm.

CÂND ȘI DE CÂTE ORI PE AN TREBUIE SĂ NE SPOVEDIM?

47

Pr. asist. dr. Silviu Tudose

Un creștin care se mărturisește des dobândește o maturizare a conștiinței duhovnicești și are, așadar, o mai mare putere de a lupta cu păcatele, chiar dacă recade în acestea după Spovedanie. „E ca și când plivim ogorul: smulgem buruienile, însă ele cresc din nou, dar este mai bine să le smulgem mereu decât să le lăsăm să năpădească țarina” (arhim. Zaharia Zaharou). De asemenea, atunci când ne mărturisim rar, riscăm să uităm unele păcate, acestea rămânând neiertate.

Păcatul, ca rupere a legăturii de iubire cu Dumnezeu și cu semenii, reprezintă o realitate contrară firii omului. Obișnuința cu starea păcătoasă ne face să credem că o

astfel de stare este una „naturală”, chiar dacă ne împiedică permanent să participăm la viața și fericirea veșnică a lui Dumnezeu. În fiecare om există, mai mult sau mai puțin conștientizat, dorul după Dumnezeu, ceea ce face ca starea de pocăință să devină o necesitate, mai ales că, așa cum spune Sfântul Ioan Gură de Aur, „cât suntem aici, pe pământ, avem nădejde de mântuire; dar după ce am plecat dincolo, nu ne mai putem pocăi, nici șterge păcatele. De aceea, trebuie să ne pregătim neîncetat pentru ieșirea din lumea aceasta. Dacă Stăpânul a hotărât să ne cheme diseară? Dacă a hotărât să ne cheme mâine?” (*Omiliile la săracul Lazăr*, Cuvântul II).

În *Molitfelnic*, cartea în care sunt cuprinse rânduielele majorității Tainelor Bisericii, înainte de rânduiala Tainei Pocăinței, întâlnim îndemnul: „Se cuvine ca noi toți, mireni și monahi, clerici, preoți și arhierei, să ne mărturisim păcatele și nici unul din noi să nu ne depărtăm de la aceasta, pentru că toți am greșit și păcătuim; să nu uităm că Mântuitorul și Judecătorul vine; drept care și Apostolul zice: «Să lepădăm, dar, faptele întunericului și să ne îmbrăcăm în armele luminii»” (*Romani* 13, 12). Și cum că tuturor le este de trebuință mărturisirea și pocăința, însuși Apostolul Iacov întărește zicând: „Mărturisiți-vă unul altuia păcatele și vă rugați unul pentru altul ca să vă vindecați” (*Iacov* 5, 16).

Din punct de vedere practic, se pot naște câteva întrebări.

Ne mărturisim des sau rar?

Având în vedere îndemnul *Molitfelnicului* de a nu ne îndepărta de Taina Pocăinței, prezent în toate cărțile despre duhovnicie, poate fi formulat un răspuns scurt: e bine să ne mărturisim cât mai des, mai ales atunci când simțim nevoia vindecării sufletești, a iertării păcatelor care ne împovărează și a înnoirii vieții.

49

Care este folosul desei mărturisiri?

Nu lasă păcatele să prindă rădăcini în viața noastră. „Berzele, spune Sfântul Nicodim Aghioritul, au obiceiul că nu se mai duc acolo unde li se strică cuiburile. Și dracii fug de la acela care se mărturisește des, fiindcă prin deasă mărturisire se strică mrejele și cuiburile lor” (*Carte foarte folositoare de suflet*). Tot Sfântul Nicodim aseamănă păcatele celui care se mărturisește des cu copacii care nu pot prinde rădăcini dacă sunt răsădiți mereu. În același timp, după cum o rădăcină puternică nu poate fi scoasă dintr-odată, ci cu multe lovituri, așa și deprinderile păcătoase dispar prin dese mărturisiri.

Un creștin care se mărturisește des dobândește o maturizare a conștiinței duhovnicești și are, așadar, o mai mare putere de a lupta cu păcatele, chiar dacă

recade în acestea după Spovedanie. „E ca și când plivim ogorul: smulgem buruienile, însă ele cresc din nou, dar este mai bine să le smulgem mereu decât să le lăsăm să năpădească țarina” (arhim. Zaharia Zaharou). De asemenea, atunci când ne mărturisim rar, riscăm să uităm unele păcate, acestea rămânând neiertate.

Există riscul să ne spovedim des și nefolositor?

Din păcate, la o astfel de întrebare răspunsul poate fi și afirmativ, atunci când deseale mărturisiri nu creează o înaintare în viața duhovnicească. Se întâmplă așa îndeosebi atunci când mare parte din timpul petrecut la Spovedanie nu reprezintă o mărturisire a păcatelor, cu părere de rău, ci o înșirare a multor lucruri care ar putea fi discutate cu duhovnicul și în afara Tainei. Duhovnicul constată de multe ori că cele spuse de fiul duhovnicesc nu sunt de fapt păcate, ci descrieri ale suferințelor fizice sau ale neputințelor celorlalți. Sunt oameni care la Spovedanie vorbesc numai despre soții sau soțiile lor și foarte puțin sau deloc despre sine. O astfel de spovedanie riscă să devină formală și neroditoare, credinciosul pierzându-se în amănunte neimportante, „ajutat” deseori și de interminabile „liste cu păcate”, extrase din ghidurile de spovedanie prolixе și nerealiste.

Dincolo de timpul pierdut cu astfel de spovedanii, e demenționat și situația neplăcută în care ajunge duhovnicul, nevoit să stea ore în șir în scaunul Spovedaniei, irosindu-și timpul și sănătatea într-un mod nefolositor. Se înțelege că el are datoria de a „tempera” astfel de persoane, ajutându-le să înțeleagă care sunt modul și rostul unei adevărate Spovedanii, neîncurajând discuții paralele cu subiectul Tainei.

Este suficient să ne spovedim doar de patru ori pe an sau măcar o dată?

Cine adresează o astfel de întrebare se gândește cu siguranță la una din cele nouă porunci bisericești, potrivit căreia creștinul este dator să se spovedească și să se împărtășească în fiecare din cele patru posturi mari de peste an ori, dacă nu poate (!), cel puțin o dată pe an, în Postul Sfințelor Paști. Având în vedere și apariția târzie a acestei porunci bisericești, după secolul al XVII-lea, credem că ea reprezintă mai degrabă un punct de plecare și nu o regulă liniștitoare pentru conștiința creștină. E drept că cele patru posturi mari din timpul anului sunt perioade în care intensificăm Spovedania și primirea Sfintei Împărtășanii, însă a ne rezuma doar la această practică este prea puțin. Mai mult, e de neînțeles motivul pentru care cineva vine la

Spovedanie doar o dată pe an, înainte de Sfintele Paști. Cine procedează așa riscă să facă din Spovedanie și chiar din primirea Sfintei Împărtășanii un simplu obicei sau ritual anual sau o obligație asemănătoare cu aceea de a-și plăti impozitele.

52

Dacă știm că nu o să ne împărtășim, are rost să ne mai spovedim?

Este adevărat că, de multe ori, frecvența mărturisirii păcatelor este scăzută în cazul celor care persistă în anumite păcate care îi opresc de la primirea Sfintei Împărtășanii. Aceștia greșesc procedând așa, asemănându-se cu cei care suferă de boli foarte grave și refuză ajutorul medical pentru vindecare. Nu te poți vindeca de o boală fără să o tratezi corespunzător. De păcat, care este o boală a vieții, nu poate fi vindecat cineva fără Taina Pocăinței.

Așadar, Taina Pocăinței nu trebuie legată de termene și reguli minimale, ci ar trebui să devină pentru fiecare dintre noi, clerici sau mireni, o dorință permanentă de a ne primeni viața, prin mărturisirea păcatelor și schimbarea viețuirii.

CARE ESTE LOCUL ÎN CARE SE CUVINE SĂ SE SĂVÂRȘEASCĂ SPOVEDANIA ȘI CARE ESTE RÂNDUIALA EI?

53

Pr. prof. dr. Nicolae D. Necula

Pentru Spovedanie trebuie fixate zile anume sau părți din zi în care să se officieze sau să se desfășoare această Sfântă Taină, anunțate din timp pentru ca lucrarea aceasta să-și atingă scopul dorit. Ea se face pe îndelete și cu răbdare, fără grabă și stres, fiind una dintre cele mai delicate și mai grele misiuni ale preotului. Ea nu se face în timpul slujbelor, nu se face între două ectenii, chiar dacă sunt mai mulți preoți la o biserică, nu se face în naos, în prezența și în auzul altor credincioși, la una din ușile laterale ale Altarului, pentru că prin aceasta arătăm lipsă de atenție față de această Sfântă Taină, superficialitate și improvizatie, pentru a nu spune dispreț față de ea.

Spovedania sau Mărturisirea păcatelor este un act de mare intimitate, care se petrece numai între preot și penitent, și de aceea ea trebuie făcută într-un cadru potrivit. Acest lucru trebuie avut mereu în vedere, pe de o parte, pentru a asigura secretul mărturisirii, iar pe de altă parte, pentru a se crea disponibilitate celui care se mărturisește de a-și descărca sufletul și de a spune toate păcatele sale, fără jenă sau reținere și fără omisiuni. De aceea, locul acesta și cadrul potrivit nu ni-l oferă decât locașul de cult sau biserica, iar compartimentul sau partea cea mai indicată din sfântul locaș nu-i decât pridvorul sau mai ales pronaosul, bine știind că și odinioară acestea erau părțile rezervate sau destinate penitenților sau păcătoșilor.

Conform indicațiilor tipiconale din *Molitfelnic*, preotul trebuie să stea îmbrăcat în toate veșmintele preotești, sau măcar cu epitrahil și felon, în fața icoanei Mântuitorului, Căruia de fapt se spovedește penitentul, preotul fiind doar un martor al acestui act și care va mărturisi înaintea lui Iisus Hristos toate cele pe care le va spune credinciosul. De aceea, trebuie să avem convingerea și siguranța că noi ne mărturisim lui Hristos, prin mijlocirea preotului duhovnic. Pentru aceasta, preotul îl asigură pe penitent că Hristos este de față și-l îndeamnă să nu se rușineze sau să se teamă ori să ascundă vreun păcat (*Molitfelnic*, Ed. IBMBOR, București, 2006, p. 65).

Pentru Spovedanie, trebuie fixate zile anume sau părți din zi în care să se officieze sau să se desfășoare această Sfântă Taină, anunțate din timp pentru ca lucrarea aceasta să-și atingă scopul dorit. Ea se face pe îndelete și cu răbdare, fără grabă și stres, fiind una dintre cele mai delicate și mai grele misiuni ale preotului. Ea nu se face în timpul slujbelor de Vecernie, Utrenie, Liturghie sau altele, nu se face între două ectenii, chiar dacă sunt mai mulți preoți la o biserică, nu se face în naos, în prezența și în auzul altor credincioși, la una din ușile laterale ale Altarului, pentru că prin aceasta arătăm lipsă de atenție față de această Sfântă Taină, superficialitate și improvizație, pentru a nu spune dispreț față de ea. De altfel, trebuie să mărturisim că nu prea i se dă importanța care i se cuvine, dacă avem în vedere rolul ei fundamental în păstrarea calității de creștin autentic, în regenerarea sufletească și în progresul sau sporul duhovnicesc.

În afară de locul de săvârșire a Spovedaniei, stabilit de rânduielile bisericești tradiționale, mai sunt și situații speciale privitoare la această temă. Așa, de exemplu, pe bolnavii care nu se pot deplasa la biserică îi spovedim și eventual îi împărtășim acasă, la patul de suferință, după aceeași rânduială, sau le administrăm Rânduiala Împărtășaniei grabnice a celui bolnav, care are în cuprinsul ei și spovedirea celui în cauză.

Pe bolnavi îi mai putem spovedi și în spitale. Dacă spitalul are un locaș de cult (biserică, paraclis, capelă) și bolnavul se poate deplasa, Taina Spovedaniei este de dorit să se săvârșească acolo. Dacă nu, ea poate fi săvârșită la patul bolnavului.

56

Același lucru se poate întâmpla și în celelalte instituții de asistență socială sau alte instituții ale statului în care a pătruns lucrarea pastorală a Bisericii: armată, penitenciare, aziluri de bătrâni, orfeline etc. Acolo unde există locașuri de cult, Spovedania se va desfășura în ele, dacă nu, ea se oficiază într-un loc special ales, care să asigure secretul Mărturisirii.

În ceea ce privește rânduiala Mărturisirii, regulile bisericești prevăd ca preotul să fie înveșmântat în toate veșmintele treptei sale. În practică însă, majoritatea preoților săvârșesc această taină numai cu epitrahilul și felonul. Manualul de Liturgică vorbește de situația săvârșirii Tainei Spovedaniei numai cu epitrahilul în special când taina este săvârșită în afara bisericii (pr. prof. Ene Braniște, *Liturgica specială*, Ed. IBMBOR, București, 1980, p. 387). În locașul de cult, este indicat să se îmbrace și felonul, care dă mai multă autoritate preotului duhovnic. De asemenea, preotul care săvârșește Taina Spovedaniei trebuie să aibă hirotesia de duhovnic. Ea se dă în chip special de către episcop, după un timp de la hirotonie, și fără ea nu avem îndreptățirea canonică a săvârșirii acestei Sfinte Taine.

Taina Spovedaniei are trei momente importante: partea de dinainte de Spovedanie; Spovedania sau Mărturisirea propriu-zisă și partea de după Spovedanie.

Partea de la început, cu caracter pregătitor sau introductiv, cuprinde: binecuvântarea mică, rugăciunile începătoare, psalmul 50, troparele de umilință, două rugăciuni de iertare și îndemnul penitentului de a face o mărturisire sinceră și completă.

Partea a doua constă în Mărturisirea păcatelor. Este partea cea mai importantă și în același timp și cea mai dificilă. În privința aplicării în practică a acestei părți sunt mai multe atitudini; dar nu toate sunt eficiente. Cea dintâi este spovedania numită „după pravilă”, practică de ieromonahi și de unii preoți de mir care înțeleg să întrebe pe penitent tot chestionarul din Molitfelnic, care cuprinde întrebări care nu mai sunt în întregime actuale și necesare. Alți preoți au un număr de întrebări stereotipe și invariabile, ceea ce nu este suficient. Unii credincioși așteaptă să fie întrebați, ceea ce nu este corect, căci numai ei își cunosc păcatele. Alții folosesc ghidurile de spovedanie pentru a-și aminti păcatele, pe care le scriu și le citesc automat, fără prea multă concentrare și cu lux de amănunte.

Ce urmărim prin Spovedanie? Ca aceasta să fie benevolă, făcută din inimă, nu de silă sau de teamă. Să fie completă, adică să cuprindă toate păcatele făcute de la ultima

mărturisire, fără să tănuim ceva. Să fie sinceră și obiectivă, neîncercând să diminuăm gravitatea păcatelor săvârșite (vezi pr. prof. Ene Braniște, *Liturgica specială...*, p. 188).

Pentru a atinge aceste obiective, practica cea mai logică și mai indicată este ca mai întâi penitentul să spună ce păcate îl apasă, după ce și-a făcut examenul de conștiință. După aceea intervenim noi, slujitorii, cu întrebările, pentru a ne lămuri și clarifica unele greșeli sau dacă dorim să aflăm și alte aspecte ale vieții duhovnicești ale penitentului. Dialogul trebuie să fie sincer, deschis și la obiect, cu amabilitate și căldură, ca de la părinte la fiu, fără reproșuri sau acuzații grave și dure, pentru a nu inhiba persoana respectivă.

Partea a treia este tot rituală, ca și prima. Preotul pune epitrahilul pe capul penitentului îngenuncheat, îi citește rugăciunea de iertare, rostește o ectenie întreită și face otpustul, apoi îi dă dezlegarea de păcate prin punerea mâinii, cu formula „Domnul și Dumnezeuul nostru...” și cu semnul crucii pe cap. Rostește „Cuvine-se cu adevărat...” și prescrie canonul sau epitimia de urmat. Păcătoșilor cu păcate mari, care nu sunt vrednici de a se împărtăși, nu li se dă dezlegarea decât după îndeplinirea canonului sau a epimiei.

După săvârșirea Tainei Spovedaniei, preotul este obligat să păstreze secretul Mărturisirii. Legiuirile civile bizantine prevăd ca pedeapsă pentru preotul care ar fi

divulgat acest secret tăierea limbii și închisoare pe viață. În *Pravila cea Mare* a lui Matei Basarab, glava 319, se prevede ca pedeapsă suspendarea preotului pe trei ani și cu obligația de a bate 100 de metanii pe zi. Legiuirile bisericesti actuale pedepsesc pe preotul care ar săvârși acest păcat, considerat delict, cu depunerea din treaptă (vezi Regulamentul de procedură al instanțelor disciplinare și de judecată ale Bisericii Ortodoxe Române, art. 28, și pr. prof. Ene Braniște, *Liturgica Specială...*).

CE SUNT EPITIMIILE SAU CANOANELE DE SPOVEDANIE ȘI CUM SE APLICĂ ELE ASTĂZI?

61

Pr. prof. dr. Viorel Sava

Rânduirea unui canon de pocăință pentru fiecare credincios care se spovedește este deosebit de importantă. Canonul este o normă de viață, un dreptar sau o rânduială care îl ajută pe credincios să se mențină în sfera de preocupări pe care o dobândește de îndată ce și-a mărturisit păcatele. Nepăzirea sau neîmplinirea canonului de pocăință atrage după sine responsabilitatea morală asupra credinciosului în cauză.

Taina Sfintei Spovedanii este una dintre cele mai prezente taine în viața credincioșilor ortodocși. După Sfânta Împărtășanie, care, prin însuși actul instituirii, este legată de Sfânta Liturghie și care se administrează ori de câte ori

credincioșii sunt pregătiți sufletește și trupește ca să o primească, primirea Tainei Spovedaniei se repetă cel mai des în viața noastră. Deasa repetare a Spovedaniei arată că omul este supus păcatului, dar și că este nefiresc să rămână în starea de păcat. Psalmistul avea conștiința că este copleșit de păcate: „Că fărădelegile mele au covârșit capul meu, ca o sarcină grea apăsă-au peste mine” (*Psalmi* 37, 4), iar Sfântul Apostol Pavel arată înaintea tuturor, ca mărturie peste timp, în care ne regăsim fiecare dintre noi, că în lupta între a face bine și a face răul, biruința aparține celui din urmă: „Căci nu fac binele pe care îl voiesc, ci răul pe care nu-l voiesc, pe acela îl săvârșesc. Iar dacă fac ceea ce nu voiesc eu, nu eu fac aceasta, ci păcatul care locuiește în mine” (*Romani* 7, 19-20) și adaugă zicând că este cel dintâi dintre păcătoși.

Conștiința penitențială paulină a fost asumată de Biserică și este exprimată liturgic, de fiecare dată când ne împărtășim, prin rugăciunea: „Cred, Doamne, și mărturisesc că Tu ești cu adevărat Hristos, Fiul lui Dumnezeu Cel viu, Care ai venit în lume să mântuiești pe cei păcătoși, dintre care cel dintâi sunt eu...”

Din starea de păcat credinciosul se ridică prin pocăința sinceră și prin mărturisirea în fața duhovnicului. Nefirescul căderii în păcat, căreia îi este supusă persoana umană, și firescul ridicării din păcat, la care este chemată persoana umană, sunt exprimate prin gestul liturgic

penitențial numit metanie (plecarea genunchilor și frunții până la pământ, mișcare însoțită de însemnarea cu Sfânta Cruce). Plecarea până la pământ este semnul căderii, ridicarea de la pământ este semnul înnoirii, al regăsirii și al învierii: „Trebuia, însă, să ne veselim și să ne bucurăm, căci fratele tău acesta mort era și a înviat, pierdut era și s-a aflat” (Luca 15, 32), a zis tatăl către fiul cel mare referindu-se la fiul risipitor întors în casa părintească din îndepărtatul ținut al păcatului. Când Mântuitorul zice: „Adevărat zic vouă: de nu vă veți întoarce și nu veți fi precum copiii, nu veți intra în Împărăția cerurilor” (Matei 18, 3; Luca 18, 17), fără îndoială se referă la puritatea copilăriei pe care omul trebuie să o păstreze, să o caute permanent atunci când a pierdut-o prin păcat și să o dobândească prin pocăință. Acest fapt este reflectat de toată interpretarea biblică referitoare la textul citat. Dar înțelegerea noastră nu trebuie să se oprească aici. A fi ca pruncii înseamnă a fi permanent însetat de cunoaștere, de dobândirea „cunoștinței adevărului” (1 Timotei 2, 4). Pruncul permanent întreabă, cercetează, caută răspunsuri, într-un cuvânt este însetat de cunoaștere. De asemenea, a fi ca pruncii înseamnă să faci efort să te ridici atunci când ai căzut. Experiența ne arată că prima reacție pe care o are un copil care a căzut este de a se ridica, gestul fiind dublat de strigătul după ajutor și plânsul de durere. Aceste gesturi seamănă foarte bine cu cele ale credinciosului care a căzut în păcat și

simte durerile căderii, de aceea strigă după ajutor și face, el însuși, eforturi să se ridice. Copilul nu se complăce în căderea lui. Pocăința creștinului, părerea de rău sunt strigăte (suspineri) care însoțesc efortul de a se ridica din păcat. Această stare de lucruri este reflectată și în rugăciunea a doua de la Sfântul Maslu, care zice: „...de câte ori vei cădea, ridică-te și te vei mântui”.

Calea întoarcerii din țara îndepărtată a păcatului, despre care ne vorbește Pilda fiului risipitor (Luca 15, 11-32), la casa părintească, este lungă și, uneori, anevoioasă. Învățătura Bisericii noastre ne arată că Taina Mărturisirii și a iertării păcatelor, urmată de împăcarea cu Hristos și reintegrarea în Biserică, adică în comunitatea celor care pot să aducă daruri de pâine și vin la Sfânta Liturghie și să se împărtășească din ele, după ce au fost sfințite, cu alte cuvinte, să fie părtaș ospățului euharistic, așa cum fiul risipitor a fost părtaș ospățului bucuriei din casa părintelui său, este o lucrare complexă. Ea cuprinde patru etape esențiale: părerea de rău (căința) pentru păcatele săvârșite; mărturisirea sinceră și completă în fața duhovnicului, a tuturor păcatelor săvârșite; împlinirea canonului de pocăință rânduit de duhovnic; primirea iertării de la Dumnezeu prin rugăciunea de dezlegare rostită de duhovnic.

Atenția noastră se va opri, în mod deosebit, asupra canoanelor de pocăință, numite și epitimii, care constituie a treia etapă în cadrul Tainei Spovedaniei.

Rânduirea unui canon de pocăință pentru fiecare credincios care se spovedește este deosebit de importantă. Canonul este o normă de viață, un dreptar sau o rânduială care îl ajută pe credincios să se mențină în sfera de preocupări pe care o dobândește de îndată ce și-a mărturisit păcatele. Nepăzirea sau neîmplinirea canonului de pocăință atrage după sine responsabilitatea morală asupra credinciosului în cauză. Acest fapt îl arată Rugăciunea pe care o citește arhiereul sau preotul pentru iertarea tuturor păcatelor de voie și a celor fără de voie, pe care o găsim în Molitfelnic la capitolul „Dezlegări” care, în lista lungă de păcate pe care o conține, îl menționează și pe cel al nepăzirii poruncilor preotului duhovnic („sau poruncile duhovnicilor nu le-a păzit”) - zice rugăciunea. Menționarea acestui păcat între multele păcate care ne stăpânesc arată și gravitatea lui. Dacă păzirea poruncilor duhovnicului, a dreptarului rânduit de preot, are rolul de a-l menține pe credincios în sfera preocupărilor duhovnicești, nepăzirea acestor porunci atrage după sine întoarcerea în sfera de preocupări anterioare Spovedaniei, adică întoarcerea la păcatele de mai înainte.

Uneori, mai ales printre credincioșii mai puțin întăriți în credință, ale căror gesturi religioase sunt făcute din obișnuință sau din îndemnul altora, gesturi formale și superficiale, canonul este perceput ca o pedeapsă pentru păcatele săvârșite. „M-a pedepsit părintele să fac mai

multă rugăciune”, zice câte unul dintre cei care se spovedesc. Dacă rugăciunea este convorbirea noastră cu Dumnezeu, cum poate fi ea o pedeapsă? Și dacă atunci când citim din Sfintele Scripturi ne vorbește Dumnezeu nouă, cum poate fi pedeapsă ascultarea cuvântului Celui ce ne-a iubit încă în păcate fiind? Atunci ce trebuie să credem despre canonul de pocăință, ce este el și cum să-l primim?

Sfântul Apostol Pavel ne dă de înțeles că anumite rânduieli propuse de preotul duhovnic credinciosului care s-a mărturisit ca să le împlinească au drept scop protejarea acestuia. Referindu-se la administrarea Sfintei Împărtășanii, Sfântul Pavel cere primitorului să-și cerceteze conștiința și să stăruie să fie vrednic de împărtășire. Lipsa acestora atrage osânda asupra celui care se împărtășește: „Astfel, oricine va mânca pâinea aceasta sau va bea paharul Domnului cu nevrednicie va fi vinovat față de Trupul și de Sângele Domnului. Să se cerceteze omul pe sine și așa să mănânce din pâine și să bea din pahar. Căci cel ce mănâncă și bea cu nevrednicie, osândă își mănâncă și bea, nesocotind Trupul Domnului. De aceea, mulți dintre voi sunt neputincioși și bolnavi și mulți au murit” (1 Corinteni 11, 27-30). Pe temeiul celor spuse de Sfântul Pavel, Biserica ne învață ca, înainte de primirea Sfintei Împărtășanii, să ne rugăm ca să nu ne împărtășim „spre osândă”: „Nu spre judecată sau spre osândă să-mi fie mie

împărtășirea cu Sfintele Tale Taine, Doamne, ci spre tămăduirea sufletului și a trupului”. Deci, prin canon, preotul duhovnic îl ocrotește pe credincios ca nu cumva, nevrednic fiind, apropiindu-se de Sfintele Taine, să-și pricinuiască mai mult rău decât i-ar fi pricinuit păcatul însuși.

Canonul de pocăință, sau epitimia, trebuie înțeles, administrat de către duhovnic și primit de către penitent ca un medicament care îl ajută să-și redobândească sănătatea sufletească și, uneori, cea trupească, afectată de boala păcatului. Legătura dintre păcat, ca boală a sufletului, care atrage și asupra trupului suferințe grele și îndelungate, o arată Mântuitorul Însuși atunci când odată cu iertarea păcatelor vindecă și boala trupească: „Dar, ca să știți că putere are Fiul Omului a ierta păcatele pe pământ, a zis slăbănogului: Zic ție: Scoală-te, ia-ți patul tău și mergi la casa ta! Și s-a sculat îndată și, luându-și patul, a ieșit înaintea tuturor, încât erau toți uimiți și slăveau pe Dumnezeu...” (Marcu 2, 10-12). Relația dintre păcat, boala trupească, iertare și vindecare este reflectată și în rugăciunile Tainei Sfântului Maslu, Taină oficiată pentru vindecarea trupului, în care cerem lui Dumnezeu ca să dea celui bolnav, odată cu tămăduirea bolii trupești, și iertarea păcatelor. Așa cum bolile trupești se vindecă sau se ameliorează prin tratamente prescrise de medici, tot astfel, bolile sufletești, cauzate de păcate, se ameliorează și se vindecă prin tratamente duhovnicești prescrise de doctorii sufletelor. Acest

înțeles ni-l oferă Canonul 102 Trulan, canon care trebuie cunoscut, citit și recitit iară și iară și de preoții duhovnici, și de credincioșii care vin să se spovedească. Iată ce spune canonul: „Cei ce au primit de la Dumnezeu puterea de a lega și a dezlega trebuie să țină seama de calitatea păcatului și de aplecarea spre întoarcere a celui ce a păcătuit și astfel să dea bolii tratament potrivit, ca nu cumva aplicând (tratamentul, n.n.) în chip disproportionat... să greșească în privința mântuirii celui bolnav. Căci boala păcatului nu este simplă, ci de multe feluri și deosebită și odrăștește multe vlăstare ale pierzaniei, din care răul se revarsă și se lățește mai departe, până când se oprește prin puterea medicului. Drept aceea, cel ce dovedește pricepere medicală în privința sufletului, mai întâi să cerceteze dispoziția celui ce a păcătuit, și dacă (acela) înclină spre sănătate, sau dimpotrivă, (dacă) prin moravurile sale provoacă asupra-și boala, să supravegheze în ce chip se îngrijește el între timp de întoarcerea sa, și de nu se împotrivește medicului, și de nu crește rana sufletului prin întrebuițarea doctoriilor puse asupra ei, și așa să măsoare milostivirea după vrednicie. Căci toată grija lui Dumnezeu și a celui ce i s-a încredințat puterea pastorală este de a întoarce oaia cea rătăcită și de a tămădui pe cea rănită de șarpe, și nici spre prăpastia deznădejdiei a o împinge, nici frânele a le slăbi spre renunțarea la viață și la disprețuirea ei; ci la orice caz să stea într-un chip împotriva patimei, ori prin doctoriile

cele mai amare... ori prin cele mai delicate și blânde, și să se nevoiască spre cicatrizarea ranei, cercetând roadele pocăinței și îndreptând înțelepțește pe omul cel chemat către strălucirea cea de sus...”

În cele din urmă, canonul de pocăință trebuie înțeles, administrat și primit ca un mijloc de creștere duhovnicească și apropiere de Dumnezeu. Înmulțirea rugăciunii, lectura ziditoare, cugetarea la moarte și la judecata lui Dumnezeu, faptele de milostenie, convorbirile cu preoții, monahii și credincioșii îmbunătățiți, deasa Spovedanie și, după caz, îndesirea Împărtășirii cu Trupul și Sângele Mântuitorului îl ajută pe credinciosul eliberat de păcate, prin Taina Spovedaniei, să redevină fiul iubit al Părintelui ceresc, vrednic să poarte haina cea nouă, inelul în dreapta sa și încălțăminte în picioarele sale (Luca 15, 22).

În administrarea epitimiei, duhovnicul trebuie să fie chibzuit și prudent, să țină cont de personalitatea și de particularitățile fiecărei persoane (vârstă, caracter, temperament, cultură, religiozitate, condiție socială etc.), de felul și gravitatea păcatului și de aplecarea credinciosului spre îndreptare. Măiestria pastorală a preotului se descoperă și se afirmă deplin în scaunul Spovedaniei, în special în aplicarea rânduielilor canonice. Dacă normele canonice, care au caracter general, nu sunt adaptate cazurilor concrete și nu sunt aplicate într-o manieră pastorală, ele devin „literă care ucide”.

Acordarea unui canon de pocăință celui care se mărturisește și însușirea lui cu smerenie și cu ascultare de către penitent sunt o necesitate. În prezent sesizăm uneori tendința de a minimaliza gravitatea unor păcate și de a considera canonul depășit, învechit. În astfel de situații se cuvine ca preotul să fie și mai atent și mai responsabil. Păcatul incestului săvârșit în Corint, în timpul Sfântului Apostol Pavel (1 Corinteni 5), este la fel de grav și astăzi, pentru că noi nu ne raportăm la societatea în care trăim, care poate fi atee, laxă, secularizată etc., ci la Hristos Care ieri și azi și în veci rămâne Același. Așadar, duhovnicului îi revine responsabilitatea de a îmbina în mod prudent blândețea cu strictețea (iconomia cu acrvia) spre mântuirea credincioșilor încredințați lui ca să-i păstorească.

AVEM DUHOVNIC? CUM ESTE EL ȘI CUM PĂSTRĂM DIALOGUL ȘI COMUNIUNEA CU EL?

71

Pr. lect. dr. Marian Mihai

Cei care se spovedesc „fugar” în Săptămâna Mare, când preotul este foarte ocupat și nu are timp suficient pentru o spovedanie liniștită, din cauza presiunii exercitate de cei care așteaptă la rând și care grăbesc desfășurarea acestei taine, reduc întreaga mărturisire la 1-2 minute, sunt liniștiți că s-au spovedit, după „rânduială”, au scăpat de o grijă. Putem zice că aceștia nu au duhovnic, pentru că ei de fapt urmăresc să împlinească un obicei în pragul marilor sărbători sau la sfârșitul postului.

Viața duhovnicească a fiecărui creștin care viețuiește în lumea aceasta și care se pregătește pentru viața cea veșnică își are izvorul în Sfintele Taine. Chemarea noastră

la viața de sfințenie se face atunci când omul participă la Sfințenia dumnezeiască, iar lucrul acesta se împlinește când persoana, ca mădular al trupului lui Hristos și ca părtaș al vieții veșnice, se împărtășește de harul lui Dumnezeu.

Ca tainele să rodească e nevoie și de consimțământul omenesc, și de împreună-lucrarea cu harul divin și se realizează în chip tainic în inima omului și prin mijlocirea preotului care este „slujitor al lui Hristos și iconom al tainelor lui Dumnezeu” (1 Corinteni 4, 1).

Taina Spovedaniei prin care mărturisim păcatele personale, când încercăm să refacem unitatea spirituală cu Biserica, unitate zdruncinată de păcat, se realizează în Biserică, în fața părintelui duhovnic. Așadar, Taina Pocăinței este singura din cele șapte pe care le are Biserica în care există o întâlnire personală, un dialog intim între preot și credincios.

Prin fapta aceasta de pocăință, în care credinciosul se așază sub epitrahilul preotului și mărturisește păcatele sale, așteptând de la Dumnezeu iertare de păcate, omul are această ocazie de a vorbi, de a se descărca de povara păcatelor sufletești, de a spune ce are în el, de a fi ascultat cu răbdare, cu pricepere și cu multă încredere.

Nu este vorba de un ritual în preajma marilor sărbători sau în timpul postului, ci este un act responsabil, în care credinciosul aleargă la preotul duhovnic pentru eliberare de păcate și vindecare, ca la un doctor.

Și dacă un doctor foarte bun se găsește mai greu, iar aceștia sunt mai rari, la fel și un duhovnic bun se găsește mai greu și descoperirea lui se face prin lucrarea Duhului Sfânt, nu este o simplă întâmplare. Este și o alegere pentru că îl căutăm, dar și un dar pe care ni-l dăruiește Dumnezeu la neliniștea noastră, la căutarea noastră.

Atunci când avem un duhovnic bun trebuie să-l păstrăm, pentru că el este ca un părinte, ca un doctor, ca un prieten; nu putem renunța la el oricând și oricum. Și dacă pentru creștinii practicanți există această cunoaștere că mântuirea se dobândește cu mare seriozitate, încredințând lui Dumnezeu sufletul lor prin preotul duhovnic, ne punem întrebarea: Ce se întâmplă cu cei care nu au duhovnic sau cu cei care se amăgesc că au părinte duhovnic?

Cei mai mulți creștini care sunt botezați în numele Sfintei Treimi nu au duhovnic, chiar dacă ei cred în Dumnezeu sau sunt oameni buni și au o legătură din când în când cu Biserica.

Cei care se spovedesc foarte rar sau o dată pe an, de Paști, putem zice că nu au duhovnic, atâta timp cât nu există o legătură duhovnicească, o cunoaștere, un urcuș, o stare de cunoaștere a păcatelor și o luptă pentru a scăpa de ele.

Părinte duhovnic este acela care îl cunoaște pe fiul său duhovnicesc, care se orientează, care întreabă, care știe ce este în sufletul lui, care urmărește o vindecare a unei răni sufletești, care se străduiește să găsească o soluție

sau un leac ce aduce vindecare, care ține legătura cu fiul duhovnicesc și încearcă să-l trateze pe cel care vine la el ca pe sine, ca pe propriii lui copii.

Când problema ta devine problema lui, când bucuria ta devine bucuria lui. Sau cel puțin așa ar trebui să fie. „Preotul trebuie să devină un prieten în care omul să aibă încredere pentru a se dezvălui așa cum nu o poate face cu nimeni altcineva. El trebuie să-l asculte pe credincios, să spună: «Și eu». La Mănăstirea Sihăstria, în Moldova, se află călugărul Paisie, care are 84 de ani. Se spune că lacrimile sale se amestecă cu ale celui ce se mărturisește; el plânge păcatele celui alt ca pe ale sale proprii... Oamenii pot să-și mărturisească păcatele dacă simt o prietenie, o iubire, o compasiune. Preotul nu este numai judecător, ci și medic. Ca preot trebuie să ajut, trebuie să vindec - medic și prieten, vindecând prin prietenie și prin sfaturi dătătoare de viață” (Pr. Dumitru Stăniloae).

Pentru asemenea duhovnici trebuie să te rogi la Dumnezeu, nu numai să-l primești, nu numai să-l păstrezi, ci să le dăruiești Dumnezeu lungime de zile, ca să călăuzească pe mulți, ca să liniștească pe mulți.

Cei care se spovedesc „fugar” în Săptămâna Mare, când preotul este foarte ocupat și nu are timp suficient pentru o spovedanie liniștită, din cauza presiunii exercitate de cei care așteaptă la rând și care grăbesc desfășurarea acestei taine, reduc întreaga mărturisire la 1-2

minute, sunt liniștiți că s-au spovedit, după „rânduială”, au scăpat de o grijă.

Putem zice că aceștia nu au duhovnic, pentru că ei de fapt urmăresc să împlinească un obicei în pragul marilor sărbători sau la sfârșitul postului. „Este un adevărat sacrilegiu administrarea Tainei Spovedaniei sub această presiune a timpului și sub privirile zecilor sau sutelor de credincioși care așteaptă nerăbdători și grăbiți să le vină timpul și rândul la spovedit, dar de fapt nu poți să știi sau să afli aproape nimic despre starea lor sufletească. Atât ei, cât și preotul sunt grăbiți și de aceea numai Spovedanie nu se poate numi” (Pr. prof. dr. Nicolae Necula, *Tradiție și înnoire în slujirea liturgică*, vol. 3, p. 204).

Dacă mărturisirea aceasta nu este roditoare, dacă nici pe preot nu-l cunoaștem, ci am ajuns dintr-o întâmplare la el sau am găsit în drumul nostru biserica deschisă, atunci putem vorbi despre un părinte duhovnic? Nu, este doar un părinte la care apelăm pentru nevoile noastre sufletești. Este adevărat că dorim să ne împărtășim cu Trupul și Sângele lui Hristos spre iertarea păcatelor, dar nu putem să ne apropiem oricum. Dacă preotul cunoaște bine problemele credincioșilor din parohia sa, iar fiii duhovnicești știu cum și când să se apropie de Sfânta Împărtășanie, este posibilă această „păstorire” în orașele cu mulți enoriași și puțini preoți?

Ei, credincioșii, vin cu sutele să primească Sfânta Împărtășanie măcar la sfârșit, problema care se pune este dacă preotul duhovnic cunoaște măcar o mică parte dintre ei. Este jenant și trist să-l întrebi pe „fiul duhovnicesc”: cum te cheamă? Sau în calitate de „fiu duhovnicesc” să-l întrebi pe preot: cum vă numiți? Este ca și cum ți-ai întreba copilul: tu cine ești? Sau părintele: cum te cheamă? Dacă totuși credincioșii nu au duhovnic și apelează din când în când la un preot ca să se împărtășească, atunci ei trebuie să fie îndemnați să se apropie, pe cât le stă cu putință, pregătiți de Sfânta Împărtășanie și că în această pregătire se află și Spovedania.

„Spovedania fără primirea Sfintei Euharistii este posibilă, dar invers, adică Sfânta Euharistie fără Taina Spovedaniei, nu se poate” (Pr. prof. Nicolae Necula, *Tradiție și înnoire...*, p. 201).

Dacă mulți oameni cred că nu-și pot găsi un duhovnic bun sau un „preot cu har” este pentru că îl vor pe acest slujitor al lui Dumnezeu într-un anumit fel, după măsura lor. Alteori au exigențe înalte, căutând un sfânt în viață. Consecințele cele mai frecvente constau în amânarea la nesfârșit a Spovedaniei.

Orice preot care a primit hirotesia în duhovnic poate „să lege și să dezlege”, dar credinciosul care aleargă la preot trebuie să aibă credința că, încredințându-i-se lui, se încredințează lui Dumnezeu, Care iartă

și vindecă, și nu omului neputincios și mărginit, care poartă harul preoției.

Acești credincioși care își rezolvă singuri problemele duhovnicești merg la preot, dar nu au părinte duhovnic, nu înțeleg adevărata natură a paternității duhovnicești. Această afirmație este valabilă și pentru preoții care se consideră părinți duhovnici, dar nu sunt, căci „cel ce nu s-a născut (în Duh) nu este capabil să nască fii duhovnicești” (*Sfântul Simeon Noul Teolog*).

CARE SUNT DATORIILE PREOTULUI DUHOVNIC PENTRU FII SĂI DUHOVNICEȘTI?

Pr. lect. dr. Vasile Gavrilă

79

Virtutea esențială cu care le este dator duhovnicul fiilor săi este smerenia, pe care Sfântul Isaac Sirul o numește „veșmânt dumnezeiesc”, deoarece, pentru a-l mântui pe om, Hristos Domnul S-a smerit pe Sine (Filipeni 2, 8). Discreția și delicatețea, dublate de pocăință și smerenie, îl vor ajuta pe părintele duhovnic să devină mormânt al păcatelor spovedite, păstrând secretul cu sfințenie, ca din el să nu vadă cineva urâciunea acestora, ci să vadă doar „florile Crucii”, adică sufletele înviate. Astfel, la înfățișarea lor înaintea Judecătorului, duhovnicul poate spune: „Doamne, l-am purtat pe acest om, pentru că mi-a fost teamă să nu se piardă. Acum, iartă-l și Tu, în numele iertării mele!...”

Omul, în urcușul său duhovnicesc către starea de desăvârșire, devine purtător de Hristos, pentru că toată ființa

sa este tot mai mult imprimată de Hristos. De aceea, omul se înfățișează ca o hârtie vie care primește în ea trăsăturile spirituale din care se alcătuieste chipul lui Hristos ca și chip viu; iar Duhul Sfânt este ca un fel de condei fierbinte care-L imprimă pe Hristos în om (*Filocalia*, vol. IX, trad. rom. pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, Editura Episcopiei Romanului și Hușilor, 1990, p. 7). Lucrarea Duhului Sfânt însă se împlinește în Biserică, prin persoane alese sau persoane care au ajuns la o credință mai puternică și mai comunicativă, care, împărtășind pe Duhul Care sălășluiește în ei, se pot numi părinți, duhovnici sau părinți duhovnicești, pentru că ajută la nașterea spirituală a semenilor lor.

Sfântul Apostol Pavel se destăinuia ucenicilor din Galata astfel: „O, copiii mei, pentru care sufăr durerile nașterii voastre, până ce Hristos va lua chip în voi!” (*Galateni* 4, 19), iar pe creștinii din Corint îi vedea ca pe o scrisoare în care el L-a scris pe Hristos cu condeiul Duhului: „Scrisoarea noastră sunteți voi, scrisă în inimile noastre, cunoscută și citită de toți oamenii, arătându-vă că sunteți scrisoare a lui Hristos, slujită de noi, scrisă nu cu cerneală, ci cu Duhul Dumnezeului celui viu, nu pe table de piatră, ci pe tablele de carne ale inimii” (2 *Corinteni* 2-3).

Din caracterul acestei relații duhovnicești dintre părințele duhovnic și fiii săi duhovnicești decurg datoriile pe care le au unul față de celălalt și, împreună, față de Hristos; tot Sfântul Apostol Pavel îi conștientiza pe creștinii din

Corint asupra unicității relației lor: „Căci de ați avea zeci de mii de învățători în Hristos, totuși nu aveți mulți părinți. Căci eu v-am născut prin Evanghelie în Iisus Hristos” (1 Corinteni 4, 15).

După ce am stabilit cadrul și caracterul relației duhovnic - fiu duhovnicesc, pentru a desprinde datoriile duhovnicului față de fiii săi, este necesar să mai precizăm două aspecte deosebit de importante:

1. Hristos este de față în Taina Spovedaniei, așa cum va fi de față la Judecata de Apoi. Va apărea înaintea noastră ca Cel Răstignit, iar noi vom conștientiza că El a murit pentru că noi meritam condamnarea la moarte, pentru că noi eram expuși condamnării veșnice a lui Dumnezeu.

2. Fiecare Spovedanie ar putea fi ultima din viața noastră; de aceea, ar trebui să fie ca un ultim bilanț, pentru că fiecare întâlnire cu Domnul, cu Dumnezeul Cel Viu, în Spovedanie, este o anticipare a Judecării de Apoi (Mitropolitul Antonie de Suroj, *Taina iertării. Taina tămăduirii*, trad. rom. monahia Anastasia [Igiroșanu], Alba-Iulia, 2010, pp. 73-76).

De aceea, datoriile părintelui duhovnic pentru fiii săi sunt datoriile ce decurg din responsabilitatea pe care o are părintele pentru mântuirea filor; responsabilitate pe care un părinte atonit, care a ucenicit pe lângă starețul Siluan, o definea, atunci când a devenit duhovnic, la rândul lui, ca pe o pierdere a libertății, spunând că este „legat” prin dragostea față de fiii săi duhovnicești.

Deci, prima datorie este disponibilitatea totală față de fii; nevoia de duhovnic pe care o are cineva nu ține de timp, ci ține de starea lăuntrică, de boala și neputința sufletească, și de faptul că timpul izbăvirii, timpul vindecării și al mântuirii este cel prezent, acum. De aceea, poarta inimii duhovnicului trebuie ținută permanent deschisă pentru fiii săi. Oricând, ucenicul poate pune părintelui întrebarea: „Dacă mor acum, unde merg? Sunt pregătit pentru întâlnirea cu Hristos, Dumnezeuul Cel Viu?”

În al doilea rând, duhovnicul este dator să-și asume fiecare fiu deplin și integral; cu întregul conținut al vieții sale, ca și cum l-ar primi din mână lui Dumnezeu. Numai atunci îl poate înțelege, îl poate asuma și călăuzi, simțindu-i rana, durerea, tristețea și bucuria, și mai ales cum va răspunde la „balsamul” pe care i-l va pune pe rană.

Deși această a treia datorie ar putea fi considerată prima și de căpătâi, și s-ar părea că se referă la sine, și nu la fii, pentru că are rezultat benefic sau distructiv asupra fiilor, menționăm grija pentru propria desăvârșire, pe care numai prin exemplu o poate transmite și celorlalți. Această a treia datorie comportă două aspecte:

- a. Este primejdios ca cineva care nu s-a eliberat de patimi să încerce să călăuzească pe cineva pe calea duhovnicească, după cum primejdios este ca cineva să se arunce în valuri, să salveze pe cineva, îmbrăcat

fiind: „Nu e ferit de primejdie cel ce înoată îmbrăcat; nici cel ce se atinge de teologie (de cunoașterea lui Dumnezeu) stăpânit de patimi” (*Filocalia*, vol. IX, trad. rom. pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, EIBMBOR, București, 1980, p. 381);

b. Creștinismul nu este o filosofie; este Viață, este adevăratul mod de viețuire în Dumnezeu, care, dacă este teoretizat, nu duce la desăvârșire; creștinismul și viața în Hristos se împărtășesc prin exemplul viu al celor care au gustat această viață; deci dator este părintele cu propriul exemplu de viață.

O a patra datorie care decurge din cele de mai sus este coborârea în „iadul” sufletesc al fiilor, cu discreție și delicatețe, pentru a-i ridica de mână și a purta, împreună cu ei și cu Hristos, crucea fiecăruia. Sufletul cuprins de o patimă este, de fapt, sufletul cuprins de „ghearele” sfâșiinde, sfârtecătoare, ale fiarei. De aceea, ca pe un rănit, ca pe un sfâșiat trebuie părintele să-l primească pe fiu - cu delicatețe, pentru a nu-i sângera rana, cu discreție, pentru a nu-i spori spaima, și cu dragoste, pentru a nu-l închide în deznădejde.

Trezvia și sânghința sunt două virtuți care alungă trândăvia și nepăsarea, și cu ajutorul cărora este dator duhovnicul a veghea la călăuzirea fiilor duhovnicești. A vorbi ucenicilor despre cele mai înalte virtuți stăpânit fiind de

trândăvie și nepăsare, de împrăștiere și plictiseală este păcat împotriva Duhului Sfânt. Trezvia și sânguința îl fac pe duhovnic să fie mereu „prezent” în fața lui Hristos, purtându-i în inimă pe fiii săi, prin tot ceea ce face: liturghisire, rugăciune, post, priveghere, meditație sau lectură din Sfintele Scripturi, și chiar și în cele mai neînsemnate lucrări ale vieții.

Pocăința este nu doar starea cea mai potrivită pentru sine însuși, ci și starea cu care este dator față de fiii săi; dacă însuși Dumnezeu Se căiește pentru păcatele oamenilor, atunci cu atât mai mult duhovnicul este dator a se căi și pentru păcatele și greșelile fiilor. Pocăința îl ajută pe duhovnic să se apropie de cele sfinte ca de cele „dumnezeiești”, iar de sufletul fiilor ca de cel care trebuie îndumnezeit. Sfântul Teognost face următorul îndemn către preot: „Să te atingi de cele sfinte cu conștiința înălbită, prin curăție, ca un sfânt, după ce te-ai înălbit mai înainte prin șiroaie de lacrimi, mai mult decât zăpada, arătând prin albirea îngerească din afară frumusețea dinăuntru a sufletului. Și ia seama să nu fii plin de predaniile de la oameni în sfintele săvârșiri ale celor dumnezeiești, ci să ai harul care să-ți facă înțelese în chip ascuns și tainic cele mai înalte” (Sfântul Teognost, *Despre preoție*, cap. 18).

Virtutea esențială cu care însă le este dator duhovnicul fiilor săi este smerenia, pe care Sfântul Isaac Sirul o numește

„veșmânt dumnezeiesc”, deoarece, pentru a-l mântui pe om, Hristos Domnul S-a smerit pe Sine (*Filipeni 2, 8*).

Discreția și delicatețea, dublate de pocăință și smernie, îl vor ajuta pe părintele duhovnic să devină mormânt al păcatelor spovedite, păstrând secretul cu sfințenie, ca din el să nu vadă cineva urâciunea acestora, ci să vadă doar „florile Crucii”, adică sufletele înviate. Astfel, la înfățișarea lor înaintea Judecătorului, duhovnicul poate spune: „Doamne, l-am purtat pe acest om, pentru că mi-a fost teamă să nu se piardă. Acum, iartă-l și Tu, în numele iertării mele!...”

La final, ceea ce poate fi numită mai degrabă cinste decât datorie, amintim dragostea; toți suntem datori cu dragoste față de semenii noștri; duhovnicul față de fiii săi, cu atât mai mult. El nu poate uita că Dumnezeu l-a iubit pe om atât de mult, încât pe Fiul Său L-a dat spre jertfă, pentru a-l salva pe om (*Ioan 3, 16-17*). Iar dacă va pierde un suflet încredințat lui, cum îl va răscumpăra? Ce preț va putea plăti? Și cine? (*Marcu 8, 36-37*). Prețul răscumpărării a fost dat: Însuși Dumnezeu S-a jertfit pentru a răscumpăra sufletele noastre: și ale duhovnicilor, și ale fiilor duhovnicești. Deci, mai presus de toate, măsura iubirii părintelui față de fiii săi duhovnicești trebuie să se ridice la măsura iubirii lui Hristos, și aceasta va împlini toate datoriile și va face posibilă mântuirea amândurora.

CUM SE REALIZEAZĂ CERCETAREA CUGETULUI CARE PRECEDĂ TAINA SFINTEI SPOVEDANII?

87

Pr. asist. dr. Silviu Tudose

Examenul de conștiință sau cercetarea cugetului este un act religios, care trebuie făcut cu toată responsabilitatea, cu sinceritate, el nefiind „o simplă socoteală, o simplă statistică a vieții morale individuale. El este un popas pentru a înnoda din nou legătura noastră cu Dumnezeu, întreruptă mai ales din cauza atenției excesive spre cele din afară de noi” (pr. Petre Vintilescu, „Spovedania și duhovnicia”). Pentru a nu uita păcatele, nu e rău să le consemnăm discret pe o hârtie, însă foarte schematic, ca să ne fie mai ușor în momentul mărturisirii. Vom evita amănuntele, urmărind esențialul.

Fiecare dintre noi avem un „adânc de taină al inimii”, un sanctuar intim, în care se află nu numai bucuriile, ci și toate neîmplinirile și neputințele, mai mult sau mai puțin

cunoscute. Prezența acestui „acasă” al sufletului reprezintă o necesitate fundamentală a persoanei umane.

Chiar dacă pare un lucru ușor, cunoașterea propriului eu nu este de fiecare dată una reală. De aceea, avem tendința să ne considerăm uneori altfel decât suntem, ajungând chiar la extreme ca scrupulozitatea religioasă (când considerăm că tot ce facem este greșit) sau imaculata concepție despre sine (când considerăm că nu greșim niciodată).

În cadrul pregătirii pentru Sfânta Taină a Pocăinței, un rol esențial îl are cercetarea cugetului sau examenul de conștiință, adică introspecția în ceea ce numim adâncul de taină al inimii, pentru a ne da seama unde și în ce fel am greșit față de Dumnezeu, față de semenii și față de noi înșine. O astfel de cercetare este absolut necesară și reprezintă condiția unei bune mărturisiri, fapt pentru care a și fost considerată „un moment integrant al Spovedaniei” (pr. Petre Vintilescu, *Spovedania și duhovnicia*, Alba Iulia, 1995, p. 84). De fapt, orice Taină a Bisericii, de care ne împărtășim cu toții, are nevoie de pregătire personală prealabilă, atât pentru slujitori, cât și pentru credincioși.

În cazul Sfintei Taine a Pocăinței, pentru ca o astfel de cercetare să fie eficientă, creștinul trebuie să conștientizeze faptul că acum are ocazia să fie propriul judecător al vieții sale, lăsând deoparte îndreptățirea de sine sau rușinea. Fiindcă, așa cum ne spune Apostolul Pavel,

„dacă ne-am judeca pe noi înșine, n-am mai fi judecați”
(1 Corinteni 11, 31).

Având în vedere dorința de a nu uita vreun lucru care ar trebui mărturisit înaintea duhovnicului, e de la sine înțeles că un examen de conștiință sau o cercetare a cugetului ar trebui făcut cât mai des. Sfântul Ioan Gură de Aur, neîntrecutul dascăl al Pocăinței, ne îndeamnă să facem zilnic o astfel de evaluare, „să ne cunoaștem pe noi înșine, să ne recunoaștem rănilile (...), pentru că cel care nu știe că-i bolnav nici nu se îngrijește să se vindece” (Sfântul Ioan Gură de Aur, *Despre mărginita putere a diavolului*, II, 5). Cel mai potrivit moment pentru o astfel de cercetare este finalul fiecărei zile, înainte sau după rugăciunile de seară. Dacă am face așa, ar fi mult mai ușor înainte de a merge la duhovnic pentru mărturisire să facem un bilanț al păcatelor săvârșite, pe care să le mărturisim cu părere de rău și de care, prin pocăință, să fim iertați de Dumnezeu.

La întrebarea „Cum să-și cerceteze cineva conștiința sa?” a răspuns și autorul *Cărții foarte folositoare de suflet*, îndemnându-ne: „Adunându-te, (...) șezi, și cu liniște plecându-ți capul, fă cercetarea conștiinței și fă-te nu apărător, ci judecător al păcatelor tale, socotind și tu ca și Isaia, toată vremea vieții tale cu necaz și amărăciune a sufletului: «Socoti-voi toți anii mei într-o amărăciune a sufletului meu» (Isaia 38, 15). Sau, măcar după ce te-ai mărturisit, socotește câte păcate ai făcut cu lucrul, cu cuvântul, cu

învoiala gândurilor. Numără lunile. De la luni treci la săptămâni și de la săptămâni la zile. Adu-ți aminte de oamenii cu care ai păcătuit și de locurile în care ai păcătuit. Cercetează cu multă strădanie, pentru ca să afli fiecare păcat al tău”.

E de la sine înțeles că, pentru a realiza o astfel de cercetare, cu părere de rău, fiecare trebuie să știe ce înseamnă păcatul și să își dea seama de consecințele acestuia: care sunt faptele sau gândurile cu care L-am supărat pe Dumnezeu și pe cei din jurul meu sau care m-au făcut să fiu propriul meu dușman. Nu întâmplător întâlnim în Pateric cuvântul: „Cel ce și-a cunoscut păcatul său este mai mare decât cel ce înviază morții”.

A cunoaște ce este și ce consecințe are păcatul nu este ceva ce se învață peste noapte sau printr-o simplă consultare a unei liste cu păcate. E nevoie de un minim interes din partea fiecăruia pentru a cunoaște adevărurile de credință și modul de viață creștin.

Cu multe veacuri în urmă, autorul cărții de care am amintit mai sus constata un lucru valabil și astăzi, și anume că „oamenii se îngreuiază să facă o cercetare amănunțită a conștiinței lor, sau uită și nu pot să-și aducă aminte de păcatele lor”. Poate că acesta este și motivul pentru care mulți dintre creștini preferă să fie „interogați” de duhovnic în privința păcatelor, nereușind să-și facă mai înainte un examen de conștiință, „să-și oglindească, prin meditație, viața religioasă și morală în lumina credinței și

a învățăturilor biblice. Când acest examen este făcut cu de-amănuntul, sarcina preotului duhovnic este mult mai ușoară. Însuși creștinul își simte sufletul mai ușor și mai împăcat cu sine când își face spovedania pregătit în așa fel, ca să nu uite nimic nemărturisit din tot răul ce-i apasă inima” (pr. Ilarion Felea, *Pocăința*, Sibiu, 1939, p. 318).

Întrebarea dacă Ghidul de spovedanie ne ajută la cercetarea cugetului, dacă scriem păcatele sau nu, merită tratată separat, pentru că ilustrează o realitate a vremurilor noastre, în care mulți dintre creștini apelează la astfel de ghiduri pe care le găsesc pe internet sau în librării. Personal, cred că fiecare ar trebui ca, înainte să consulte un astfel de ghid, să aibă binecuvântarea duhovnicului său, pentru a preîntâmpina pericolul unei abordări greșite a mărturisirii păcatelor. Duhovnicul va cerceta dacă ghidul respectiv are binecuvântarea Bisericii și dacă îl ajută pe om să înțeleagă ce este păcatul. Altfel, consultând un ghid alcătuit cu multă evlavie, dar cu puțină înțelepciune, creștinul poate „contabiliza” fapte pe care nu le simte și nu le înțelege ca păcătoase. Bunăoară, ce poate simți un credincios care constată că a folosi deodorantul împotriva transpirației reprezintă un păcat?! Și exemplele ar putea continua... Mai mult, consultând o listă interminabilă de posibilități de a păcătui, creștinul își poate inculca și fapte păcătoase la care nu s-ar fi gândit niciodată.

Așadar, examenul de conștiință sau cercetarea cuge-
tului este un act religios, care trebuie făcut cu toată
responsabilitatea, cu sinceritate, el nefiind „o simplă
socoteală, o simplă statistică a vieții morale individuale.
El este un popas pentru a înnoda din nou legătura noas-
tră cu Dumnezeu, întreruptă mai ales din cauza atenției
excesive spre cele din afară de noi” (pr. Petre Vintilescu,
Spovedania și duhovnicia, p. 88).

Pentru a nu uita păcatele, nu e rău să le consemnăm
discret pe o hârtie, însă foarte schematic, ca să ne fie mai
ușor în momentul mărturisirii. Vom evita amănuntele,
urmărind esențialul.

CARE SUNT URMĂRILE SPOVEDANIEI ȘI ALE NESPOVEDIRII?

93

Pr. prof. dr. Nicolae D. Necula

În viața duhovnicească, Taina Spovedaniei își are rostul ei bine definit. Ea este Taina regăsirii noastre spirituale și dovada viețuirii noastre creștinești. Fără această Taină nu este posibil să vorbim despre progresul nostru duhovnicesc și înaintarea pe calea desăvârșirii. De aceea deosebirea dintre cel care se spovedește și cel care nu se spovedește este ca distanța dintre cer și pământ. Fiecare rămâne în lumea sa, cu urmările firești care decurg din această stare. Care sunt acestea?

1. Pentru cel care se spovedește, Spovedania este, în primul rând, un act de smerenie. Nimic nu este mai greu decât să recunoști că ești păcătos și să-ți înfățișezi

hidoșenia fărădelegilor tale. Totdeauna omul este tentat să nu-și recunoască greșelile și să arunce răspunderea pentru faptele rele pe seama altora. Și aceasta dintru început. Când Adam este întrebat în Rai de către Dumnezeu dacă nu cumva a mâncat din pomul din care i-a poruncit să nu mănânce, el îi răspunde: „Femeia pe care mi-ai dat-o să fie cu mine, aceea mi-a dat din pom și am mâncat” (*Facerea* 3, 12). La rândul ei, femeia, întrebată de Dumnezeu dacă a făcut aceasta, a răspuns: „Șarpele m-a amăgit și eu am mâncat” (*Facerea* 13, 13), nerecunoscându-și vina. De aceea cel care se spovedește este stăpânit de sentimentul smereniei, al nimicniciei sale și mai ales al vinovăției. Să-ți recunoști vina, greșeala și fapta rea săvârșită este un act de mărinimie, de generozitate și mai ales de sinceritate. Așa ceva nu vom întâlni niciodată la persoanele care nu se spovedesc. Ele sunt stăpânite, dimpotrivă, de sentimentul mândriei. Niciodată nu-și vor recunoaște greșelile și fărădelegile săvârșite, ci le vor socoti ca pe niște lucruri firești în comportarea lor. Tocmai pentru că nu le socotesc păcate, nu simt nevoia să le mărturisească și să le recunoască în fața unui duhovnic. Mândria le înțețosează mintea și întunecă discernământul, împiedicându-le să se smerească pentru a cere iertare.

2. După rânduiala bisericească a Spovedaniei, aceasta este urmată de examenul de conștiință, de o cercetare a cugetului nostru pentru a vedea faptele rele pe care

le-am săvârșit, raportate la Dumnezeu, la semenii noștri și la noi înșine. Pentru un credincios care se spovedește, examenul de conștiință este un lucru ușor de făcut, pentru că acest judecător al faptelor pe care le săvârșim, bune sau rele - conștiința -, stă de veghe și ne încurajează când facem binele și ne mustră când facem rele. Nu același lucru se întâmplă cu persoana care nu se spovedește. Pentru ea nu există mustrarea de conștiință, nu există părere de rău pentru faptele rele săvârșite. Pentru ea, conștiința este adormită. Faptele rele se adună, se înmulțesc și povara lor devine tot mai grea, dar îl obișnuiesc pe purtător cu această stare. Această situație este ca o moarte, o obișnuință cu răul. Acestora li se potrivește îndemnul Sfântului Apostol Pavel: „Deșteaptă-te cel ce dormi și te scoală din morți și te va lumina Hristos” (Efeseni 5, 14).

3. Cel care se spovedește este o persoană care crede în Dumnezeu, în care are încredere, cu convingerea că El îl poate ierta, așa cum tatăl iartă pe copiii săi. Se apropie de Dumnezeu fără teamă și-i mărturisește păcatele deschis, fără reținere și cu nădejde în iertarea lui. Cel care nu se spovedește nu o face și ca urmare a necredinței lui, socotind că nu trebuie să dea nimănui socoteală pentru faptele rele săvârșite, pe care le tănuiește cât se poate de tare. În felul acesta, el se îndepărtează tot mai mult de Dumnezeu, devenindu-și sie stăpân.

4. Persoanele care se spovedesc văd în preotul duhovnic un slujitor al lui Dumnezeu în care luminează harul Duhului Sfânt, care în Taina Spovedaniei nu este decât „numai un martor ca să mărturisesc înaintea Lui toate câte-mi vei spune mie” (*Molitfelnic*, Ed. IBMBOR, București, 2012, p. 65). De aceea, când ne spovedim, noi spunem prin preot păcatele noastre direct lui Dumnezeu. Pentru persoanele care nu se spovedesc, preotul este un om obișnuit de care pot doar să se rușineze, dar nu-l văd dăruit cu puterea iertării păcatelor. Dumnezeu ne iartă prin preot. Socotindu-l doar simplu om, unii se tem că preotul poate să divulge secretul mărturisirii, ceea ce nu se întâmplă niciodată. În peste 2.000 de ani de creștinism nu s-a întâmplat niciodată așa ceva.

5. Spovedania nu este numai o înșiruire de păcate și de rele pe care le-am săvârșit, ci este un dialog sincer, intim și deschis dintre duhovnic și penitent. Cel care se spovedește vine nu numai pentru a face un bilanț al păcatelor sale, ci pleacă genunchiul în fața preotului pentru a primi și sfaturi pentru o viață morală sănătoasă și pentru a afla sau auzi învățătura Bisericii și, în general, pentru a beneficia de sfaturile celui mai apropiat și mai bun prieten, care este duhovnicul. El îi iubește deopotrivă pe credincioșii săi și nu este persoană mai indicată pentru a-i destăinui tainele vieții decât duhovnicul. El nu are numai rolul de a asculta păcate și de a da sentințe, ci de a ierta și a da

sfaturi folositoare pentru viața noastră. El e un părinte bun și iertător și nicăieri nu-și arată această calitate ca în Taina Spovedaniei. Cel care nu se spovedește se lipsește de bunătatea, căldura și buna intenție a duhovnicului de a ne schimba viața. Spovedania are acest mare rol pedagogic de a produce în noi o transformare, o schimbare în bine. Sunt persoane care nici măcar nu știu să facă deosebire între viața păcătoasă și cea normală, dacă o faptă este considerată păcat, ce gravitate are pentru echilibrul nostru sufletească și pentru viețuirea cu adevărat creștină și umană. Singurul care ne luminează în acest domeniu este preotul duhovnic, iar lipsirea de învățătura lui este o mare carență.

6. Cei care se spovedesc știu că preotul nu se minunează de păcatele pe care le săvârșim, fiindcă, în general, toți suntem păcătoși și facem cam aceleași păcate. Să nu creadă niciodată cei care nu se spovedesc că ei sunt cazuri speciale, ci sunt și ei oameni ca toți ceilalți, cu calități și lipsuri. După aceea, trebuie să știm că nu există păcate pe care Biserica să nu le ierte, în afară de păcatele împotriva Duhului Sfânt, adică împotriva lui Dumnezeu - ateismul, necredința, sinuciderea, incinerarea - dacă ele sunt mărturisite cu căință sau părere de rău și cu făgăduința de a nu le mai face.

7. Cei care se spovedesc simt o mare ușurare sufletească în urma spovedirii, o eliberare de povara păcatului,

ca o pasăre care se bucură din nou de libertatea zborului, după ce a trăit un timp captivă într-o colivie. Cei care nu se spovedesc trăiesc în continuare ducându-și sarcina păcatelor care se îngreunează tot mai mult prin adăugarea de noi păcate și de fapte rele. Păcatul devine a doua natură dacă ne obișnuim cu el și nu mai putem discerne între bine și rău. Dorința de Spovedanie devine un obiectiv tot mai îndepărtat, iar păcătosul se afundă tot mai mult în mocirla păcatului.

8. Persoanele care se spovedesc și practică sau participă la viața liturgică a Bisericii se comportă în Biserică, în societate și acasă altfel decât cele care sunt departe de acest mod de viață. Desigur că ele nu sunt niște sfinți, dar au o altă înțelegere față de lume, de existență, de semeni, de încercările prin care trec, sunt mai înțelepte, mai bune, mai iertătoare față de cele care nu au legătură cu viața religioasă. Societatea în plină secularizare nu ne oferă cele necesare vieții spirituale și nici măcar pe cele materiale. Corupția, minciuna, necinstea, furtul, egoismul, desfrâul, invidia se răsfrâng în toate domeniile vieții noastre sociale. Școala a devenit și ea neputincioasă în a-i educa și instrui pe tineri, care sunt lipsiți de interesul de desăvârșire și înalte idealuri. Având în vedere aceste stări de lucru, ne gândim și la unele remedii:

1. Să-i formăm pe copiii noștri în spiritul credinței noastre strămoșești; să-i obișnuim cu prezența în locașul de

cult, să vadă în preot nu pe cel care „taie limba și face injecție”, ci pe părintele bun și iubitor care-i primește pe toți cu dragoste.

2. Să-i obișnuim pe copii de la vârste fragede cu preotul, și mai ales cu Spovedania, chiar dacă nu au mare lucru a ne spune.

3. Să susținem activitatea catehetică tot mai bogată și să vorbim tot mai des despre Spovedanie și rolul ei extraordinar în viața duhovnicească, să o practicăm cât mai des și cu toată responsabilitatea.

4. Să sporim participarea la Sfânta Împărtășanie, dar cu spovedire, dezlegare și binecuvântarea duhovnicului.

5. Să rezervăm săvârșirii Spovedaniei un timp special pentru a o săvârși corect, pentru a fi un dialog deschis și sincer cu penitentul, și nu o formalitate.

6. Să încercăm să trezim interesul și pentru cei care stau mai departe de viața religioasă și nu au cunoscut încă acest tratament al bolilor noastre sufletești și trupești, care este Spovedania, urmat de „antidotul nemuririi - Sfânta Împărtășanie” (pr. prof. dr. Petre Vintilescu, *Spovedanie și duhovnicie*, București, 1939).

DIALOGUL CU DUHOVNICUL. CONDIȚIILE ÎN CARE NE PUTEM SCHIMBA DUHOVNICUL

101

Pr. lect. dr. Marian Mihai

În ascultare de Dumnezeu și de duhovnic căutăm să împlinim voia lui Dumnezeu sau a aproapelui nostru; de aceea ascultarea urmărește restaurarea omului căzut, întoarcerea la starea cea de la început pe care a pierdut-o prin păcat. Tradiția ortodoxă îi acordă părintelui duhovnic o importanță deosebită. Prin ascultare de părintele duhovnic este combătută voia individuală și este cultivată ascultarea de Dumnezeu.

Orice mirean, preot, monah, episcop trebuie să aibă duhovnic în fața căruia să-și mărturisească păcatele și să-și încredințeze viața sa sufletească; fiecare familie, pentru așezarea sa, are nevoie de duhovnic și fiecare apelează

la acesta fie pentru Spovedanie, fie să întrebe și să primească sfat sau cuvânt de învățătură.

În viață se întâmplă să nu întâlnim duhovnicul cel mai bun, care să se roage cu tot sufletul pentru fiii săi, pe cineva care nu poate purta sarcinile celorlalți sau care este foarte aspru în canonul pe care îl dă celor care se spovedesc la el.

Sunt persoane care primesc la Spovedanie, pe lângă o „muștrare sufletească”, și un canon prin care sunt opriți de la Împărtășanie 2 ani, 7 ani, 14 ani etc., în funcție de păcatele săvârșite sau „cumulate”.

De multe ori, cel care se spovedește reține doar numărul anilor prin care este oprit de la Împărtășanie și nu face nimic mai mult, nici canon trupesc (post, metanii, milostenie, cercetarea celor bolnavi etc.), nici canon sufletec (rugăciune, citirea dumnezeieștilor Scripturi, să învețe pe cel neștiutor în credință etc.), ci așteaptă curgerea anilor.

Preotul îl îndepărtează pe unul ca acesta, dacă nu-l face pe cel care se spovedește să aibă zdrobirea inimii prin pocăință și dacă nu-l îndeamnă pe acesta la o viață aleasă, trăită în Dumnezeu.

Alte persoane care au primit canon prea greu consideră că nu este corect și nu este motiv pentru „canonizare”, de aceea aleargă la alt duhovnic, pentru că se cred îndreptățite sau pot fi înțelese mai bine, în spirit creștin – canonul să fie dat cu blândețe și iubire, caută dezlegare.

Unul leagă și altul dezleagă, de voie sau de nevoie.

În contextul acesta, mai bine să fii părinte iubitor decât judecător, mai bine îl păstrezi lângă tine decât să-l alungi, mai bine dezgheață decât să ardă sufletul celui care se spovedește.

Preotul trebuie să fie în calitate de duhovnic prietenul oamenilor, chiar și al celor necredincioși; aceștia trebuie să vadă în preot un om al lui Dumnezeu și nu o persoană inabordabilă care practică anumite ritualuri, dă cu cădelnița și cântă: „Doamne miluiește”.

Sfinții Apostoli, Sfinții Părinți, sfinții din calendar au fost extrem de umani, apropiați de oameni, în mijlocul oamenilor și-i iubeau pe oameni cu tot sufletul lor.

Cred că erau cu neputință întemeierea Bisericii văzute, păstrarea și transmiterea învățăturii celei adevărate, mulțimea ucenicilor pe care i-au strâns în jurul lor, dacă nu arătau iubirea și jertfelnicia lor.

Dacă noi cunoaștem rânduielile bisericești și dacă avem puterea să ne încredințăm unei persoane care să ne poarte spre Dumnezeu, „atunci nu putem schimba duhovnicul, decât în caz de mare nevoie”. (pr. prof. Ene Braniște, *Liturgica specială*, București, p. 384):

- Atunci când ne mutăm în alt oraș sau în altă țară este bine să găsim un duhovnic pe care să putem a-l cerceta cât mai des sau atunci când simțim nevoia.

- Când o persoană este chemată la o viață monahală, atunci pe părintele duhovnic îl va găsi în mănăstire,

nu poate să plece din mănăstire și să se spovedească la preotul pe care l-a avut; nu că este păcat, dar nu este indicat.

- După Taina Căsătoriei este indicat ca cei doi să aibă un singur duhovnic, asta însemnând, de cele mai multe ori, că unul din cei doi trebuie să renunțe la duhovnicul său pentru a avea o singură măsură.

- De se întâmplă să fie izolați din cauza unei boli sau a unei pedepse (spital sau penitenciar), atunci se va apela cu încredere la preotul care este rânduit în locul respectiv. Acela își poate deveni duhovnic, iar dacă Dumnezeu rânduieste o întoarcere în familie, atunci se poate reveni la rânduiala avută înainte de încercarea suferită.

- Dacă se întâmplă ca fiul duhovnicesc să dorească o viață mai înaltă din punct de vedere duhovnicesc, dacă sunt probleme pentru care preotul nu-l poate povățui în căutările lui, atunci poate fi îndrumat către alt duhovnic.

Un lucru trebuie știut: „Un duhovnic nu poate dezlega pe cel legat de alt duhovnic, atâta vreme cât trăiește acela” (*Canonul 32 apostolic*).

De aceea credinciosul, atunci când dorește să se mute la alt duhovnic, să ceară binecuvântare de la cel pe care îl are, pentru a avea cugetul curat și a fi într-o rânduială bisericească.

Dacă vorbim de spovedanie și de părinte duhovnic într-o societate creștină, care-și propune să-l caute pe Dumnezeu, când omul dorește să fie „mădular” și „fiu”

al lui Hristos, „atunci El-Hristos e mai înrudit cu noi decât ne sunt chiar părinții noștri trupești” (Sf. Nicolae Cabasila, *Despre viața în Hristos*, p. 136).

Biserica cultivă și ne propune nouă, creștinilor, duhul ascultării. Creștinii sunt „fiii ascultării” (1 Petru, 1-14).

Ascultarea, ca faptă liberă, care este legată de credință, de nădejde și de dragoste ne conduce către izbăvire.

105

În ascultare de Dumnezeu și de duhovnic căutăm să împlinim voia lui Dumnezeu sau a aproapelui nostru; de aceea ascultarea urmărește restaurarea omului căzut, întoarcerea la starea cea de la început pe care a pierdut-o prin păcat.

„Tradiția ortodoxă îi acordă părintelui duhovnic o importanță deosebită. Prin ascultare de părintele duhovnic este combătută voia individuală și este cultivată ascultarea de Dumnezeu” (Georgios Mantzaridis, *Morala creștină*, p. 170). Atunci: „Un duhovnic poate să fie mare - pentru cei ce îl ascultă, poate să fie mic - pentru cei ce nu-l ascultă și de nimic pentru cei ce nu-l iau în considerare” (pr. Teofil Părăian).

CUM ÎȘI PREGĂTEȘTE PREOTUL DUHOVNIC CREDINCIOȘII ÎN VEDEREA MĂRTURISIRII?

107

Pr. prof. dr. Viorel Sava

În zilele noastre, când disciplina bisericească este departe de cea a primelor secole, eforturile pe care trebuie să le facă preotul pentru a-i ține pe credincioși în jurul său sunt foarte mari. Unii credincioși pășesc rar pragul bisericii și extrem de rar se îndreaptă spre Spovedanie. Pentru a se sustrage de la acest act invocă o mulțime de scuze și pre-texte. În astfel de situații, o pregătire a credincioșilor pentru Spovedanie este mai mult decât necesară. Pregătirea se poate face credincioșilor în grup, deci o pregătire colectivă, dar și fiecăruia în parte, pregătire individuală.

Spovedania ca taină își are justificare în viața Bisericii numai dacă se aplică pe tărâm practic. Simpla teoretizare pe marginea acestui subiect nu poate înnoi viața

credincioșilor săi, sau viața Bisericii în întregime ei. Vrem să spunem prin aceasta că existența acestei taine se justifică numai în cazul în care creștinii se spovedesc. În cuvintele de instituire (*Ioan* 20, 22-23) se cuprinde nu numai puterea dată Apostolilor de a lega și dezlega păcatele, ci și obligația creștinilor de a se spovedi. Această putere dată Apostolilor nu ar avea sens dacă ei nu ar cunoaște păcatele oamenilor, iar această cunoaștere le vine numai prin mărturisire. Mărturisirea ca rânduială liturgică este restrânsă, dar noțiunea de duhovnic are o sferă mult mai largă. Ea are în vedere „ansamblul întreg de acțiuni pe care le întreprinde preotul în vederea unei înrâuriri personale exercitate asupra penitentului”. În zilele noastre, când disciplina bisericească este departe de cea a primelor secole, eforturile pe care trebuie să le facă preotul pentru a-i ține pe credincioși în jurul său sunt foarte mari. În primele secole, dispozițiile canonice prevedeau ca un credincios care lipsea consecutiv trei duminici de la biserică să fie exclus din obștea credincioșilor. În prezent, unii credincioși pășesc rar pragul bisericii și extrem de rar se îndreaptă spre Spovedanie. Pentru a se sustrage de la acest act invocă o mulțime de scuze și pretexte. În astfel de situații, o pregătire a credincioșilor pentru Spovedanie este mai mult decât necesară. Pregătirea se poate face credincioșilor în grup, deci o pregătire colectivă, dar și fiecăruia în parte, pregătire individuală.

Aceasta declanșează efecte și-i influențează reciproc pe oameni. Lucian de Samosata istorisește că galii îl reprezentau pe Hercule - simbolul puterii - ca pe un bărbat bătrân care trage după sine oameni ale căror urechi sunt legate cu lanțuri de aur de limba eroului. Acești oameni îl urmează cu plăcere și cu bucurie pe cel care i-a subjugat, deși le-ar fi ușor să se elibereze. Această imagine poate fi explicată prin convingerea galilor că forța fizică nu înseamnă nimic în comparație cu puterea cuvântului. Cuvântul are putere să schimbe cursul vieții oamenilor, să schimbe mentalități. Cuvântul este cel care „mișcă inima” (*Fapte 2*) și îi schimbă pe oameni. Aceasta pentru că el poartă în sine luminile harului, întrucât își are originile în Hristos, Cuvântul Tatălui.

Serviciile religioase săvârșite în parohie sunt un bun prilej pentru sensibilizarea credincioșilor. Dar locul cel mai indicat pentru pregătirea colectivă a credincioșilor în vederea mărturisirii păcatelor este amvonul. În activitatea omiletică se urmărește conștientizarea păcatului și a stării de păcătoșenie „fără de care Spovedania nu poate avea un sens clar pentru viața sufletească a creștinului și nu poate prezenta o necesitate... Când preotul va fi făcut să pătrundă adânc în conștiințe toată istoria păcatului și a mecanismului lui fatal pentru fericirea și desăvârșirea omului, când va fi ajuns să determine ură împotriva păcatului, atunci el a reușit să realizeze și pentru chestiunea

Spovedaniei un serviciu mai mult decât indirect. Dacă omul este conștient de gravitatea păcatului, mărturisirea păcatelor este o urmare firească. În sprijinul acestei acțiuni de conștientizare a păcatului desfășurată de preot vin o serie de texte evanghelice duminicale care sugerează teme ce se referă la păcat ca boală sufletească, la pocăință, iertare etc., sau perioade din cursul anului în care cântările și citirile de la strană au un profund caracter penitențial. Este suficient să amintim aici rugăciunea cântată: „Ușile pocăinței...”, specifică perioadei Triodului. În mormântarea unui creștin nemărturisit și neîmpărtășit, păcatele mari săvârșite de unii enoriași și cunoscute de toți credincioșii parohiei, calamitățile naturale care vin sunt tot atâtea momente ce-l inspiră pe preot să-și îndemne credincioșii la pocăință. Este necesară deprinderea credincioșilor cu examenul de conștiință.

Tot în cadrul pregătirii colective putem include un program pentru Spovedanie pe care preotul îl alcătuiește și îl face cunoscut credincioșilor. Nu este indicat ca Spovedania să se facă doar în prima și ultima săptămână din posturi, ci pe toată perioada posturilor și în afara acestora. Starea de pocăință este o permanentă a vieții. Începutul și sfârșitul posturilor adună la Spovedanie mulțime de credincioși. Din cauza mulțimilor preotul nu dispune de timpul necesar cercetării amănunțite a fiecărui penitent. De aceea un program poate fi conceput în felul următor: parohia se împarte pe sectoare și fiecare sector este programat la Spovedanie

pentru o anumită săptămână. Aceasta are un dublu efect: în primul rând, credinciosul, știind când este așteptat la Spovedanie, se va pregăti pentru aceasta prin cercetarea conștiinței, prin program intens de post și rugăciune, iar în al doilea rând, enoriașii vor sesiza că slujitorul Bisericii acordă atenție în egală măsură tuturor categoriilor de credincioși. Această metodă dă roade atât în parohiile de la sate, cât și în cele din orașe. Afișând anunțuri la fiecare bloc cu acest program, credincioșii vor putea constata că preotul nu este interesat să ia legătura cu ei doar la ajunuri, ci că efectiv este interesat de viața lor spirituală.

Pregătirea individuală, pe lângă cea colectivă, care are un caracter general, are specificul ei, că prin ea preotul simte mai bine zvâcnirile sufletești ale penitentului, frământările, suspinele, muștrările cugetului, dorința de îndreptare sau la alții pasivitatea și împietrirea inimii.

Pregătirea individuală se poate realiza în cadrul vizitelor la domiciliu, la invitația credincioșilor sau la programarea pe care și-o face preotul. Preotul își poate înmulți contactele cu credincioșii săi prin vizite la domiciliu, lunare, trimestriale, în funcție de numărul familiilor din parohie. Cu ocazia acestor vizite, el își poate întocmi liste de evidențe pentru fiecare familie, ocupația fiecărui enoriaș, starea materială, starea morală, problemele care îi frământă etc. Primele vizite de acest fel vor fi privite cu anumită rezervă de unii dintre credincioși, dar cu timpul vor înțelege că, dacă ei

nu reușesc totdeauna să-și facă timp pentru o discuție cu preotul, își face preotul timp pentru aceasta și este tot în folosul lor. Dar cu ocazia acestor vizite preotul poate instrui pe fiecare credincios în parte în tainele Spovedaniei. Există credincioși care vin și cer să se mărturisească fără ca ei să știe de fapt ceea ce cer. Aceasta, mai ales în momente de cumpănă ale vieții, când cer să fie mărturișiți nu pentru că se simt apăsăți de păcate, ci pentru că ei consideră că prin Spovedanie săvârșesc un act în favoarea lui Dumnezeu și în urma acestui act Dumnezeu se simte dator să-i ajute să depășească starea critică în care se află. Spovedania se face în momente de răscruce ale vieții: examene importante, căsătorie, plecare în călătorii etc. În toate împrejurările este necesară o pregătire atentă a credinciosului, care se desfășoară în etape. O primă etapă este convocarea persoanei pentru una sau două discuții în care el își dezvălește sufletul, lăsând preotului posibilitatea să-i depisteze boala și gradul ei. Adesea, Spovedania a fost numită o „chirurgie spirituală”. Totdeauna când chirurgul are de operat, el trebuie mai întâi să-și cunoască pacientul, de aceea îl cercetează făcându-i analizele, urmează o pregătire prin tratament pentru operație și abia în cele din urmă este operat. O lucrare asemănătoare desfășoară preotul duhovnic. Până la următoarea discuție „pacientul” lui este îndemnat la rugăciune și examen de conștiință. „Căința constă esențial dintr-un aprofundat și serios autoexamen al conștiinței,

dintr-o retrospectivă a faptelor în lumina moralității. Cercetându-și conștiința, penitentul coboară în adâncul inimii, stă de vorbă cu sine însuși.” În acest interval, și preotul duhovnic se pregătește. Medicul se concentrează asupra cazului său, se documentează, își pregătește instrumentele de lucru. Preotul are instrumentele sale de lucru: rugăciunea pentru sine și pentru penitent. Prin rugăciune între ei se stabilește o legătură harică și o intimă legătură sufletească. Prin rugăciune între ei se interpune Hristos, Cel care va fi prezent și în timpul Spovedaniei „în chip nevăzut”. Apoi se documentează cu argumente și învățături, deci cu un tratament potrivit cu boala penitentului, acțiune ce-i este ușurată de discuțiile purtate cu el în prealabil.

Sintetizând putem spune că „... duhovnicul trebuie să dovedească prin permanenta lui disponibilitate, prin puterea lui de trezire a duhului de comuniune, că e omul rânduit de Dumnezeu semenilor săi ca cel ce totdeauna poate da o împlinire voinței de comuniune a celor ce vin la el în acest gând, sau o poate naște în cei ce vin de formă. El trebuie să fie focul la care se pot încălzi cei ce vin cu această dorință și care îi poate dezmorți pe cei ce nici nu bănuiesc că vor găsi o asemenea căldură la el”. După aceasta se trece la faza următoare, adică la Spovedania propriu-zisă.

CARE SUNT LIMITELE INTERVENȚIEI ȘI LUCRĂRII DUHOVNICULUI ÎN VIAȚA PENITENTULUI?

115

Pr. prof. dr. Nicolae D. Necula

Duhovnicia trebuie să se refere numai la lucruri serioase, iar duhovnicul să nu riște să cadă în ridicol și în banal. Întrebările care i se pun și răspunsurile date trebuie să se refere la învățătura de credință și morala creștină.

Un proverb provenit, se pare, din viața monahală, ca expresie a ascultării de părintele duhovnic, proprie mediului călugăresc, este acesta: „Cine vrea să se mântuiască, cu întrebarea să călătorească”. Această zicală conține un mare adevăr, căci niciodată nu vom greși și nu vom suporta consecințele greșelii noastre dacă, în probleme pe care nu le cunoaștem, vom întreba pe cei

mai pricepuți decât noi. Numai semidoctul și cel mândru sau îngâmfat nu întreabă niciodată, socotind că le știu pe toate. Toți avem nevoie să întrebăm în diferite momente ale vieții, pentru ca activitatea noastră să se desfășoare normal și, mai ales, să nu greșim. Lucrul acesta este foarte firesc, normal și necesar în viața duhovnicească, și în mod special în relația dintre duhovnic și penitent.

În această privință, trebuie să accentuăm câteva aspecte ale prezenței și lucrării duhovnicului în viața duhovnicească. În primul rând, este necesar să spunem că fiecare creștin trebuie să-și aibă duhovnicul său, cu care să fie în legătură permanentă, la care trebuie să se spovedească, la soroacele îndătinat sau ori de câte ori simte nevoia, și căruia trebuie să i se adreseze atunci când frământările sale și întrebările rămân fără răspuns. De obicei, credincioșii din parohii își aleg ca duhovnici pe preoții din parohiile lor, ceea ce este un lucru firesc. Se recomandă ca persoanele căsătorite, cu familie și copii, să se spovedească la preoții de mir din parohii, și mai puțin la preoții duhovnici proveniți din mediul monahal sau din mănăstiri, întrucât primii sunt mai familiarizați cu problemele familiale, cu creșterea și educarea copiilor, cu greutățile și aspectele vieții sociale, sunt mai la îndemâna credincioșilor, sunt părinții duhovnicești ai credincioșilor și mai bine familiarizați cu noțiunea

iconomiei, deși nu neglijează nici pe cea a activității în aplicarea canoanelor.

În al doilea rând, cine a găsit un duhovnic bun este o persoană fericită și binecuvântată, căci de la un asemenea om nu va avea decât lucruri bune de învățat.

În al treilea rând, duhovnic poate fi numai preotul hirotonit, cu oarecare experiență liturgică, familială, de viață și duhovnicească pentru a îndeplini cu succes această delicată, dificilă și plină de responsabilitate lucrare, care este Spovedania. Preotul hirotonit canonic nu are voie să săvârșească Spovedania decât dacă a primit hirotesia întru duhovnic, adică acea ierurgie prin care i se conferă împuternicirea și dreptul de a săvârși Spovedania. Practica urmată de Întâistătătorul Bisericii noastre, Preafericitul Părinte Patriarh Daniel, de a hirotesi duhovnici pe preoții cu oarecare activitate liturgică, pastorală, familială și socială este perfect canonică, continuând tradiția veche a Bisericii.

În al patrulea rând, duhovnicul poate fi schimbat, fără teama de a păcătui, în următoarele situații: dacă duhovnicul trece la cele veșnice, dacă se transferă în altă parohie sau localitate, dacă nu suntem mulțumiți de felul în care ne spovedește și dacă pică în schismă sau erezie. Așa cum schimbăm medicul care nu ne tratează mulțumitor, la fel ne schimbăm și duhovnicul cu care nu avem aderență sufletească. Exigența lui nu constituie motiv de schimbare!

Cunoscând aceste lucruri, să vedem până unde se întind lucrarea și autoritatea duhovnicului. Este cel care ne ghidează toată viața, căruia trebuie să-i cerem sfat și povață totdeauna, până și în amănuntele vieții noastre personale?

În această privință trebuie spus că nimeni nu ne cunoaște mai bine decât duhovnicul. Lui îi suntem datori cu sinceritatea absolută, că de fapt nu ne spovedim lui, ci lui Dumnezeu. Duhovnicului îi descoperim cele mai mari taine ale sufletului nostru, îi aducem la lumină pliurile ascunse ale sentimentelor noastre intime și ne înfățișăm lui așa cum suntem, fără falsitate și minciună. Cu toate acestea, viața noastră nu trebuie să depindă în totalitate de cel care ne este îndrumător al sufletului. Competența duhovnicului asupra personalității noastre are și ea limitele ei. Desigur, lucrarea duhovnicului trebuie să cuprindă aspecte religioase și morale. În primul rând, duhovnicul are datoria de a-i îndruma pe penitenții săi în practicarea unei credințe adevărate, neinfluențată de erezii și concepții religioase false, pescuite din alte religii, cum ar fi reîncarnarea, predestinația, destinul, norocul, soarta, yoga, destul de răspândite în rândul credincioșilor, horoscopul, astrologia, suferința pentru păcatele înaintașilor și superstițiile de tot felul, care sunt prezente din plin în viața și trăirea credincioșilor. Amestecul de păgânism, de superstiții și amalgamul de credințe și practici străine de tradiția ortodoxă nu au ce căuta în viața creștină.

Cel fel de creștin ortodox poate fi cel care merge la vrăjitoare sau ghicitoare, sau care practică radiestezia? În privința lor, preotul duhovnic trebuie să fie foarte categoric, combătându-le cu vehemență. Credința noastră ortodoxă clară și limpede, ca apa de izvor, trebuie prezentată în toată frumusețea ei de către preotul duhovnic. În al doilea rând, duhovnicul trebuie să-i învețe pe penitenții săi ce înseamnă viața normală adevărată, adică trăirea după învățăturile Mântuitorului și după legile morale, care aduc după sine sănătatea sufletească și trupească. Cultivarea virtuților teologice: credința, nădejdea și dragostea, a virtuților morale în general, care călăuzesc viața creștinului în raport cu sine însuși și cu semenii săi, între care înțelepciunea, dreptatea, cumpătarea și bărbăția, trebuie să împodobească chipul adevăratului creștin. Pe de altă parte, duhovnicul are datoria de a-i învăța pe penitenții săi despre pericolul și urâțenia păcatului, ca factor distructiv al vieții sufletești și trupești. Am întâlnit persoane care nici măcar nu realizau că adulterul este păcat foarte mare, care provoacă moartea familiei. În această privință, duhovnicul trebuie să fie foarte atent și categoric, pentru că destrăbălarea morală, desfrâul, adulterul și concubinajul au devenit de mult moduri „normale” de a înțelege și petrece viața.

În altă ordine de idei, duhovnicul trebuie să fie un apărător al căsătoriei și al vieții de familie, care sunt

tot mai neglijate și prezintă un pericol social prin felul în care sunt concepute și trăite în societatea noastră. Tot în atenția duhovnicului trebuie să fie preocuparea pentru stoparea unor păcate împotriva firii, care tind să se extindă, constituind un mare pericol pentru viața morală: homosexualitatea, lesbianismul, perversiunile sexuale, prostituția etc.

Nu rămâne lipsită de importanță nici atitudinea pe care trebuie să o aibă duhovnicul față de fenomenul însingurării și înrăutățirii omului. Se constată, în ultima vreme, o creștere a egoismului, a răutății, răcirii, urii, invidiei, dușmăniei și o comportare a oamenilor care au uitat că cea mai mare poruncă din Lege este „Să iubești pe Dumnezeu din toată inima ta, din tot sufletul tău, din tot cugetul tău și din toată virtutea ta, iar pe aproapele tău ca pe tine însuși” (Luca, 10, 27).

De asemenea, preotul duhovnic trebuie să explice și să cultive dragostea pentru locașul de cult, pentru sfințele slujbe și, în special, datoria de a participa la Sfânta Liturghie și de a beneficia de roadele Jertfei Euharistice.

Iată câteva dintre preocupările majore care intră în sfera de competență a duhovnicului, pentru ca lucrarea lui să fie eficientă. Dialogurile preotului duhovnic cu penitenții trebuie să se refere la aceste probleme, și nu la banalități străine de preocuparea duhovnicească: politica actuală, moda, scumpirea vieții, cum

se pun murăturile, excursii, neînțelegeri familiale, cancanuri de tot felul.

Duhovnicia trebuie să se refere numai la lucruri serioase, iar duhovnicul să nu riște să cadă în ridicol și în banal. Întrebările care i se pun și răspunsurile date trebuie să se refere la învățătura de credință și morala creștină.

DUHOVNICUL ȘI PENITENTUL ÎN SCAUNUL SPOVEDANIEI

123

Pr. prof. dr. Viorel Sava

Duhovnicul trebuie să pătrundă în viul celui ce se mărturisește, ca mărturisirea aceluia să țâșnească de acolo. Trebuie să taie cu cuvântul lui, cu dragostea lui, până la acel viu. Dar la viul cuiva nu se poate pătrunde decât prin viul propriu. Cel ce se mărturisește trebuie să simtă și el că mărturisirea lui atinge viul din duhovnic, făcându-l să vibreze frățeste. În mărturisire trebuie să se întâlnească deci oameni adevărați, adică prin viul din ei. Numai prin aceasta devin una, se deschid unul altuia prin sensibilitate. Altfel rămân două coji care se ating fără să se simtă una pe alta (pr. prof. Dumitru Stăniloae).

Studiile referitoare la Taina Spovedaniei au, în marea lor majoritate, în centrul atenției pe cel care se mărturisește, conținutul mărturisirii lui, treptele Spovedaniei,

canonul sau epitimia etc. Mai puțin s-a accentuat dispoziția pe care trebuie să o aibă preotul. Spovedania este o naștere duhovnicească marcată de durerile provocate de părerea de rău pentru păcatele săvârșite. Aceste dureri ale unei noi nașteri le simte și le suportă deopotrivă și preotul. Prezența preotului este o prezență activă, el se interiorizează penitentului, coboară în adâncurile de taină ale sufletului acestuia și odată cu el coboară Hristos: „Duhovnicul trebuie să pătrundă în viul celui ce se mărturisește, ca mărturisirea aceluia să țâșnească de acolo. Trebuie să taie cu cuvântul lui, cu dragostea lui, până la acel viu. Dar la viul cuiva nu se poate pătrunde decât prin viul propriu. Cel ce se mărturisește trebuie să simtă și el că mărturisirea lui atinge viul din duhovnic, făcându-l să vibreze frățește. În mărturisire trebuie să se întâlnească deci oameni adevărați, adică prin viul din ei. Numai prin aceasta devin una, se deschid unul altuia prin sensibilitate. Altfel rămân două coji care se ating fără să se simtă una pe alta”.

În această coborâre se cere din partea duhovnicului multă prudență sau, cu un termen consacrat, mult tact pastoral. Duhovnicul trebuie să pătrundă în sufletul penitentului atât cât a pătruns păcatul, pentru a face lumină acolo unde a pătruns întunericul.

Spovedania constă într-un dialog între duhovnic și penitent, dialog ce debutează cu întrebări care îl ajută

pe duhovnic la conturarea personalității civile, religioase și morale a penitentului. Una dintre întrebările de bază ale acestui început de dialog precizează timpul când a avut loc ultima Spovedanie și dacă penitentul și-a împlinit canonul.

Aceasta, pe bună dreptate, dacă avem în vedere un fapt de importanță deosebită subliniat chiar de rânduiala tainei. O rugăciune din această rânduială menționează, între altele: „...sau poruncile duhovnicilor nu le-au păzit”. Preotul, în scaunul duhovniciei, „ascultă cu răbdarea lui Hristos, iartă cu bunătatea și puterea lui Hristos, iubește cu iubirea lui Hristos, muștră cu blândețea lui Hristos, pentru că prin el lucrează Însuși Hristos, «prin gura lui vorbește Însuși Fiul lui Dumnezeu»”. Legătura harică slăbită prin păcat se reface în timpul spovedaniei prin intermediul duhovnicului, dar, în același timp, și între duhovnic și penitent se realizează o legătură harică ce durează în timp atât cât duhovnicul continuă să fie preocupat de starea morală a ucenicilor, preocupare concretizată în rugăciune, sfaturi etc., dar și atâta vreme cât penitentul aplică în viața lui îndemnul date de duhovnicul său. Când el încetează de a mai păzi „poruncile duhovnicilor, legătura harică dintre penitent și duhovnic slăbește și totodată slăbește legătura harică dintre penitent și Hristos. În această situație, creștinul se întoarce la păcatele pe care le-a mai săvârșit. Canonul și îndrumările care se dau au drept scop

ridicarea credinciosului din păcat. Or, este de la sine înțeles că întoarcerea la aceleași păcate își are explicația în neîmplinirea povățuirilor date sau în insuficiența lor împlinire și că neîmplinirea povățuirilor duce inevitabil la săvârșirea aceluiași păcate.

Despre atitudinea duhovnicului față de diferite categorii de penitenți, despre faptul că duhovnicul trebuie să fie un bun psiholog s-a mai tratat în literatura noastră de specialitate. Două aspecte pe care le considerăm de actualitate se cuvine să mai fie tratate în acest articol.

Din cercetarea credincioșilor la Spovedanie s-a constatat că mare parte din ei nu realizează greutatea canonului opririi de la Sfânta Împărtășanie. Aceasta pentru că duhovnicii i-au obișnuit; și i-au orientat spre canoane care afectează partea materială a lor. Dacă păcatul depărtează de Hristos, mărturisirea apropie de El. Mărturisirea se face din dorința de a redobândi comuniunea cu Dumnezeu, iar plinătatea acestei comuniuni o primește credinciosul prin Sfânta Împărtășanie. Oprirea de la Împărtășanie este oprirea de la comuniunea cu Dumnezeu pe care creștinul și-o dorește. De aici rezultă greutatea și asprimea acestui canon, fapt ce se cuvine să fie reactualizat în conștiința lor. Prin canon, de cele mai multe ori, creștinii înțeleg aprinderea de lumânări, fapte de milostenie, metanii. Acestea se adaugă însă, esențialul este de natură spirituală, cum de natură spirituală este păcatul care afectează în primul

rând partea spirituală a ființei umane. S-a spus că oprirea de la Sfânta Împărtășanie nu mai este de actualitate, dar înțelegerea corectă a acestui canon, atât de neînțeles de cei mai mulți dintre creștinii ce se mărturisesc, este de maximă actualitate.

Al treilea aspect caută să vină în sprijinul activității pastorale și misionare a preotului. S-a constatat, cel puțin în anumite zone ale țării, că libertatea de manifestare religioasă nu a umplut bisericile, ci le-a golit. Scaunul Spovedaniei le poate umple din nou. În această misiune trebuie angajați credincioșii ce vin la Spovedanie. Soția trebuie povățuită să-și aducă la biserică și la Spovedanie soțul și copiii, copiii să-și aducă frații, rudele, colegii de aceeași vârstă sau de vârste apropiate. Credincioșii, deci, trebuie orientați spre slujire și misiune. La aceasta îndeamnă și cuvântul Scripturii: „Dacă vreunul va rătăci de la adevăr și-l va întoarce cineva, să știe că cel ce a întors pe păcătos de la rătăcirea căii lui își va mântui sufletul din moarte și va acoperi mulțime de păcate” (Iacob 5, 19-20).

COPIII, BISERICA ȘI SPOVEDANIA

Pr. lect. dr. Marian Mihai

129

Potrivit rânduiei liturgice, copiii până la vârsta de șapte ani se pot împărtăși fără Spovedanie și această Împărtășanie o pot primi la fiecare Sfântă Liturghie dacă ei își doresc și dacă părinții își doresc rânduiala aceasta, fără ca aceștia să fie forțați. După această vârstă, chiar dacă nu sunt multe lucruri de spus, copiii pot face un început în cele ale Spovedaniei, pentru că această Sfântă Taină are cea mai mare valoare pentru educația celor mici.

Copiii se nasc și cresc în familie. Ei reprezintă, înainte de toate, darul lui Dumnezeu pentru cei doi soți (bărbat și femeie) care au datoria morală să-i crească pe aceștia pentru a deveni fii ai lui Dumnezeu în Împărăția Sa

veșnică. Tot în familie își formează și religiozitatea în calitate de persoană concretă, unică, inepuizabilă și irepetabilă. Au numele lor și în familie, cu ajutorul părinților, își creează prima impresie despre lume, despre oameni, despre Dumnezeu.

130

Deprinderea comuniunii cu Dumnezeu și cu ceilalți oameni se realizează în familie pe baza unei purtări de grijă care condiționează sănătatea familiei de azi și de mâine. În această educație și purtare de grijă față de copii nu trebuie să lipsească elementul religios, deprinderea cu abecedarul credinței și cu o viață trăită, în mod firesc, în duhul Bisericii. Dacă copiii sunt, ca și cei maturi, membri ai Bisericii lui Hristos, înseamnă că au și ei drepturi depline din punct de vedere spiritual și că trebuie tratați cu foarte multă atenție și seriozitate. Observăm lucrul acesta de când se naște în Hristos, căci copilul primește trei din cele șapte taine ale Bisericii: Botezul, Mirungerea și Împărtășania; în felul acesta Biserica îi introduce pe copii în planul purtării de grijă a lui Dumnezeu, dar în același timp îi preia în purtarea de grijă și preotul, care este „slujitor al lui Dumnezeu și iconom al tainelor Sale” (1 Corinteni 4, 1).

În Sfintele Evanghelii și în Epistolele pauline găsim de multe ori invocate motivele așezării sufletești a omului aducând ca modele copiii (Matei 18, 2; Matei 19, 14; Marcu 10, 15; Lc. 18, 16-17; Coloseni 3, 20-21; Efeseni 5, 1-3).

Copilăria înseamnă inocență, maleabilitate și capacitate de a te lăsa modelat; înseamnă bogăție, frumusețe, speranță și un mesaj concret pe care îl putem transmite către viitor, către Dumnezeu.

Nichifor Crainic spunea că în creștinism măsura omului desăvârșit nu este cel vârstnic, ci copilul. Nu pruncul trebuie să fie ca noi, ci noi trebuie să fim ca pruncii. Această măsură a religiozității, pe care ne-o dă Mântuitorul Iisus Hristos, pare bizară pentru felul nostru obișnuit de a judeca, fiindcă noi confundăm cultura cu religia... În cultură savantul e măsura copilului, în religie copilul e măsura savantului.

În mod conștient, copilul intră în legătură cu preotul atât în biserică, cât și în afara ei: la rugăciune, la sfințirea casei, la Liturghie, la împărtășanie. Pentru părinții responsabili din punct de vedere duhovnicesc nu va fi greu să-i îndemne pe aceștia să ajungă la Spovedanie.

Probabil copilul nu are multe păcate de mărturisit, dar este bine să cunoască viața Bisericii în calitate de creștin ortodox, mai ales în această perioadă când pierdem puțin câte puțin valorile noastre morale, identitatea noastră, precum și credința părinților și bunicilor noștri.

Educând pe copii să păstreze și să participe la frumusețea rânduielilor bisericesti, aducătoare de liniște și de har, îi ajutam să dobândească viața și fericirea veșnică din Împărăția lui Dumnezeu pentru care au fost creați.

Iată ce spune Sfântul Ioan Gură de Aur în acest sens: „A educa înseamnă a purta de grijă de copii și de tineri în ceea ce privește curățenia sufletească și buna-cuviință, a-l crește pe copil moral, om drept, a-l crește în evlavie, a avea grijă de sufletul lui, a-i modela inteligența, a forma un atlet pentru Hristos, pe scurt, a te îngriji de mântuirea sufletului lui. Educația este asemenea unei arte; artă mai mare decât educația nu există, pentru că toate artele aduc folos pentru lumea de aici, arta educației se săvârșește în vederea accederii la lumea viitoare”.

Mediul liniștit și liniștitor din biserică, frumusețea slujbelor bisericesti și mai ales participarea la Dumnezeiasca Liturghie îl fac pe copil să trăiască o viață binecuvântată, în care Dumnezeu este prezent.

Aprinderea unei lumânări, mirosul frumos de tămâie, fumul ieșind din cădelnița preotului, închinarea la icoane, trecerea pe sub masa pe care este așezat Sfântul Epitaf în Vinerea Mare, gustul de colivă împărțită la biserică, dăngănitul clopotelor, cântările bisericesti, prima Spovedanie, toate acestea îl fac pe copil să aibă amintiri de neuitat.

Potrivit rânduielii liturgice, copiii până la vârsta de șapte ani se pot împărtăși fără Spovedanie și această Împărtășanie o pot primi la fiecare Sfântă Liturghie dacă ei își doresc și dacă părinții își doresc rânduiala aceasta, fără ca aceștia să fie forțați. După această vârstă, chiar dacă nu sunt multe lucruri de spus, pot face un început în

cele ale Spovedaniei, pentru că această Sfântă Taină are cea mai mare valoare pentru educația celor mici.

Deși au existat mai multe și diferite păreri, cu privire la vârsta potrivită pentru Spovedanie, în cele din urmă aceasta (șapte anișori) este statornicită în Biserică și este conformă și cu observația psihologilor și pedagogilor că „aceasta este vârsta apariției conștiinței morale la un copil normal” (Paul Evdochimov).

133

„Chiar dacă copiii care depășesc această vârstă pot fi socotiți în continuare nevinovați, cum de altfel și sunt în realitate, ei trebuie totuși spovediți pentru a li se forma de timpuriu deprinderea Spovedaniei și pentru a li se sădi în suflete responsabilitatea față de această Sfântă Taină. Concepția că există păcate mici pe care le săvârșesc copiii și care nu atârnă atât de mult în talerul vinovăției lor nu trebuie cultivată” (pr. prof. dr. Nicolae D. Necula).

Și dacă în primii ani ai vârstei școlare copiii nu săvârșesc păcate majore într-un mod conștient, ci doar greșeli copilărești, de multe ori făcute din neștiință, prin Sfânta Taină a Mărturisirii ei trebuie să conștientizeze existența acestor greșeli și să fie ghidați în scaunul Mărturisirii pentru a merge pe drumul cel drept al Bisericii.

Cu cât se spovedesc mai de timpuriu, cu atât ei se socotesc maturi și responsabili față de cele sfinte, față de Dumnezeu pe care-L iubesc și Îl cheamă în viața lor mult mai atent și mult mai sincer; Spovedania fiind pentru copii

ca o lecție de religie la care copilul învață cum să se roage la Dumnezeu, cum să se comporte cu ceilalți copii, cu părinții, cu oamenii etc.

Tot legat de Taina Spovedaniei amintim și de modul de administrare a acesteia: se administrează în mod individual, copilul bucurându-se de aceeași atenție duhovnicească ca și ceilalți creștini care sunt maturi și se spovedesc cu regularitate.

Este foarte important să nu se facă din Spovedania copiilor, mai ales când aceștia participă împreună cu profesorul de religie în timpul postului, cât sunt la școală, un eveniment banal, plin de distracție sau formal.

Cu înaintarea în vârstă a copilului, dialogul din scaunul Spovedaniei va fi altul, pentru că înțelegerea copilului este alta, simțămintele lui sunt altele, judecățile sunt diferite: „Când eram copil, vorbeam ca un copil, simțeam ca un copil, judecam ca un copil...” (*Corinteni* 13, 11), dar și pentru că se înmulțesc și tentațiile vieții, și cochetarea cu ele tocește de cele mai multe ori sensibilitatea și puritatea copilăriei.

În păstrarea curățeniei morale a copiilor, părinții au un rol important, în primul rând prin exemplul lor personal: să se spovedească și ei și să ducă o viață curată, în care să-L dorească pe Dumnezeu și să-L iubească cu tot sufletul lor! Nu este posibil să încerci să-i oferi copilului tău „totul” și să-l lipsești de Dumnezeu; în schimb, dacă îl vom face

să-L dobândească pe Dumnezeu, va avea totul. De aceea Mântuitorul ne spune: „Ce-i folosește omului să câștige lumea dacă-și pierde sufletul?” (Marcu 8, 36). La cele menționate aici cu privire la viața religioasă trăită în copilărie și sporirea duhovnicească, odată cu vârsta, adăugăm cu nădejde lucrarea sfântă și tainică a harului dumnezeiesc ce se coboară asupra copiilor. La lucrarea și osteneala omului se adaugă lucrarea „Duhului Sfânt, spre unirea cu Hristos, ca să nu mai fie fiu al trupului, ci fiu al Împărăției” (Agheasmatar).

Nimeni nu poate verifica sau măsura efectul Tainei Spovedaniei asupra copiilor și asupra omului credincios, putem însă, în mod sigur, să avem nădejdea lucrării minunate a harului divin în sufletul fiecăruia și să fim încredințați că darurile Sfântului Duh sunt prezente în viața copiilor noștri, și nu numai prezente, ci și lucrătoare.

În țara copilăriei, Dumnezeu lucrează cu harul, cu îndurările și cu iubirea Sa de oameni și, ca să fim bine, trebuie să avem nădejde și să trăim corect.

Pr. lect. dr. Marian Mihai

Călăuzindu-i în scaunul Spovedaniei pe tineri să fie următori lui Hristos, atunci aceștia vor fi feriți de capcanele specifice vârstei lor și vom avea nădejde că prin rugăciunea Bisericii și rugăciunile personale vom asigura formarea unui viitor creștin, care să fie bucurie și pentru părinți, și pentru Biserică, și pentru neam.

Biserica Ortodoxă de astăzi este chemată să facă față unei îndoite provocări: pe de-o parte, trebuie să păstreze învățătura de veacuri înrădăcinată în tradiția Bisericii noastre și, pe de altă parte, trebuie să transmită adevărul mântuitor unei lumi desacralizate și să se „adapteze” la cerințele acestui veac, ocupându-se de fiecare suflet în parte.

Și dacă „Dumnezeu vrea ca tot omul să se mântuiască și la cunoștința adevărului să vină” (1 Timotei 2, 4),

înseamnă că Biserica, prin slujitorii săi, trebuie să se aplece cu purtare de grijă către fiecare suflet în parte, fie că este vorba de un copil, de un adolescent, de un adult, de o persoană vârstnică, într-o manieră personală; să-i iubească așa cum sunt.

Urcușul acesta duhovnicesc pe care ni-l propune Biserica se poate realiza în măsura în care trăim, într-un mod deplin, în viața Bisericii: cu rugăciunea, postirea, participarea la sfintele slujbe, în special Sfânta Liturghie, Spovedania și Împărtășania cu Trupul și Sângele Mântuitorului Hristos. Aceasta este direcția noastră, aceasta este ținta noastră: unirea cu Hristos. „Activitatea educativă a Bisericii trebuie să fie tridimensională: să clădească o viață pe deplin liturgică în parohii, să țințească părinții și familia și să instruiască copiii... această misiune totalizatoare este ceea ce Biserica Ortodoxă are de îndeplinit în zilele noastre.”

La Sfânta și Dumnezeiasca Liturghie a Sfântului Vasile cel Mare, Biserica se roagă așa: „Pomenește, Doamne, poporul care stă înaintea și pe cei care pentru binecuvântate pricini nu s-au întâmplat aici și miluiește pe dânsii și pe noi, după mulțimea Milei Tale... pe prunci îi crește, tine-rețile le călăuzește, bătrânețile le întărește...”

Purtarea de grijă a preotului față de copii trebuie continuată și în perioada adolescenței acestora și a tinereții lor până la intrarea în viața de familie.

Mântuitorul Iisus Hristos, în viața Sa pământească, S-a îngrijit de cei tineri pentru că vedea în ei suflete doritoare

de comuniune și persoane care erau sprijin și ajutor pentru părinți și viitorul neamului și al seminției.

A înviat pe fiica mai-marelui sinagogii, Iair, care era ca de doisprezece ani (Luca 8, 42), a înviat pe fiul văduvei din Nain, singurul copil al mamei sale (Luca 8, 42), îndrumă pe tânărul bogat care era interesat de viața cea veșnică (Matei 7, 29) și ni-l dă exemplu de pocăință pe fiul cel risipitor care „mort fiind a înviat, pierdut era și s-a aflat” (Luca 15, 32).

Diversitatea opiniilor referitoare la lumea adolescenților în care aceștia își trăiesc sensibilitatea lor, nemulțumirea lor și reproșul lor la adresa celor adulți că „nu-i înțeleg” și nu „au încredere în ei” derivă din faptul că această etapă a vieții este complexă și din această cauză este necesară o purtare de grijă atentă față de sufletele tinerilor.

Perioada adolescenței „coincide cu ieșirea copilului de la casa părintească în lumea străină, și în loc de autoritatea recunoscută și indicată a părinților și educatorilor autorizați, tinerețea recurge la aceea cu care întâmplător e în contact sau care nu știi în ce chip i se impune. Ca o tristă urmare a acestui pericol e o anumită înstrăinare de credință, de Biserică... Atunci se va feri să se mai întâlnească cu preotul, îl va evita pentru că-i este greu să-și dezvăluie sufletul înaintea lui”.

Foștii copii, ajunși acum la vârsta de liceu, mai ales băieții, încetează sau diminuează semnificativ frecvența la biserică și la scaunul Spovedaniei, de aceea una din

preocupările de maximă importanță pentru preot și pentru familie este de a-i avea pe tineri în permanentă atenție și în fierbinte rugăciune.

Conștiinți fiind că tineretul reprezintă viitorul unei națiuni și cu cei tineri „începe înălțarea și căderea unui neam” (pr. Ilarion Felea), atunci datoria Bisericii față de tineri este să le ofere acestora în schimbul provocărilor acestei lumi valori mult mai înalte, cu trimitere către viața cea viitoare, valori pe care tinerii să le accepte și să le pună în practică. O viață în care sunt reflectate sfințenia, credința în Dumnezeu, adevărul este o viață trăită în Biserică, unde găsim totdeauna iertare, dacă există părere de rău, și găsim iubire necondiționată.

În spațiul libertății sale tânărul își trăiește viața sa și trebuie să evite toate ispitele acestei vieți după cum spune Sfântul Apostol Pavel: „Toate îmi sunt îngăduite, dar nu toate îmi sunt de folos. Toate îmi sunt îngăduite, dar nu mă voi lăsa biruit de ceva (1 Corinteni 6, 12). În scaunul Spovedaniei, preotul duhovnic trebuie să fie atent și să țină cont de anumite ispite care pândesc sufletele celor tineri.

Există o încercare de a arăta că sunt „grozavi”, există un teribilism specific, o tendință de superficialitate și de a petrece timpul în distracții, o înclinație către problemele sexuale, încât toate acestea, plus multe altele specifice vârstei, constituie premise pentru multe păcate ale tinereții.

Și dacă între acestea amintim: fumatul, drogurile, distracțiile nepermise sau deocheate, consumul de alcool,

observăm că tânărul are nevoie nu numai de baze sigure de la care să pornească în viață, dar și de ceva solid și sta-tornic unde să se întoarcă.

Biserica este spațiul acesta în care tinerii se pot des-coperi pe ei înșiși pe tărâmul relației cu Dumnezeu și cu aproapele lor.

Informațiile pe care le au ei de la televizor, calculator, reviste îi fac pe tineri să imite lucruri care nu sunt reale și nu îi reprezintă, ci mai mult îi tentează, de aceea au nevoie de o curățire. „Biserica, în calitate de «loc de educație a sufletului» și «atelier de sfințire», oferă înălțare morală și spiritu-ală și îndrumă spre virtute” (Sfântul Ioan Gură de Aur).

În scaunul Spovedaniei, preotul duhovnic îl poate îndruma pe tânăr să urmeze drumul virtuților printr-o ascultare de Dumnezeu, care se ascunde în spatele poruncilor Sale.

Copilăria și tinerețea Mântuitorului Hristos în timpul viețuirii sale, printre oameni, reprezintă un model suprem demn de urmat.

Sfântul Nicodim Aghioritul ne amintește că Mântuitorul Iisus Hristos până la vârsta în care și-a început activitatea Sa în lume (30 de ani): a ascultat de părinții săi; a lucrat cu mâinile sale în toată această perioadă; avea deosebită dragoste de Dumnezeu și de aproapele.

În acest context ne spune Sfântul Nicodim: „Dacă Împăratul Îngerilor a fost ascultător părinților Săi, adică Iutului și noroiului pe care El Însuși l-a zidit cu mâinile Sale,

unde mai rămâi tu, care ești mai prejos decât neînvința, pentru că ești păcătos? Cât de mare supunere trebuie să arăți față de părinții tăi trupești? Câtă cinste trebuie să le dai! Câtă dragoste trebuie să ai față de dâșii și câtă recunoștință!...”

Sfântul Apostol Pavel, vorbind despre Mântuitorul, spune: „Și cu toate că era Fiu totuși prin suferințe a deprins ascultarea” (Evrei 5, 8)... „S-a supus Părintelui Ceresc până la moarte și moarte pe cruce” (Filip 2, 8).

Sfântul Vasile cel Mare ne învață că „până la moarte trebuie să mergă adevărata și desăvârșita ascultare”.

Despre lucrarea cu mâinile Sale, Sfântul Nicodim spune că „Mântuitorul n-a petrecut în lenevire și nepăsare, ci era harnic și se îndeletnicea cu dulgheria, ciopliind lemnul, făcând uși și ferestre și alte lucruri de lemn și aceasta a făcut-o până la 30 de ani”... „Nu este acesta, oare, tâmplarul, fiul Mariei?” (Marcu 5, 3). „Cel ce iubește pe Dumnezeu păzește poruncile Sale (Ioan, 14, 15), iar iubirea față de aproapele este poruncă dumnezeiască: «Poruncă nouă vă dau vouă ca să vă iubiți unul pe altul»” (Ioan 13, 34).

Călăuzindu-i, în scaunul Spovedaniei pe tineri să fie următori lui Hristos, atunci aceștia vor fi feriți de capcanele specifice vârstei lor și vor avea nădejde că prin rugăciunea Bisericii și rugăciunile personale vor asigura formarea unui viitor creștin, care să fie bucurie și pentru părinți, și pentru Biserică, și pentru neam.

CARE SUNT DATORIILE FIULUI DUHOVNICESC FAȚĂ DE PĂRINTELE DUHOVNIC?

143

Pr. asist. dr. Silviu Tudose

***P**reotul duhovnic ne este sau ar trebui să ne fie cel puțin la fel de apropiat cum ne sunt părinții trupești. Îl pomenim permanent în rugăciuni, la fel ca pe părinții trupești, rugându-ne să-l lumineze Dumnezeu să ne îndrume pe calea cea dreaptă.*

Vă mărturisesc că, atunci când am fost rugat să răspund la întrebarea din titlu, mi s-a părut că termenul „datorii” nu ar fi cel mai potrivit pentru a desemna relația credinciosului cu părintele duhovnic. Am să încerc să explic în continuare de ce.

Înainte de toate, trebuie să realizăm că a avea un părinte duhovnicesc este o necesitate imperioasă a vieții

noastre, similară cumva celorlalte necesități care ne asigură bunul mers al existenței. Dacă pentru a trăi am nevoie de mâncare și apă, tot așa, pentru ca sufletul meu să poată exista și să fie cu adevărat viu, am nevoie de un îndrumător, de un povățuitor în cele ale Duhului. A te socoti desăvârșit sau a crede că te poți descurca singur în cele duhovnicești este o mare înșelare. Mai mult, după cum părinții trupești mi-au dat viață, tot așa, părintele duhovnic este cel care îmi poate deschide calea spre viața cea veșnică, în condițiile în care îmi dau seama cine este el cu adevărat și cum ar trebui să se desfășoare întâlnirile mele cu el, îndeosebi în cadrul Sfintei Taine a Pocăinței. Așa cum Botezul este o naștere din nou, „din apă și din duh” (Ioan 3, 5), tot așa și Taina Pocăinței este o naștere din moartea păcatului la o viață curată, un fel de Botez reiterat, pe care fiecare îl primește, de data aceasta la maturitate, deplin conștient de faptele sale, hotărât să nu le mai repete și să-și schimbe viața.

E foarte important că, în momentul în care doresc să am un duhovnic, am deplina libertate de a-l alege, astfel încât plecarea genunchilor mei sub epitrahilul lui să fie un act la fel de liber și de responsabil ca alegerea făcută, necondiționat de nimic. Este adevărat că alegerea duhovnicului, despre care s-a scris deja în această rubrică, nu este ușoară, mai ales că, în cele din urmă, odată ales, părintele are dreptul la încrederea noastră absolută. Sfântul Ioan

Scărarul scria că, „atunci când vrem să ne încredințăm mântuirea noastră altuia, înainte de a păși pe această cale, cu judecată și pătrundere, să alegem, să cercetăm și am putea zice să încercăm pe acest cârmaci ca să nu dăm peste un simplu vâslaș - în loc de doctor este un bolnav - în loc de nepătimăș, de un om stăpânit de patimi, în loc de liman, peste o vârtoare, și astfel să ne găsim pregătită scufundarea” (*Filocalia*, vol. 9, p. 74). Odată însă ce l-ai ales, tot în duhul părinților filocalici trebuie să te încrezi în duhovnic ca în Dumnezeu.

Având în vedere aceste considerente preliminare, e ușor să ajungem la concluzia că preotul duhovnic ne este sau ar trebui să ne fie cel puțin la fel de apropiat cum ne sunt părinții trupești. Îl pomenim permanent în rugăciuni, la fel ca pe părinții trupești, rugându-ne să-l lumineze Dumnezeu să ne îndrume pe calea cea dreaptă. De aceea, poate că primul cuvânt care ar trebui să definească relația ucenicului cu duhovnicul său este cel de iubire necondiționată. Iar iubirea se verifică în primul rând prin fidelitate sau credincioșie. În momentul în care crezi cu adevărat în cuvântul duhovnicului, nu ești ispitit, bunăoară, pentru aceeași problemă să alergi la mai mulți duhovnici (ceea ce facem, de obicei, atunci când primim un diagnostic medical).

Astfel se naște o altă realitate a relației dintre ucenic și duhovnic, și anume ascultarea, despre care atât de

frumos spunea tot Sfântul Ioan Scărarul că este „mormânt al voinței și înviere a smereniei” (*Filocalia*, vol. 9, p. 79). Cel care reușește să ajungă la o astfel de stare, prin care își încredințează povățuitorului sufletească rânduie de Dumnezeu toate neputințele sale, „călătorește ca un copil care doarme în vreme ce e purtat în brațe de tatăl său. Mai bine zis, toate le vede bine, fiindcă nu vede nici o primejdie. La baza tuturor acestor fapte de nonvoire proprie e însă o mare și continuă voință sau hotărâre, de a învinge cu tărie orice greutate, de a înfrunța chiar și moartea pentru a împlini de bunăvoie voiele lui Dumnezeu, concretizate în voiele duhovnicului” (pr. Dumitru Stăniloae, nota 133, în *Filocalia*, vol. 9, p. 79). Cu alte cuvinte, nu pot considera ascultare împlinirea voiei mele, care, întâmplător, este aceeași cu a duhovnicului (un fel de „gând la gând cu bucurie”...). Ascultarea adevărată de duhovnic se realizează atunci când fac ceea ce nu voiesc, dar duhovnicul mă povățuiește. Avem cel mai de preț exemplu în ceea ce Mântuitorul Însuși a făcut în relația Sa cu Dumnezeu Tatăl, atunci când S-a rugat în Grădina Ghetsimani: „Părintele Meu, de este cu putință, treacă de la Mine paharul acesta! Însă nu precum voiesc Eu, ci precum Tu voiești” (*Matei* 26, 39).

În același timp, dacă ascultarea mea nu este însoțită de bucurie, nu mă voi folosi cu nimic. Trebuie să mă lupt cu mine însumi, să-mi înving neputințele și să ajung

să primesc cu bucurie sfatul duhovnicului sau canonul hotărât de el, chiar dacă nu-mi este la îndemână. Fiindcă „omul care este obișnuit să se împotrivească își este sieși o sabie cu două tăișuri, ucigându-și sufletul fără să știe și înstrăinându-l de viața veșnică. Cel care se împotrivește în cuvânt este asemenea celui care se predă pe sine cu voia dușmanilor împăraților. Căci contrazicerea este o cursă și are ca momeală apărarea prin care, fiind amăgiți, înghițim undița păcatului” (Sfântul Simeon Noul Teolog, *Filocalia*, vol. 6, p. 29).

Un alt aspect al relației dintre fiul duhovnicesc și părintele duhovnic este cel legat de discreția reciprocă. Știm că părintele duhovnic poate cădea sub mare pedeapsă dacă divulgă ceva din cele rostite la Spovedanie. Întâlnim în Vechiul Testament câteva cuvinte care anticipează extraordinar de expresiv rânduiala canonică de mai târziu, a păstrării secretului Spovedaniei: „Niciodată nu spune ceea ce ai auzit și nimic nu ți se va imputa. Către prieten și vrăjmaș nu povesti... Ai auzit cuvânt? Să moară la tine!” (*Isus Sirah* 19, v. 7, 8 și 10).

Dacă părintele duhovnic are o astfel de rânduială, oare nu și eu ar trebui să fac același lucru? Așa cum el respectă secretul mărturisirii mele, nu tot așa ar trebui să respect și eu secretul celor spuse sau nespuse de el? Fiindcă, în momentul în care încep să „comentez” desfășurarea spovedaniei mele cu un altul care se spovedește la același

duhovnic, pot să mă smintesc văzând că lui i-a spus altceva sau nu i-a spus nimic despre același păcat pe care l-am săvârșit amândoi. În fapt, nu-mi dau seama că relația mea cu duhovnicul este una personală și irepetabilă, după cum și păcatul săvârșit de mine nu poate fi identic cu cel săvârșit de semenul meu. Iar părintele a hotărât ca mie să-mi spună un anumit lucru, să-mi dea un anumit canon, iar lui să-i spună altceva sau să nu-i spună nimic, dându-și seama de ce avem fiecare nevoie pentru a ne îndrepta.

Cred că atunci când „povestim” cele întâmplate la Spovedanie distrugem practic un lucru tainic, care trebuie să crească și să se dezvolte între noi, duhovnic și Dumnezeu. Este vorba despre începutul renașterii din păcat, pe care o facem cunoscută în acest fel și diavolului, care nu știa - după învățătura Părinților - ce se rostise în timpul spovedaniei noastre...

Ar mai fi multe de spus despre felul în care trebuie să se desfășoare relația dintre fiul duhovnicesc și părintele duhovnic, pentru ca ea, ca exercițiu permanent de despărțire de trecutul păcătos, să fie ancorată într-un viitor sigur și valoros, fără a avea sentimentul că unul are datorii, iar celălalt drepturi. În momentul în care îmi aleg în deplină libertate duhovnicul iscusit, ajung să îl iubesc, să mă rog permanent pentru el, ascultându-l și încredințându-mi sufletul în puterea lui duhovnicească, încercând să păstrez caracterul de unicitate și de taină al relației cu el.

Ar fi frumos și de dorit ca și atunci când primesc Sfânta Împărtășanie să fiu tot în comuniune cu duhovnicul meu care, în cazul în care nu sunt slujitor al Altarului, mă împărtășește cu lingurița, așa cum un părinte iubitor își hrănește copiii neputincioși, cu multă dragoste și speranță în viitorul lor. Poate că ar trebui ca, în cazul în care, din diferite motive, nu participăm la Sfânta Liturghie în biserica unde slujește duhovnicul nostru, măcar din când în când să slujim împreună cu el sau să primim Sfânta Împărtășanie din mâna lui.

CE RÂNDUIELI BISERICESTI TREBUIE SĂ ÎMPLINEASCĂ DOI SOȚI CARE AU DIVORȚAT ȘI S-AU ÎMPĂCAT?

151

Pr. lect. dr. Vasile Gavrilă

Indiferent din ce motiv au divorțat doi soți, ieșind, astfel, din comuniunea Bisericii, ei sunt reprimiți și reintegrați prin Taina Pocăinței; și-și recapătă starea de dinainte renăscând prin Taina Pocăinței, ceea ce nu ar mai necesita o rânduială nouă în vederea repunerii lor în starea de mire și mireasă, întrucât ceea ce Dumnezeu a unit, nimeni nu poate desface. Așa cum, în cazul în care cei doi au copii, nu vor pierde calitatea de mamă și de tată, chiar dacă divorțează, și nu pot anula relația părinte-copil, pentru că este o legătură indisolubilă, la fel și unirea lor în Taina Cununii este indisolubilă și se poate reface prin renașterea lor spirituală.

Sfințenia și măreția Tainei Cununii nu poate fi exprimată mai bine decât a făcut-o Sfântul Apostol Pavel, în

cuvintele: „Taina aceasta mare este; iar eu zic în Hristos și în Biserică” (*Efesenii* 5, 32). Din afirmația paulină înțelegem că împlinirea Tainei nu este posibilă decât în Hristos și în Biserică; Taina a fost creată de Dumnezeu după chipul uniunii spirituale dintre Hristos și Biserică, pe de o parte; iar pe de altă parte, unirea aceasta este icoana pe care o are de împlinit, de realizat cuplul familial.

Din aceste considerente reiese importanța Tainei Cununii, ținta și finalitatea acesteia, care (ca de altfel toate Tainele Bisericii), deși se săvârșește aici, în lumea aceasta, are totuși finalitate în Împărăția lui Dumnezeu.

Având obârșie și întemeiere dumnezeiască, după cum știm din referatul biblic al Creației (*Facerea* 1, 26-28; 2, 18 și 24) și după cum afirmă Mântuitorul: „N-ați citit că Cel Ce i-a făcut, de la început i-a făcut bărbat și femeie? Și a zis: pentru aceea va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa și se va lipi de femeia sa și vor fi amândoi un trup” (*Matei* 19, 4-5), Căsătoria, Nunta sau Taina Cununii trebuie abordată numai din perspectiva voinței divine, atât ca act creator, cât și ca împlinire a vocației îndumnezeirii omului: bărbat și femeie, uniți de Dumnezeu, și nu de oameni. De aceea, atunci când privim cununia în raport cu trăinicia și indisolubilitatea ei versus destrămarea acesteia, este absolut necesar să ne raportăm la cuvintele Mântuitorului, care exprimă voința divină: „Așa încât nu mai sunt doi, ci un

trup. Deci, ce a împreunat Dumnezeu, omul să nu despartă” (Matei 19, 6).

Așadar, căsătoria este indisolubilă și nimeni nu are dreptul să o „desfacă”, pentru că nu există o voință și o putere superioare celei Divine; numai moartea unuia sau a ambilor soți poate produce „desfacerea” căsătoriei sau despărțirea celor doi. Despărțirea sau divorțul, fie în Vechiul Testament, fie în Noul Testament, a fost și va rămâne ca o anormalitate pe care Dumnezeu o îngăduie pentru slăbiciunea omenească, după cum îi răspunde Mântuitorul lui Petru la întrebarea acestuia de ce Moise a dat voie ca bărbatul, în anumite situații, să dea „carte de despărțire”: „Pentru învârtoșarea inimii voastre v-a dat voie Moise să lăsați pe femeile voastre, dar din început nu a fost așa” (Matei 19, 8). Cu toate acestea, anomalia divorțului a existat și există și în familiile creștine, binecuvântate de Dumnezeu; însă nu există decât un singur motiv pentru care este permis divorțul, sau, mai corect spus, o singură situație produce distrugerea căsătoriei și implicit divorțul: desfrâul sau adulterul; motiv pentru care și Mântuitorul afirmă: „Iar Eu zic vouă că oricine va lăsa pe femeia sa, în afară de pricină de desfrânare, și se va însura cu alta, săvârșește adulter; și cine s-a însurat cu cea lăsată săvârșește adulter” (Matei 19, 9). Deși creștinii au cunoscut porunca lui Dumnezeu în raport cu căsătoria, o parte din ei nu au respectat-o;

astfel, treptat, slăbind etosul creștin și instaurându-se o viață creștină mai liberă și permisivă în raport cu patimile, a apărut divorțul și-n sânul familiilor acestora. Cât de grav a fost sancționat păcatul adulterului reiese și din faptul că trei erau păcatele mari pentru care, în creștinismul primar, se făcea spovedanie publică și, evident, penitență publică: apostazia, uciderea și adulterul. Din starea creată de aceste păcate, creștinul ieșea însă prin mărturisirea păcatului, hotărârea și angajamentul de a-l părăsi, urmate de o perioadă de canonisire (penitență) și de reintegrare în Trupul Bisericii. Divorțul (deoarece căsătoria era reglementată juridic din punct de vedere civil și pentru creștini, după dreptul roman, până la domnia împăratului bizantin Leon al VI-lea Înțeleptul, cu începere de când căsătoria va fi reglementată doar de Biserică) era pronunțat de puterea civilă. În situația aceasta, Biserica nu pronunța divorțul, ci doar îl lua în considerare, acceptând recăsătorirea celor divorțați, de cel mult încă două ori, generând o rânduială liturgică ce nu este Taină, pentru căsătoria a doua și a treia, ca o îngăduință și o binecuvântare, pentru ca cei recăsătoriți să nu trăiască fără acea binecuvântare. Căsătoria a patra în Biserică era și este interzisă, fiind considerată spurcată. A fost un timp în istoria Bisericii când aceasta, fiind singura responsabilă de căsătorie, era determinată să „constate” și să „recunoască” divorțul și sub aspect civil și juridic.

Sunt situații însă în care cei doi soți care au divorțat se împacă după un timp și doresc să-și continue viața împreună și chiar să se recăsătorească. Întrebarea care se pune aici, din perspectiva Bisericii, este aceasta: este suficient ca ei să se împace și să-și continue viața familială și implicit conjugală, sau trebuie ca Biserica să săvârșească o rânduială prin care cei doi să reprimească binecuvântarea de a vieții împreună?

155

Indiferent din ce motiv au divorțat, ieșind astfel din comuniunea Bisericii, ei sunt reprimiți și reintegrați prin Taina Pocăinței; și-și recapătă starea de dinainte renăscând prin Taina Pocăinței, ceea ce nu ar mai necesita o rânduială nouă în vederea repunerii lor în starea de mire și mireasă, întrucât ceea ce Dumnezeu a unit, nimeni nu poate desface. Așa cum, în cazul în care cei doi au copii, nu vor pierde calitatea de mamă și de tată, chiar dacă divorțează, și nu pot anula relația părinte-copil, pentru că este o legătură indisolubilă, la fel și unirea lor în Taina Cununii este indisolubilă și se poate reface prin renașterea lor spirituală. Apar însă două probleme delicate: când unul dintre cei doi s-a recăsătorit; când, fie în urma unor relații extraconjugale, fie în urma unei noi căsătorii, se nasc copii.

Și în primul, și în al doilea caz, nu este necesară administrarea căsătoriei a doua sau a vreunei alte rânduieli, doar prin Taina Spovedaniei și prin pocăință profundă

se pot întoarce unul la celălalt, asumându-se reciproc, în starea în care au ajuns.

Deși în istoria Bisericii noastre a existat o rugăciune corespunzătoare dezlegării cununiei, pentru a putea fi pronunțat divorțul, alcătuită în 1942 de către Mitropolitul Irineu Mihălcescu al Moldovei, aceasta nu s-a impus și nici nu s-a păstrat. Și, în consecință, după cum nu ar putea fi o rânduială pentru producerea divorțului, pentru că ar încălca porunca Mântuitorului, tot așa nu poate exista o rânduială de reintegrare a celor doi în Taina Cununii pe care au primit-o. Nu există decât renașterea, prin Pocăință, la viața în Hristos și reintegrarea lor în Trupul Bisericii.

CARE ESTE ROSTUL ȘI IMPORTANȚA SPOVEDANIEI PENTRU CANDIDAȚII LA PREOȚIE?

157

Pr. prof. dr. Nicolae D. Necula

Cauza principală pentru care candidații la preoție trebuie să se spovedească este aceea că misiunea preoțească se deosebește de toate îndeletnicirile din lume. Viața preotului, a clericului în general, este o viață de sfințenie. El are de îndeplinit cele trei lucrări specifice activității lui: lucrarea învățătoarească, sfințitoare și de conducere. Pentru a predica Evanghelia și învățătura lui Hristos, care are în centrul ei Persoana și gândirea Mântuitorului, Cel ce a fost sfințenia prin excelență, este nevoie ca și slujitorul Lui, care se pregătește să învețe în numele Său, să aibă o viață curată și fără de păcat.

Pocăința, Mărturisirea sau Spovedania este Taina regenerării noastre sufletești. Ea este necesară fiecărui credincios pentru ridicarea din noroiul păcatelor. Împreună cu

Taina Sfintei Împărtășanii, aceste două taine contribuie la „învierea sufletului din moartea spirituală”, așa cum sublinia Preafericitul Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, în cuvântarea de deschidere a lucrărilor Conferinței pastoral-misionare semestriale de primăvară cu preoții și diaconii din București și Ilfov (vezi „Ziarul Lumina”, nr. 117 [2818], anul X, din 27 mai 2014, p. 5).

Dacă Spovedania este necesară și putem spune chiar obligatorie pentru orice bun creștin, ea este tot atât de necesară și pentru slujitorii Bisericii, preoți și diaconi, și cu atât mai mult pentru candidații la preoție. Ideea că slujitorii Bisericii sunt scutiți de Spovedanie și că citirea canonului de rugăciune dinainte de împărtășire ori a rugăciunilor din cuprinsul Sfintei Liturghii este suficientă pentru iertarea păcatelor lor este greșită. Căci Povățuirile din *Liturghier* ne arată că și preotul trebuie să se spovedească și să nu slujească dacă a săvârșit păcate și dacă nu se spovedește sau, dacă nu a avut timp, să o facă după aceea. Așa încât fiecare preot trebuie să aibă un duhovnic, pe care să-l cerceteze când este nevoie (vezi pr. prof. dr. Nicolae D. Necula, „Este necesară și folositoare Spovedania pentru clerici?”, în *Tradiție și înnoire în slujirea liturgică*, vol. I, Editura Trinitas, București, ediția a II-a, 2014, pp. 476-482).

Cât privește pe candidații la preoție, adică pe viitorii clerici, rânduielile canonice și liturgice stabilesc că orice candidat la preoție trebuie să se spovedească. Cauza

principală pentru care candidații la preoție trebuie să se spovedească este aceea că misiunea preoțească se deosebește de toate îndeletnicirile din lume. Viața preotului, a clericului în general, este o viață de sfințenie. El are de îndeplinit cele trei lucrări specifice activității lui: lucrarea învățătoarească, sfințitoare și de conducere. Pentru a predica Evanghelia și învățătura lui Hristos, care are în centrul ei Persoana și gândirea Mântuitorului, Cel ce a fost sfințenia prin excelență, este nevoie ca și slujitorul Lui, care se pregătește să învețe în numele Său, să aibă o viață curată și fără de păcat. A săvârși Sfintele Taine și ierurgii, și în special Sfânta Liturghie, centrul cultului creștin, înseamnă, de asemenea, ca preotul să exceleze prin curățenia și sfințenia vieții. La fel, pentru a conduce, călăuzi și îndruma pe credincioși pe calea virtuților și a adevăratei trăiri creștine, se cere preotului să fie cel dintâi model de viețuire creștină și de virtute.

Fiind în fața acestei chemări deosebite care se face candidatului la preoție, problema nevinovăției sau a curăției lui trupesti și sufletești devine esențială. De aceea, una dintre obligațiile elementare este spovedirea candidatului la preoție. Aceasta este necesară mai ales în zilele noastre, când Spovedania nu mai este o practică uzuală în viața celor care se pregătesc să intre în cler. Disciplina penitențială dinainte de anul 1989 era foarte mult respectată, în sensul că toți elevii din seminarii și studenții din

facultățile de teologie se spovedeau și se împărtășeau în prima săptămână a celor două posturi mari: al Paștilor și al Crăciunului.

Spovedirea și Împărtășirea studenților teologi și a elevilor seminariști, la aceste soroace, însoțiți de profesorii lor, erau adevărate zile de sărbătoare și bucurie, de comuniune sufletească. Prin aceste acte sfinte ne îndeplineam o datorie față de suflet, pe care nu trebuie să o uităm toată viața, dar, în același timp, ele erau și foarte importante pentru a ne crea deprinderi folositoare și a ne deschide căi de înduhovnicire. Dacă un elev și mai ales un student nu se spovedește și nu se împărtășește măcar de două ori pe an, nu va înțelege niciodată importanța Sfintelor Taine ale Pocăinței și Euharistiei în viața credincioșilor. Deprinderea de a ne spovedi se învață greu la vârste mature, căci se trece cu greu pragul jenei de a spune altcuiva greșelile tale și a recunoaște că ești un păcătos. De aceea, deprinderea Spovedaniei trebuie învățată de copil, chiar mai mic de șapte ani. Dacă studentul în teologie, viitorul candidat la preoție, nu are nici măcar studii seminarele, unde se deprinde această practică, mă îndoiesc că va da importanța cuvenită Spovedaniei și Împărtășaniei. Dar, desigur, să nu generalizăm, căci mai sunt și excepții.

Spovedirea și Împărtășirea în timpul anilor de studii mai are și avantajul că nu lăsăm să se adune păcate multe pe care după aceea le-am mărturisi mai greu și aproape

deloc. Trăirea în păcate și repetarea lor reprezintă o mare capcană pentru fiecare ins, și anume obișnuința cu păcatul, care devine a doua natură. Ni se pare că toate relele, pe care le facem și le repetăm, sunt lucruri normale. Nu ne mai rușinăm de ele. Și minciuna, și furtul, și desfrânarea, și înșelătoria, și nedreptatea etc. ni se par lucruri normale. Rămânem siderați când vedem cu câtă naturalețe se minte prin mijloacele de informare în masă: televizorul, radioul, presa. Ajungem să spunem, cum spun mulți credincioși la Spovedanie, că „nu avem păcate”. Dacă afirmația că nu există diavol este cea mai mare biruință a lui, căci nu-l mai socotim autorul răului, și putem face orice, la fel, cea mai mare greșală este să spunem că nu avem păcate, căci nu mai putem distinge între bine și rău. În această privință, ne aduc la realitate cuvintele Sfintei Scripturi care spun: „Dacă zicem că păcat nu avem, ne amăgim pe noi înșine și adevărul nu este întru noi” (1 Ioan 1, 8).

Spovedirea și Împărtășirea candidaților la preoție mai sunt necesare și pentru alt motiv. Cel care se hirotonește încheie o perioadă de viață și începe alta. Trece din starea de laic la cea de cleric, care presupune și cere alt comportament și altă atitudine. Dintr-un om lumesc devine slujitor al Bisericii, membru al clerului. Această nouă stare nu schimbă omul de până atunci, dar el trebuie să aibă o nouă comportare. Nu-i mai este îngăduit preotului ceea ce este îngăduit laicului. De aceea, el trebuie să se rupă de

trecut și să-l uite, și dacă a fost și păcătos, să-l șteargă prin lacrimile pocăinței. Trecerea de la starea de laic la cea de sacerdot nu este o trecere obișnuită, banală, ci este una serioasă și de conștiință. Tocmai de aceea, între obligațiile pe care trebuie să le îndeplinească noul candidat la preoție, spovedirea lui ocupă un loc prioritar.

Spovedirea candidatului la preoție o face ecleziarhul Catedralei Eparhiale sau un duhovnic cu experiență, numit de chiriarhul locului. Spovedirea se face înainte de hirotonie și se consemnează într-un proces-verbal care face parte din dosarul pentru hirotonie. Este o Spovedanie completă și amănunțită, care se referă la toată viața candidatului de până atunci. Se urmărește mai ales să nu existe impedimente canonice care l-ar opri pe candidat să primească Taina Hirotoniei. Concluziile Spovedaniei sunt prezentate chiriarhului locului pentru decizie.

Spovedirea candidatului la preoție, ca orice mărturisire, trebuie privită cu multă seriozitate și maturitate, pentru că ea ne prezintă imaginea obiectivă a ceea ce înseamnă viitorul slujitor al Bisericii. Ea trebuie făcută cu toată responsabilitatea și cu toată sinceritatea pentru a-l feri pe candidat de păcatul sacrilegiului, totdeauna pedepsit de Dumnezeu. Să nu ne fie rușine a ne recunoaște păcatele noastre, oricare ar fi ele, căci învățătura Bisericii noastre ne arată că orice păcat, mărturisit cu căință și zdrobire de inimă, se iartă, în afară de păcatul împotriva Duhului

Sfânt, care nu se iartă „nici în veacul de acum, nici în cel ce va să fie” (Matei 12, 32). Păcatele împotriva Duhului Sfânt sunt: ateismul sau necredința, apostazia sau lepădarea de credință, sinuciderea și incinerarea.

Cât privește impedimentele canonice la hirotonie, acestea sunt de competența chiriarhului locului, care poate acorda dispensă de la caz la caz. Întotdeauna se urmărește binele Bisericii, nu vânărea de greșeli și piedici. Didim cel Orb sau Sfântul Maxim Mărturisorul, chiar dacă nu au fost clerici, nu au fost mai prejos decât ceilalți Părinți ai Bisericii, cu toate defectele lor fizice, și nu au compromis-o. La fel, părintele Teofil Părăian de la Mănăstirea Sâmbăta de Sus, care, deși era orb, a avut o slujire sacerdotală exemplară.

DE CE ESTE NECESARĂ ȘI FOLOSITOARE SPOVEDIREA CLERICILOR?

165

Pr. prof. dr. Nicolae D. Necula

Dacă preotul se simte încărcat cu păcate grele și, din motive obiective, nu se poate spovedi înainte de săvârșirea Sfintei Liturghii, trebuie să o facă negreșit după. Nu există viață și trăire creștină fără spovedire și nici slujire preoțească nu se poate imagina fără practica acesteia.

Taina Spovedirii clericilor nu este o noutate în sensul teologic, nici în discuțiile dintre slujitorii Bisericii și nici în viața lor practică sau liturgică. Și aceasta pentru faptul că dintotdeauna Spovedania a fost necesară și folositoare tuturor categoriilor de credincioși, clerici și laici, pentru că toți suntem oameni și putem greși și toți avem nevoie

de iertare și de îndreptare. Îndemnul scripturistic de a ne mărturisi păcatele (Iacov 5, 16) se adresează deopotrivă tuturor, căci așa cum citim și ne rugăm în ectenia pentru morți, în rugăciunea „Dumnezeul duhurilor”, „nu este om care să fie viu și să nu greșească, numai Tu singur ești fără de păcat” (Molitfelnic, Ed. IBMBOR, București, 1913, p. 205).

În ciuda acestei realități, au existat și mai există clerici care consideră că Spovedania nu este necesară pentru ei. Unii au susținut din neștiință sau comoditate că Spovedania nu este necesară sau obligatorie și nici chiar folositoare pentru cei din cler. Alții, dimpotrivă, au socotit că ea este absolut necesară și deosebit de utilă pentru un adevărat cleric și pentru viața lui duhovnicească.

Dar, indiferent de părerile unora sau altora, este importantă poziția corectă a Bisericii care, ca instituție autorizată, a hotărât necesitatea spovedirii clericilor, ca obligație elementară creștină și cale de desăvârșire.

Care sunt motivele pentru care clerul trebuie să se spovedească?

Mai întâi, importanța Tainei Spovedaniei în viața creștină. După cum bine se știe, Taina Spovedaniei instituită și poruncită de Mântuitorul Iisus Hristos (Ioan 20, 22-23) și practică de Sfinții Apostoli și de urmașii acestora, episcopii și preoții, este acea lucrare harică prin care, ca urmare a spovedirii păcatelor, a căinței și a părerii de rău pentru ele, ca și a promisiunii de a nu le mai face, se iartă

acestea de către Mântuitorul Iisus Hristos, prin puterea și lucrarea preotului duhovnic. Ea este Taina renașterii noastre sufletești, a înnoirii hainei Botezului pe care am murdărit-o cu păcatele. Având în vedere că toți păcătuim, pocăința, iertarea și curățirea de păcate este necesară pentru toți, deci și pentru clerici.

Au existat teologi care au afirmat că preotul fiind purtător al harului Duhului Sfânt, fiind hirotonit și învestit cu această putere, el nu mai poate păcătui. Or, preotul, deși se află în starea de a fi purtătorul harului, poate să păcătuiască și păcătuiește. Harul preoției pe care preotul îl primește la hirotonie nu-i creează un fel de platoșă care să-l ferească de păcate, nu-i dă o stare de imunitate față de păcat, iar efectele lucrărilor sfințitoare pe care le săvârșește preotul nu depind de starea de păcătoșenie sau nevinovăție. După învățătura Bisericii, harul lucrează necondiționat în persoana preotului, așa cum bem același vin din pahare diferite, în ceea ce privește materialul din care sunt confecționate.

Având în vedere că păcatul este o realitate în viața noastră, nici clericii nu sunt absolviți de păcat. În această privință, textul Sfintei Scripturi ne vine în ajutor: „Dacă zicem că păcat nu avem, ne amăgim pe noi înșine și adevărul nu este în noi” (1 Ioan 1, 8). Această realitate aduce după sine și necesitatea spovedirii acestor păcate, în vederea iertării lor: „Dacă mărturisim păcatele noastre, El este credincios

și drept, ca să ne ierte păcatele și să ne curățească pe noi de toată nedreptatea” (1 Ioan 1, 9). Prin urmare, și preotul, ca om și creștin, trebuie să se mărturisească. În calitate de creștin, și preotul este supus poruncii a IV-a bisericești care ne cerem să ne spovedim măcar de patru ori pe an sau chiar mai des. Sfântul Simeon al Tesalonicului, vorbind și scriind în secolul al XV-lea despre obligativitatea Spovedaniei pentru credincioși fixează datoria preoților de a se spovedi: „Toți trebuie să ne pocăim: și mireni, și călugări, și preoți, și arhieriei și nici unul să nu se depărteze de la pocăință pentru că toți am greșit și greșim și suntem datori să ne pocăim. Iar cum că Pocăința sau Spovedania este trebuincioasă și pentru preoți, ca și pentru călugări și mireni, chiar Apostolul mărturisește zicând (Iacov 5, 16): «Mărturisiți-vă păcatele unul altuia și vă rugați unul pentru altul, ca să vă vindecați»” (Sfântul Simeon al Tesalonicului, *Despre pocăință*, trad. rom. a lui Toma Teodorescu, *Tratat asupra tuturor dogmelor*, București, 1865, pp. 166-167). Această idee o găsim apoi în secolul al XVII-lea în Pravila cea Mare de la Târgoviște, de la 1652, care prescrie obligativitatea spovedirii pentru tot cinul preoțesc, monahal și mireni.

În al doilea rând, clericii trebuie să se spovedească pentru a fi pildă credincioșilor lor și imbold pentru a face și ei aceasta. Chiar dacă Taina se săvârșește în secret și cu discreție, iar credincioșii nu știu dacă preotul se

spovedește sau nu, el trebuie să pornească de la sine în procesul de curățire și apoi să treacă la credincioșii săi. Însuși Mântuitorul vorbește despre aceasta. Criticând ipocrizia fariseilor, le dă exemplul medicului, care trebuie să se vindece pe sine ca să poată tămădui pe alții: „Doctore, vindecă-te pe tine însuși” (Luca 4, 23). Atitudinea Mântuitorului este mai mult decât firească, fiindcă ar fi de neconceput să vorbești credincioșilor despre Spovedanie, să-i îndemni să o facă, să ascuți păcatele pe care și tu, ca preot și om, le faci, să-i ierți pe credincioși de ele și tu să nu te spovedești niciodată. Ar fi culmea fariseismului.

În al treilea rând, și clericul are nevoie de sfat și de povățuire din partea unui duhovnic, și mai ales are nevoie de iertarea păcatelor pe care el însuși nu și-o poate da. El nu poate rosti asupra sa formula pe care o rostește asupra credincioșilor săi, ci trebuie să primească dezlegarea de la alții, episcopi sau preoți.

În al patrulea rând, clericul trebuie să se spovedească mai ales pentru faptul că el este liturghisitor al celor sfinte. Necesitatea spovedirii o impune mai ales calitatea lui de săvârșitor al Sfintei Liturghii. În această privință, ne vine în ajutor tot îndemnul Sfântului Simeon al Tesalonicului, pe care îl adresează preoților de mir și celor din cinul monahal, care slujesc Sfânta Liturghie, „ca pururea să se spovedească... și mai vărtos preoților le este de trebuință aceasta, fiindcă se apropie pururea de Dumnezeu Cel ce știe

toate și numai prin pocăință dă iertare” (Sfântul Simeon al Tesalonicului, *Despre preoție*, trad. rom. cit., p. 355).

În ceea ce privește duhovnicul preotului, acesta poate fi un arhiereu, un ieromonah sau un preot. Păcatele legate de săvârșirea celor sfinte, și în special a Sfintei Liturghii, acestea trebuie spovedite arhiereului, care ar fi bine să fie și duhovnicul preoților de sub păstorirea sa.

Obligativitatea spovedirii preotului înainte de Sfânta Liturghie o găsim în Povățuirile din *Liturghier*. Păcatele prescrise aici, pentru care trebuie să ne mărturisim, sunt păcatele capitale: trufia, iubirea de argint, desfrânarea, mânia, lăcomia, invidia, lenevirea spre fapte bune. De asemenea, se prevede obligativitatea spovedirii ori de câte ori simțim conștiința încărcată cu păcate mai mari sau mai mici care ne opresc de la slujirea cu vrednicie. În această situație, „preotul să nu îndrăznească a sluji Sfânta Liturghie până când nu se va curăți pe sine de păcatul în care se află, cu căință și mărturisire cu gura înaintea părintelui său duhovnic”. Cum preotul slujește și se împărtășește la fiecare Liturghie, el trebuie să o facă într-adevăr cu vrednicie. Pentru aceasta, numai spovedirea îi dă preotului această îngăduință de a se apropia de cele sfinte. Împărtășirea în stare de necurăție și nevrednicie îi aduce după sine osândă, așa cum ne spune Sfântul Apostol Pavel: „Căci cel ce mănâncă și bea cu nevrednicie, osândă își mănâncă și bea, nesocotind Trupul Domnului” (1 Corinteni 11, 29).

Există și opinia, exprimată de unii clerici, că prin citirea canonului pentru Împărtășire, în care preotul se roagă pentru toate păcatele pe care le-ar fi putut săvârși sau le-a săvârșit, ca și rostirea, în timpul Sfintei Liturghii, a rugăciunilor prin care preotul se roagă să i se ierte păcatele cele cu voie și fără de voie, trupești și sufletești, preotul este scutit să se mai spovedească. Această părere este greșită, căci simpla lor citire nu aduce iertarea, ci doar ne conștientizează de starea noastră de păcătoșenie, arătându-ne cât suntem de nevrednici. Simpla lor lectură nu ne scutește de mărturisire, căință și nu ne dă dezlegarea. Expresii ca: „Nu strica așezământul Tău, Biserica, din cauza păcatelor noastre”; „Să nu oprești pentru păcatele mele harul Sfântului Tău Duh de la darurile ce sunt puse înaintea”; „Să nu oprească păcatele mele venirea aici a Duhului Sfânt”; „Iartă-ne toată greșala cea de voie și cea fără de voie”; pe care le întâlnim în rugăciunile Proskomidiei și ale Sfintei Liturghii (*Liturghier*, Ed. IBMBOR, București, 2000, p. 116), nu înseamnă spovedanie, ci conștientizarea păcătoșeniei.

Dacă preotul se simte încărcat cu păcate grele și, din motive obiective, nu se poate spovedi înaintea de săvârșirea Sfintei Liturghii, trebuie să o facă negreșit după.

În concluzie, putem spune că nu există viață și trăire creștină fără spovedire și nici slujire preoțească nu se poate imagina fără practicarea acesteia.

BISERICA, TAINA SPOVEDANIEI ȘI INTELECTUALII

173

Pr. lect. dr. Marian Mihai

În lucrarea pastoral-misionară cu intelectualii, preotului i se cere să fie pregătit din punct de vedere intelectual, iar cultura sa generală și teologică să fie dublată de o viață de sfințenie și o trăire religioasă autentică. În scaunul Spovedaniei, preotul trebuie să fie atent să nu minimalizeze pregătirea intelectuală sau valoarea lui în societate, ci să se apropie de fiecare în parte cu atenție multă și cu o particulară stimă.

Potrivit învățăturii creștine, omul care a fost creat de Dumnezeu nu se află într-o stare de repaus, într-o situație de autosuficiență, static, ci este într-o continuă mișcare, într-o dinamică lucrătoare potrivit chemării lui la

„asemănarea” cu Dumnezeu; este chemat la desăvârșire. Lucrarea persoanei umane pentru a ajunge la desăvârșire se leagă de Dumnezeu și de împlinirea poruncilor divine, de aceea, ea se numește lucrare sfântă, căci de fapt omul este chemat la sfințenie.

Lucrarea aceasta se poate desfășura, creștinește vorbind, la nivel spiritual prin „rugăciune, care este raportarea omului la Dumnezeu, comuniunea și unirea cu El” (Sfântul Ioan Scărarul), dar nu se epuizează în aceasta, căci și toate cele pe care le face omul zi de zi prin lucrul mâinilor sau la un nivel intelectual pot să se încadreze într-o lucrare sfântă.

Biserica poartă de grijă tuturor oamenilor: fie a celor care-l slujesc pe Dumnezeu prin muncă fizică, fie prin muncă intelectuală. Este puțin riscant însă pentru omul intelectual din ziua de astăzi să dobândească o cultură vastă și în același timp să găsească drumul spre Dumnezeu și să conștientizeze că vasta cultură acumulată este o zestre primită de la Dumnezeu printr-o lucrare a harului divin.

Este greu însă și pentru slujitorul Bisericii să se îngrijească sufletește și de cei care formează o categorie de oameni aparte, o lume a intelectualilor, deși din punct de vedere spiritual toți suntem egali în fața lui Dumnezeu.

Intelectualitatea reprezintă o lume care se vrea altfel decât ceilalți și poate face mult bine Bisericii, dacă este ancorată în realitățile Bisericii și dacă folosește intelectul

în scopul căutării Adevărului absolut, dar poate face și mult rău printr-o atitudine sfidătoare la adresa creației și a Creatorului. Depinde unde cauți adevărul. „A căuta adevărul în om și în univers înseamnă a nu-l afla niciodată. Asta nu înseamnă că omul în explorările lui în lumea interioară și exterioară nu poate obține utilități și comodități, dar trebuie să evite dubla însetare, și anume că tot ce se obține rațional în exploatarea celor două lumi este adevărat...” (Petre Țuțea)

Pastorația intelectualilor „sub un anumit raport ar trebui să fie mai ușoară, pentru că aici preotul are de-a face cu oameni inteligenți, care pot să-l înțeleagă... Și totuși aici preotul are de străbătut o cale mult mai spinoasă. Pe intelectual, de multe ori, îl găsești închis în cetățuia concepțiilor sale, încât nu te poți apropia de el. Privește cu oarecare dispreț pe preot cu educația lui teologică „unilaterală” (Nicolae Brânzeu). Mulți dintre intelectualii noștri sunt indiferenți față de învățătura mântuitoare a Bisericii lui Hristos și de cele mai multe ori nu sunt practicanți ai cultului.

„Poate că în fața lumii țin la Biserică, iau parte la anumite sărbători ale ei, dar sunt absolut neglijenți la îndeplinirea datoriilor spirituale. Ei nu cercetează Biserica, nu țin sărbătorile, de posturi nici nu mai vorbim, nu se împărtășesc cu Sfintele Taine, primesc pe preot cu crucea la Bobotează, se poate descoperi și vreo icoană la ei în casă” (pr. Nicolae Brânzeu).

De multe ori la vizitele pastorale „colecția de icoane” este arătată intenționat ca să se evidențieze preocuparea sa pentru artă și pentru antichități. Intelectualii ca oameni raționali trebuie să fie conștienți de faptul că „rațiunea, cultura, intelectul pot fi considerate vehicule ale adevărului, binelui și frumosului revelate, dar sunt și instrumente ale omului care caută și nu află niciodată definitiv” (Petre Țuțea). Unii dintre ei consideră că Taina Spovedaniei nu este potrivită statutului său și că preocupările sale înalte sunt mult mai prețioase pentru posteritate decât o simplă aplecare la neputințele sale care există, și de multe ori din belșug. „Eu, omul de azi... nu sunt naiv ca să mă arăt neputincios în fața altuia, fie el chiar preot” (Episcop Grigorie Comșa, *Taina Pocăinței și intelectualii*).

Există o mică parte din rândul intelectualilor care critică vehement și nejustificat Biserica Ortodoxă, deși fac parte din rândurile ei, sunt fiii ei. Probabil ar fi necesară o aplecare atentă și smerită asupra acestora pentru că atitudinea rezervată sau indiferentă a intelectualilor nu este rodul unei rele intenții. Mi se pare demnă de luat în seamă propunerea domnului Andrei Pleșu, care se referă la asumarea celor intelectuali: „Biserica nu-i preia cu desulă generozitate, să ia seama de ei, să se sprijine pe ei, să-i solicite, să-i valorifice... Biserica îi descoperă pe aceștia de multe ori în momentul înmormântării”.

Desigur, pentru a se ajunge la această unitate sunt necesare și din partea Bisericii, prin slujitorii ei, și din partea intelectualilor multă bunăvoință, disponibilitate și multă smerenie.

În lucrarea pastoral-misionară cu intelectualii, preotului i se cere să fie pregătit din punct de vedere intelectual, iar cultura sa generală și teologică să fie dublată de o viață de sfințenie și o trăire religioasă autentică. În scaunul Spovedaniei, preotul trebuie să fie atent să nu minimalizeze pregătirea intelectuală sau valoarea lui în societate, ci să se apropie de fiecare în parte cu atenție multă și „cu o particulară stimă” (Arhimandrit Melchisedec Ștefănescu). „În lumea intelectualilor se vor discuta problema culturii moderne și raporturile ei cu religia creștină, se va arăta influența bună sau rea a curentelor literare, filosofice, sociale asupra vieții intelectualilor de astăzi, se va studia și discuta cu ei problema artei și, în general, tot ceea ce interesează viața intelectualilor, tot ceea ce ar contribui la apropierea lor de Dumnezeu” (pr. Spiridon Cândea). Creștinismul are o învățătură bine încheagată, superioară celorlalte religii, pentru că învățătorul și învățătura sunt una - Domnul Hristos.

Mulți intelectuali au ieșit și s-au format în case preoțești, iar Biserica Ortodoxă, „mama spirituală a poporului român” cum spunea Eminescu, a avut, de-a lungul istoriei, o importanță majoră la formarea poporului nostru.

Este necesar să amintim intelectualilor că orice cultură, „oricât de frumoasă și de bogată ar fi ea, nu e în stare să aducă nici iertare de păcate și nici mântuire sufletească” (pr. Spiridon Cândeia). Învățătura Evangheliei are o valoare mântuitoare.

178

În Evanghelia după Ioan, în capitolul al treilea, Mântuitorul îl califică pe Nicodim „Învățător al lui Israel” și nu îl pregătește cu parabole în dialogul ce avea să urmeze, ci-i dezvăluie direct principiile și învățătura cea nouă a Sa, învățătura mântuitoare. „Episcopul Nicodim, învățatul, intelectualul, este probabil dovada cea mai bună a imposibilității culturii și inteligenței intelectualilor de a constitui singura cale către Hristos” (Steinhardt).

Cazul Nicodim ne arată că la Mântuitorul nu au venit numai vameșii și desfrânații, bolnavii și păcătoșii, ci și cărturarii și învățații veacului și că mântuirea poate fi dobândită de fiecare în parte, după firea și pregătirea lui, căci: „Dumnezeu vrea ca tot omul să se mântuiască și la cunoștința adevărului să vină” (1 Timotei 2, 4). Omul este într-o continuă căutare, „vrea să fie, să știe și să fie fericit” (Petre Țuțea), dar „o cultură nu poate niciodată să devină criteriu de judecată și, cu atât mai puțin, criteriu ultim de adevăr” (Horia-Roman Patapievic, *Omul recent*), pentru că „adevărul nu se află în lucruri, dar este rezervat misticului rugător, așteptător și primitor” (Petre Țuțea).

Evenimentele de familie din viața fiecăruia (botezul, cununia, înmormântarea) pot fi bune prilejuri pentru a sădi cuvântul Evangheliei în sufletul intelectualilor, dar și predicile duminicale sau la sărbători, pentru că mulți intelectuali se opresc acolo unde i-a captivat predica părintelui.

Preotul care are „puterea de a lega și dezlega” păcatele oamenilor să fie atent ca în scaunul Spovedaniei să nu adumbrească printr-un dialog prelungit și printr-o atenție exagerată mărturisirea păcatelor, iar canonul recomandat nu este acela de a bate sute de metanii și a citi zeci de acatiste, ci de a folosi darul său și învățătura sa într-un mod de viață creștin și pentru sine, și pentru semenii. „Cea mai mare descoperire pe care ne-o aduce creștinismul, zice Sfântul Ioan Damaschin, e cunoașterea de noi înșine... De la Dumnezeu venim și la Dumnezeu ne întoarcem, acesta este destinul omului, relevat prin Iisus Hristos.” Hristos este modelul și pentru omul de rând, și pentru intelectual, și pentru cei din pustie; numai că „cei din lume se laudă cu cei cărora le merge mintea... În pustie ne lăudăm cu cei cărora le stă mintea, le stă înălăuntrul supusă și ascultătoare Duhului” (Emilianos Simonopetritul).

Tainele lui Dumnezeu nu sunt accesibile minții omenesci - la nivelul duhului trebuie să le privim, de aceea este necesară o „Cultură a Duhului” (Rafael Noica).

CANONUL DAT DE PREOTUL DUHOVNIC POATE FI SCHIMBAT DE ALTUL?

181

Pr. asist. dr. Silviu Tudose

Atunci când noul duhovnic ține seama de rolul de medicament pe care îl are canonul sau epitimia pentru credinciosul care vine la Taina Pocăinței și nu desconsideră lucrarea duhovnicului anterior, va fi luminat de Dumnezeu să ia hotărârea înțeleaptă, pentru ca atât el, cât și credinciosul să ajungă la mântuire.

Răspunsul la o astfel de întrebare trebuie să pornească negreșit de la posibilitatea ca un creștin să ajungă, după ce s-a spovedit la un preot, sub epitrahilul altuia, tot pentru Spovedanie.

Există momente, de forță majoră, când cineva se poate spovedi la alt duhovnic, cu binecuvântarea celui

pe care îl are. De exemplu, atunci când se află la o distanță geografică mare sau în primejdie de moarte și nu poate ajunge prea curând la propriul duhovnic. Ar fi de menționat aici o practică nefirească, și anume aceea a spovedirii pelerinilor care vin la o mănăstire de către duhovnicii viețuitori acolo, fără ca pelerinii să aibă binecuvântarea propriului duhovnic. Părinții din mănăstiri ar trebui să cerceteze mai întâi dacă pelerinii au duhovnic și dacă acesta a binecuvântat ca ei să se spovedească la mănăstirea respectivă. În caz contrar, greșește și credinciosul, dar și părintele care spovedește și canonisește fără discernământ, uneori după așa-zisa „pravilă”, fii duhovnicești ai altora, care vor da seama pentru ei înaintea Dreptului Judecător.

În privința schimbării duhovnicului, știm că ea nu este recomandată, dar poate fi făcută atunci când acesta pleacă la cele veșnice, când el sau credinciosul se mută într-o localitate îndepărtată sau dacă amândoi ajung la concluzia că e mai bine să se întâmple așa, pentru ca Taina Pocăinței să fie cu adevărat un moment de lepădare de un trecut păcătos și de schimbare în bine a viețuirii. Așadar, schimbarea duhovnicului, dacă are un motiv întemeiat, nu constituie un păcat.

Pot apărea însă probleme pentru conștiința creștină în momentul în care cel care se spovedește se așază sub epitrahilul noului duhovnic având deja un canon sau o

epitimie pe care a hotărât-o vechiul duhovnic. Ce e de făcut într-un astfel de caz?

Într-un fel, situația este asemănătoare cu aceea în care un bolnav schimbă medicul curant pentru boala de care suferă. Onest este, în acest caz, ca el să-l informeze pe noul medic de felul în care a încercat să se vindece de boală până în prezent și de tratamentul prescris de medicul de dinainte. La fel de onest este ca și noul medic să țină seama de tratamentul prescris de colegul său, neconsiderând din start că acesta este total greșit și de neaplicat în cazul bolnavului respectiv.

Dacă cercetăm Colecția de canoane a Bisericii Ortodoxe, vom întâlni o serie de canoane care se referă într-o oarecare măsură la întrebarea noastră: 32 Apostolic; 12 Sinodul I Ecumenic; 16 Sinodul IV Ecumenic; 102 Sinodul VI Ecumenic; 2, 5, 7 Sinodul de la Ancira; 43 Sinodul de la Cartagina; 2, 54, 74, 84, 85 ale Sf. Vasile cel Mare; 7 al Sf. Grigorie de Nyssa; 3 al Sf. Atanasie cel Mare sau 3 al Sf. Ioan Postitorul.

Toate aceste canoane vorbesc despre dreptul episcopului locului de a micșora sau mări epitimiile stabilite de sfintele canoane, în special pentru cei care au săvârșit păcate grave, care i-au exclus din Biserică, numai dacă manifestă o pocăință sinceră și își schimbă viața. Canonul 32 apostolic stabilește rânduiala ca nimeni să nu dezlege afurisenia stabilită de un episcop, atât timp cât acesta

trăiește, pentru a fi păstrată rânduiala în Biserică și pentru a opri o eventuală imixtiune a vreunui episcop în eparhia altuia: „Dacă vreun prezbiter sau diacon se afurisește de către episcop, să nu fie îngăduit să fie primit de altul (de alt episcop), ci doar de către cel care l-a afurisit pe el, decât numai dacă din întâmplare ar fi murit (s-ar săvârși din viață) episcopul care l-a afurisit pe el”.

Afurisenia este privită și astăzi ca îndepărtare a cuiva de la comuniunea cu Biserica, în special de la primirea Sfintei Împărtășanii. Dacă cel mai greu canon sau epitimie este oprirea de la Sfânta Împărtășanie, atunci Canonul 32 apostolic poate reprezenta, într-un fel, un punct de plecare pentru a oferi un răspuns la întrebarea noastră: un canon dat de un duhovnic poate fi schimbat de altul numai dacă cel dintâi trece la cele veșnice.

Ar mai fi însă două cazuri în care răspunsul la întrebarea din titlu poate fi afirmativ.

Primul este acela în care cineva se află pe patul de moarte și vine să îl spovedească și să-l împărtășească alt preot decât duhovnicul lui. În acest caz, dacă bolnavul se pocăiește sincer, poate fi dezlegat de canonul primit de la duhovnic, pentru ca nu cumva „să fie lipsit de cea mai de pe urmă și trebuitoare merinde” (Canonul 13 al Sinodului VI Ecumenic). Tot în canonul acesta se precizează că, dacă cel care e împărtășit pe patul de moarte scapă cu viață, își reia împlinirea canonului după aceea. Aceeași posibilitate,

ca cineva aflat în primejdie de moarte să poată beneficia de o dispensă de la canonul primit anterior de la duhovnic, e consemnată și în alte canoane: 6 al Sinodului de la Ancira; 7 al Sinodului de la Cartagina; 73 al Sf. Vasile cel Mare; 2 și 5 ale Sf. Grigorie de Nyssa.

Cel de-al doilea caz este cel în care canonul a fost stabilit de duhovnic pe nedrept sau într-un mod cu totul nerealist.

Concret, este vorba de situația în care, dintr-o neînțelegere, cineva a primit de la duhovnic un canon pentru fapte pe care nu le-a săvârșit. Dacă duhovnicul nu vrea să accepte că a procedat greșit, credinciosul poate merge la un altul, care să ia hotărârea potrivită, după ce cercetează cazul cu foarte mare atenție și discernământ.

De asemenea, atunci când duhovnicul hotărăște canoane nerealiste și imposibil de împlinit, credincioșii pot beneficia de înțelepciunea altuia care, cu aceeași atenție, să îndrepte lucrurile. Bunăoară, unui credincios cu grave probleme de sănătate, la o vârstă înaintată și cu mobilitatea extrem de redusă, nu i se pot da sute de metanii pe zi sau postirea aspră perioade îndelungate. De asemenea, pot fi întâlnite „asprimi” exagerate ale canoanelor prescrise de unii duhovnici unor tinere familii, care au drept consecință, de cele mai multe ori, săvârșirea unor păcate mult mai grave decât cele mărturisite. Și exemplele ar putea continua...

În concluzie, recapitulăm spunând că un canon stabilit de un duhovnic poate fi schimbat de un altul în următoarele cazuri:

1. Dacă duhovnicul trece la cele veșnice.
2. Dacă cel care se spovedește se află pe patul de moarte.
3. Dacă epitimia a fost stabilită pe nedrept sau într-un mod nerealist și aberant.

Atunci când noul duhovnic ține seama de rolul de medicament pe care îl are canonul sau epitimia pentru credinciosul care vine la Taina Pocăinței și nu desconsideră lucrarea duhovnicului anterior, va fi luminat de Dumnezeu să ia hotărârea înțeleaptă, pentru ca atât el, cât și credinciosul să ajungă la mântuire.

PĂCATELE MĂRTURISITE O DATĂ MAI TREBUIE SPOVEDITE LA O ALTĂ SPOVEDANIE?

187

Pr. lect. dr. Vasile Gavrilă

Păcatul odată spovedit și nerepetat este iertat. Altfel ar însemna că numai anumite spovedanii au puterea de a ierta, sau numai Spovedania repetată, pentru aceleași păcate le-ar putea șterge, ceea ce este complet eronat. Într-adevăr, omul se luptă cu consecințele păcatului, pentru care este nevoie de vindecare, luptă și prudență de a nu cădea din nou. Însă spovedirea din nou, sau de fiecare dată, nu ajută la vindecare.

Păcatul a fost definit în diferite feluri, în funcție de înțelegerea relației dintre Dumnezeu și om; în mentalitățile moderne și postmoderne, noțiunea de păcat aproape că este exclusă, pentru că relația Dumnezeu-om nu mai

puterea în cer și pe pământ” (*Matei* 28, 18), prin Botez și prin botezul lacrimilor (*Pocăința*). Problema păcatului este o problemă între om și Dumnezeu, de aceea este doar de „competența” lui Dumnezeu.

După ce primește omul darul iertării prin Spovedanie și *Pocăință*, văzând cât de ușor l-a iertat Dumnezeu și simțind în continuare povara păcatului, ca unul care-și lasă urme, omul simte nevoia să revină și să mărturisească din nou păcatul, chiar și-n condițiile în care nu l-a repetat. De asemenea, sunt unele recomandări făcute de unii părinți (duhovnici) ca, la toate spovedaniile următoare, sau din când în când, să mărturisească toate păcatele, mai ales cele grave, chiar dacă au fost mărturisite. Trebuie însă afirmat clar că păcatul odată spovedit și nerepetat este iertat. Altfel ar însemna că numai anumite spovedanii au puterea de a ierta, sau numai Spovedania repetată, pentru aceleași păcate, le-ar putea șterge, ceea ce este complet eronat. Într-adevăr, omul se luptă cu consecințele păcatului, pentru care este nevoie de vindecare, luptă și prudență de a nu cădea din nou. Însă spovedirea din nou, sau de fiecare dată, nu ajută la vindecare.

În plan psihologic am putea recunoaște că spovedirea unui păcat, sau a unor păcate deja spovedite la o altă spovedanie nu se justifică decât fie prin povara grea pe care o simte omul și atunci, „psihologic”, are nevoie de o altă eliberare și nu trebuie refuzată, fie prin faptul că

omul nu ar trebui să uite „de unde” l-a scos Dumnezeu, pentru a-i crea o stare și o dispoziție de smerire în fața lui Dumnezeu, reamintindu-și cât de mult a greșit. Însă chiar și simpla amintire a păcatului îl poate revăta pe om, sau chiar determina la un nou păcat; omul ar trebui să uite păcatul și să iasă ca Lot și familia acestuia din Sodoma și Gomora, fără a se uita în urmă, pentru a nu se vătăma ca soția lui Lot. După cum nici Botezul nu se repetă, la fel nici Spovedania, pentru aceleași păcate nu ar trebui să se repete: odată iertat, omul a murit păcatului și s-a renăscut, în mod real. Pocăința nu simbolizează moartea și învierea, ci, ca și Botezul, este moarte și înviere reală: „Cunoscând aceasta, că omul nostru cel vechi a fost răstignit împreună cu El ca să se nimicească trupul păcatului, pentru a nu mai fi robi ai păcatului” (*Romani* 6, 6).

Chiar și amintirea, și evocarea, și pomenirea păcatelor odată spovedite și îngropate ar putea produce „miros greu” și răni adânci, „căci ce a murit, a murit, păcatului o dată pentru totdeauna, iar ce trăiește, trăiește lui Dumnezeu” (*Romani* 6,10). De aceea cred că unii nu pot gusta „bucuria” Pocăinței, pentru că rămân încă sub „groaza” păcatului.

**DE CE ESTE NECESAR ȘI INDICAT CA ENORIAȘII
UNEI PAROHII SĂ SE SPOVEDEASCĂ
LA PREOȚII ACESTEIA?**

193

Pr. prof. dr. Nicolae D. Necula

In virtutea conștiinței de enoriaș, orice membru al parohiei își desfășoară viața religioasă numai în parohie. Prin urmare, și Taina Spovedaniei trebuie săvârșită în parohia de care aparținem.

Întrebarea aceasta ne-am mai pus-o și cu alte prilejuri, iar răspunsul la ea, rostit sumar și în treacăt, a fost aproape același, și anume că este potrivit, necesar și bine ca enoriașii să se spovedească la preoții parohiilor de care aparțin, și nu în altă parte. Reluăm această problemă arătând argumentele care pledează pentru o asemenea atitudine.

De la început, aş dori să fac precizarea că exprimarea acestor gânduri nu are nimic cu o stare de antipatie faţă de cinul monahal, pentru care am un respect deosebit, pentru jertfa lor de a-şi închina viaţa slujirii lui Dumnezeu şi a contribui la progresul spiritual, moral şi material al acestei instituţii bisericeşti, aşa de importantă în structura Bisericii noastre. Nu este cazul şi nici momentul să vorbim despre importanţa mănăstirilor în viaţa religioasă a românilor, în trecut şi astăzi. De asemenea, nu este cazul să vorbim despre relaţiile mele frumoase cu cinul monahal, mulţi dintre monahi şi monahii fiindu-mi studenţi, şi nici despre preţuirea pe care le-o acord, mulţi dintre ei fiind persoane şi personalităţi ale vieţii culturale, teologice, ale scrisului, administraţiei şi trăirii duhovniceşti. În rândurile de faţă avem în vedere doar aspectul pastoral, obligaţiile şi îndatoririle enoriaşilor legate de Taina Spovedaniei şi efectele acesteia asupra lor.

1. Din punct de vedere pastoral, parohia este o grupare de credincioşi care se găsesc sub autoritatea duhovnicească şi canonică a preoţilor slujitori ai acestei unităţi administrative bisericeşti, de care trebuie să asculte, în procesul lor de dobândire a mântuirii. Parohiile sunt bine delimitate teritorial, iar preoţii au dreptul de păstorie numai asupra acestui teritoriu. De aceea, toate actele mântuitoare, şi mai ales Sfânta Liturghie, Sfintele Taine şi sfintele ierurgii sunt săvârşite de către preoţii slujitori

numai în limitele canonice sau administrative ale respectivei unități bisericești. Pe de altă parte, fiecare enoriaș aparține de o parohie, fiind obligat să-și dezvolte și să-și cultive conștiința de enoriaș, adică acea conștiință că aparții de o parohie și că ai datoria de a participa la slujbele săvârșite în biserica acesteia, de a contribui la buna desfășurare a activității pastorale, dezvoltată în ea și la întreținerea într-o stare corespunzătoare a locașului de cult, a curții și a cimitirului, acolo unde există.

În virtutea conștiinței de enoriaș, orice membru al parohiei își desfășoară viața religioasă numai în parohie. Prin urmare, și Taina Spovedaniei trebuie săvârșită în parohia de care aparținem. A merge și a te spovedi într-o mănăstire, la un călugăr, ca și în altă parohie, înseamnă a te rupe de parohie și de conștiința apartenenței de acea parohie, ceea ce nu este de dorit. Astăzi ne spovedim la preoții din altă parohie, mâine mergem la o biserică mai mare și mai frumos pictată, poimâine la o alta cu cor deosebit, și așa mai departe, și așa pierdem legătura cu parohia de bază, devenind itineranți, ceea ce este foarte nefolositor pentru viața duhovnicească.

2. A te spovedi la un călugăr dintr-o mănăstire sau la un preot din altă parohie înseamnă un efort în plus, să urmărești când sunt aceștia liberi, dacă vor să te primească, să parcurgi distanțe destul de mari până ajungi la mănăstirea sau parohia respectivă, în care întotdeauna te vei simți un străin.

3. A merge la mănăstire sau la un alt preot decât cei ai parohiei înseamnă a disprețui și a jigni pe preoții parohiei tale, având în vedere că orice preot poate săvârși Taina Spovedaniei. Având în vedere că orice parohie are mai mulți preoți, putem alege dintre ei pe duhovnicul nostru, fără să fie nevoie să apelăm la un călugăr sau la preoții din alte parohii.

4. Viața cultică și duhovnicească dintr-o mănăstire se deosebește de cea din parohiile de mir. În mănăstiri se folosește Tipicul cel Mare al Sfântului Sava (sec. al V-lea), pe când în parohie se întrebuintează Tipicul constantinopolitan, alcătuit la jumătatea secolului al XIX-lea, de către protopsaltul Constantin, tradus la noi de pr. I. Călărășanu și Anton Pann, la 1851. Lucrul acesta face ca slujbele bisericești din mănăstiri să se deosebească de cele din parohii, prin faptul că în bisericile mănăstirești slujba se săvârșește după rânduială, nesărindu-se nimic, pe când în parohii operează principiul „după cum va vrea cel mai mare”, adică putem face unele reduceri.

Așa se întâmplă și în practicarea Spovedaniei și mai ales în aplicarea canoanelor sau a epitimiiilor. În mănăstiri și în practica monahală operează numai acrivia, pe când în parohii operează și acrivia, dar mai ales iconomia sau pogorământul. Duhovnicii mănăstirilor ar trebui să spovedească pe monahi și să aplice acrivia, iar duhovnicii preoți de mir să spovedească pe enoriașii lor, aplicându-le acrivia

și iconomia, după caz. Dacă un enoriaș merge să se spovedească la un călugăr, poate să aibă surpriza să-l mărturisească „după pravilă”, adică să-l întrebe toate întrebările din chestionar, ceea ce nu se recomandă în adevărata Spovedanie. Spovedania corectă este aceea în care penitentul își mărturisește păcatele care îl apasă pe conștiință, la care preotul adaugă întrebările sale pentru a avea o imagine completă asupra stării sufletești a penitentului.

5. Trecând acum la aplicarea canonului sau epitimiei, putem vorbi iarăși de deosebirea dintre mănăstiri și parohii. În mănăstiri se practică acrvia, aplicându-se ad litteram prevederile canoanelor și în special oprirea de la Sfânta Împărtășanie, pe perioade foarte mari. Or, a aplica azi oprirea de la primirea Sfintei Împărtășanii, pe perioade foarte mari, este o măsură inefficientă, care nu face altceva decât să îndepărteze pe credincioși de Biserică. Pentru duhovnic, nu păcatul și anii de oprire de la Sfânta Împărtășanie trebuie să primeze, ci pocăința și dorința de îndreptare. Pentru monahi, oprirea pe perioade lungi de la Sfânta Împărtășanie este necesară și bine-venită, dar pentru un enoriaș de rând, ea nu se recomandă. Credinciosul de rând urmărește mântuirea, monahul țințește desăvârșirea (Luca 10, 25-37).

6. Cât privește calitățile sau însușirile pe care le au duhovnicii, pentru a deveni cunoscuți, acestea le întâlnim și la duhovnicii preoți de mir și la cei monahi. Constatarea

care se face uneori că duhovnicii călugări sunt mai buni decât duhovnicii preoți de mir este neadevărată, căci în ambele tabere găsim oameni de excepție. Oricum, pentru familiști cu copii sunt mult mai îndicați preoții de parohie, căsătoriti, cu copii și experiență de viață de familie, pentru că îi înțeleg mult mai bine pe credincioșii lor. Aceasta nu înseamnă lipsă de responsabilitate sau slăbiciune, ci o atitudine necesară pentru condiția umană a credincioșilor.

7. O problemă asupra căreia am dori să mai facem unele constatări este aceea că spovedirea credincioșilor laici la călugări poate să fie un prilej de a le tulbura liniștea sufletească prin mulțimea și diversitatea păcatelor săvârșite, ceea ce pentru un preot, care trăiește în mijlocul societății și al oamenilor, este un lucru obișnuit.

Iată câteva motive care pledează pentru săvârșirea Tainei Sfintei Spovedanii la preoții parohiilor de care aparțin credincioșii, care aduce după sine apropierea și încrederea față de respectivii slujitori, întărirea conștiinței de enoriaș și crearea unei legături firești și necesare dintre credincioși și părinții lor spirituali. A te prezenta cu încredere în duhovnicul tău și a-i oferi sufletul pe tipsie, cu sinceritate și căință, înseamnă a te prezenta înaintea lui Dumnezeu, Care primește mărturisirea ta, „și a te întoarce mai îndreptat la casa și familia ta” (Luca 18, 14).

SPOVEDANIA: ÎN PICIOARE, ÎN GENUNCHI SAU PE SCAUN?

199

Pr. asist. dr. Silviu Tudose

În duhul tradiției prezente în cele mai multe dintre bisericile noastre, în timpul mărturisirii păcatelor se cuvine să stăm în genunchi, ca o expresie a părerii de rău pentru păcatele pe care le-am făcut. Chiar dacă la prima vedere pare un lucru nesemnificativ, poziția fizică a preotului și cea a credinciosului pot fi elemente esențiale în buna desfășurare a unei Spovedanii, ele ajutând sau împiedicând rostul acesteia: părăsirea cu sinceritate a unui trecut păcătos și începerea unei vieți schimbate, cu nădejde în mântuire.

Fiecare dintre noi a mers la duhovnic să se spovedească sau a văzut, în bisericile în care a intrat, alți creștini spovedindu-se. Primul lucru pe care îl observăm este locul în care se desfășoară Spovedania: chiar dacă tradițional

acesta era pronaosul bisericii, de cele mai multe ori, spovedaniile se săvârșesc în naos, în fața icoanei Mântuitorului Hristos. Despre acest subiect a scris, chiar în această rubrică, în luna martie a anului curent, cu limpezime și competență părintele profesor Nicolae Necula.

Voi încerca să răspund acum unei alte întrebări care se naște tot în urma observării practicilor diferite legate de poziția preotului și cea a celui care se spovedește.

1. În ceea ce îl privește pe preot, de obicei, după ce citește molitfele sau rugăciunile de la început, „cheamă numai unul câte unul din cei cărora le-a citit molitfele, nu câte doi sau mai mulți, și șade pe scaun cu fața senină, ca și când ar închipui iubirea de oameni a lui Dumnezeu” (*Molitfelnic*, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2013, p. 65). Expresia „scaunul mărturisirii” nu se referă strict la un scaun folosit la ședere, ci, mai degrabă, la faptul că Taina Pocăinței prevestește Judecata de Apoi, „când va veni Fiul Omului întru slava Sa, și toți sfinții îngeri cu El, atunci va șede pe tronul (scaunul) slavei Sale” (*Matei* 25, 31). Prezența icoanei Mântuitorului este benefică și pentru ca acela care se spovedește „să știe că își mărturisește păcatele ca și când ar sta în fața lui Hristos Însuși, preotul fiind doar reprezentantul sau martorul Acestuia” (pr. prof. Ene Braniște, *Liturgica specială*, Editura Nemira, București, 2002, p. 298). Poate de aceea autorul Cărții foarte folosite de suflet

Îl îndeamnă pe duhovnic să urce în scaunul cel înalt al mărturisirii (cap. VIII), inspirat de îndemnul Sfântului Simeon al Tesalonicului: „Duhovnicul care primește mărturisirea să șadă liniștit, cu bună cucernicie și blând cu sufletul, arătând în căutătura feței sale dumnezeiască dragoste” (*Tratat asupra tuturor dogmelor credinței noastre...*, cap. 257).

Chiar dacă sunt și preoți care în timp ce săvârșesc Taina Pocăinței stau în picioare, fără să greșescă, cum se întâmplă, bunăoară, în Biserica Ortodoxă Rusă, la noi, majoritatea aleg să se așeze pe scaun, mai ales că, făcând așa, sunt ajutați să reziste uneori ore în șir, ascultând mărturiirile fiilor duhovnicești.

Ar mai fi de făcut o mențiune legată de felul în care arată scaunul Mărturisirii. Dacă preotul folosește una din stranele bisericii, este asigurată într-un fel „exigența liturgică” legată de scaunul Mărturisirii, însă în acest caz comoditatea nu este una foarte mare. Știm că stranele nu sunt făcute pentru ca acela care se așază în ele să se simtă confortabil, ci doar să prindă puțină putere pentru oste-neala slujbei...

De cele mai multe ori, preotul folosește unul din scaunele din interiorul bisericii, care, adesea, nu au un aspect liturgic, în conformitate cu toate celelalte obiecte care împodobesc sfântul locaș. Așa se face că, de foarte multe ori, nu este nici o diferență între scaunele din bisericile noastre și cele pe care le întâlnim în birouri, în sălile de

așteptare sau în restaurante. Situația nefirească despre care vorbim e cauzată de neînțelegerea rostului sau menirii unui obiect în biserică. Ar trebui ca cel puțin scaunul pe care îl folosește preotul la Spovedanie să fie ales cu grijă, pentru ca el să fie cu adevărat chip al Tronului Judecății, exprimând frumusețea Împărăției lui Dumnezeu.

2. Dacă preotul stă așezat în scaunul Mărturisirii, în ceea ce privește poziția fizică a credinciosului, practicile nu sunt unitare. Întâlnim, de cele mai multe ori, credincioși care se spovedesc în genunchi, alții care sunt așezați și ei pe un scaun, sau alții, cei mai puțini, care stau în picioare.

Se naște întrebarea: cum e corect?

Dacă cercetăm *Molitifelnicul*, constatăm că „cel ce se spovedește [trebuie] să stea cu capul descoperit, cu mâinile strânse la piept, plecându-și capul în jos cu umilință și cu frică de Dumnezeu” (ed. cit., p. 65). Nimic despre îngenuncheat sau nu, cu atât mai puțin despre așezatul pe scaun. Probabil că la așezatul pe scaun nici măcar nu s-au gândit părinții care au scris aceste îndrumări, în vremea aceea neexistând, ca acum, zeci de scaune răspândite prin locașurile de cult.

În scrierile părintelui profesor Petre Vintilescu am găsit citată o mărturie din veacul al VI-lea, a Sfântului Ioan Postitorul, care, într-un tratat despre Spovedanie, indică preotului să așeze pe cel care se spovedește mai întâi în fața Altarului, pentru molitfe, după care „să-l ridice

(din genunchi) [în gr. anistan] și să-l facă să stea în picioare [în gr. istan] de o parte a intrării Altarului, iar el însuși în cealaltă parte să stea [în gr. istasthai]" (*Spovedania și duhovnicia*, Alba Iulia, 1995, pp. 64-65).

Cartea foarte folositoare de suflet, pusă de foarte mulți pe seama Sfântului Nicodim Aghioritul, menționează că acela care se spovedește vine la duhovnic, „îngenunchind înaintea Sfintei Lui icoane” (Partea a III-a, cap. 2).

Încercând să găsim argumente în favoarea uneia sau alteia dintre practici, ne poate fi folositoare și Pilda fiului risipitor, văzută adesea ca o imagine a Tainei Pocăinței, în care tatăl iertător „a căzut pe grumazul lui” (*Luca* 15, 20), ceea ce înseamnă că acesta se afla cumva în genunchi (așa cum e reprezentat adeseori în iconografie).

Încercând o concluzie a celor scrise până acum, cred că, în duhul tradiției prezente în cele mai multe dintre bisericele noastre, în timpul mărturisirii păcatelor, se cuvine să stăm în genunchi, ca o expresie a părerii de rău pentru păcatele pe care le-am făcut.

Pe scaun ar trebui să stea în timpul Spovedaniei numai cei cu anumite neputințe fizice, care îi împiedică să îngenuncheze. De aceea, este bine ca preotul să se îngrijească să fie un scaun în apropierea locului în care spovedește, pentru astfel de excepții.

Tot în mod excepțional, ar putea fi invitat să se așeze pe scaun și un credincios care are de făcut o mărturisire

mai îndelungată, pentru a fi prevenită situația neplăcută în care el nu mai e atent la Spovedanie, din cauza amorțelii pe care o simte în trup.

În cazul în care preotul alege să stea în picioare, e de la sine înțeles că și credinciosul ar trebui să stea tot în picioare în timpul mărturisirii păcatelor.

204

Ar mai fi de răspuns la o întrebare: în timpul Spovedaniei, se așază sau nu epitrahilul pe capul credinciosului? Consider că nu există nici în acest caz un răspuns unic. Fiecare preot va proceda cum crede mai bine, încercând să creeze în timpul Spovedaniei cadrul necesar ca cel care își mărturisește păcatele să simtă părerea de rău pentru păcate, dar și încredere în marea milostivire a lui Dumnezeu. Cu epitrahilul pe cap, alunecându-i din când în când pe umeri, poate să se simtă stânjenit, „ascuns”, cu privirea în pardoseala bisericii, preotul fiind undeva deasupra și șoptindu-i la ureche întrebări sau sfaturi. Este de preferat situația în care cei doi se pot privi în ochi, fiecare asumându-și rolul pe care îl are, alături de Dumnezeu cel nevăzut, dar prezent real în acele momente.

Așadar, chiar dacă la prima vedere pare un lucru nesemnificativ, poziția fizică a preotului și cea a credinciosului pot fi elemente esențiale în buna desfășurare a unei Spovedanii, ele ajutând sau împiedicând rostul acesteia: părsirea cu sinceritate a unui trecut păcătos și începerea unei vieți schimbate, cu nădejde în mântuire.

INSTITUIREA SFINTEI ÎMPĂRTĂȘANII ȘI IMPORTANȚA EI ÎN VIAȚA BISERICII

205

Pr. prof. dr. Nicolae D. Necula

*T*aina Sfintei Euharistii sau a Împărtășaniei este coloana verticală a vieții creștine și a Bisericii. Altarul bisericii în care se săvârșește Sfânta Euharistie, unde se păstrează Sfânta Împărtășanie și din care se dăruiește credincioșilor Sfânta Cuminecătură a devenit lucrul în jurul căruia se strâng credincioșii și din care iradiază către credincioși darurile Sfântului Duh, atât din puterea Sfintei Euharistii, cât și din cea a celorlalte lucrări sfințitoare săvârșite aici.

În ședința sa de lucru din 29 octombrie 2012, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a aprobat propunerea Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe

Române, privind declararea, în Patriarhia Română, a anului 2014 ca Anul omagial euharistic (al Sfintei Spovedanii și al Sfintei Împărtășanii) și Anul comemorativ al Sfinților Martiri Brâncoveni (vezi *Anul omagial euharistic și Anul comemorativ al Sfinților Brâncoveni*, în săptămânalul „Lumina de Duminică”, nr. 1 (423) anul X (2014), din 12 ianuarie, p. 4).

În legătură cu aceste teme, a fost aprobat un bogat și multilateral program de dezbatere și evidențiere a multiplelor aspecte ale acestor subiecte, între care și publicarea, de către teologi, a unor articole și studii în publicațiile noastre de specialitate. Pentru cotidianul „Ziarul Lumina” al Centrului de presă BASILICA al Patriarhiei Române, până în prezent, au fost publicate numeroase studii și articole privind Taina Spovedaniei și Taina Împărtășaniei. Sfânta Împărtășanie, Sfânta Euharistie sau Sfânta Cuminecătură este una din cele 7 Taine ale Bisericii, dar ea nu are o rânduială proprie, adică nu are un tipic al ei separat, ci se săvârșește ca și Taina Sfintei Mirungeri sau a Confirmării în cadrul altei lucrări sfințitoare din cultul divin, adică al Sfintei Liturghii. Administrarea Sfintei Euharistii, a Sfintei Împărtășanii sau a Sfintei Cuminecături este un moment din rânduiala Sfintei Liturghii. De aceea putem spune că odată cu instituirea Sfintei Euharistii sau a Sfintei Împărtășanii a luat ființă și Sfânta Liturghie, și invers. Simplă la început,

având în conținutul său sfințirea darurilor de pâine și de vin și împărtășirea cu ele a slujitorilor și credincioșilor, Sfânta Liturghie s-a dezvoltat cu timpul până la forma de astăzi; dar primirea Tainei Sfintei Împărtășanii a rămas un moment în cadrul acesteia, cel mai important după sfințirea darurilor. Taina Sfintei Euharistii, a Sfintei Împărtășanii sau a Sfintei Cuminecături este lucrarea sfântă sau actul prin care primim în ființa noastră, sub forma pâinii și a vinului, transformate, prin puterea Duhului Sfânt, în Trupul și Sângele Mântuitorului, pe Însuși Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu.

Despre pâine ca Trup al Său și vin ca Sânge al Său vorbise Mântuitorul cu mult înainte de Patimile Sale, și anume în cuvântarea pe care a ținut-o mulțimilor după săvârșirea minunii înmulțirii pâinilor în pustie: „Eu sunt pâinea cea vie care s-a pogorât din cer. Cine mănâncă din pâinea aceasta viu va fi în veci. Iar pâinea pe care Eu o voi da pentru viața lumii este trupul Meu” (Ioan 6, 51)... „Adevărat, adevărat zic vouă, dacă nu veți mânca trupul Fiului Omului și nu veți bea sângele Lui, nu veți avea viață întru voi. Cel ce mănâncă trupul Meu are viață veșnică și eu îl voi învia în ziua cea de apoi. Trupul Meu este adevărată mâncare și sângele Meu, adevărată băutură. Cel ce mănâncă trupul Meu și bea sângele Meu rămâne întru mine și Eu întru el... Cel ce mă mănâncă pe Mine va trăi prin Mine... Cel ce mănâncă această pâine va trăi în vecie”

(Ioan 6, 53-58). În aceste cuvinte ale Mântuitorului este cuprinsă și esența Tainei Euharistiei, adică este vorba de realitatea Trupului și a Sângelui Său și de efectele benefice ale împărtășirii cu ele, adică dobândirea vieții veșnice, învierea în ziua cea de apoi și rămânerea cu Hristos.

Cu toate că cele rostite de Mântuitorul erau lucruri foarte clare, ucenicii și mulțimea nu erau în stare să le înțeleagă și să le accepte. De aceea, a amânat și a căutat un alt prilej mai potrivit și favorabil instituirii Sfintei Euharistii. Acel moment a fost Cina cea de Taină, care a avut loc în ajunul morții Sale pe Cruce, adică joi seara, în ziua de 13 Nisan. În cadrul acestei mese, la care Mântuitorul era împreună cu ucenicii Lui, așa cum istorisesc Sfintele Evanghelii, „pe când mâncau ei, Iisus luând pâine și, binecuvântând, a frânt și, dând ucenicilor, a zis: Luați, mâncați, acesta este trupul Meu, și, luând paharul și mulțumind, le-a dat, zicând: Beți dintru acesta toți, că acesta este sângele Meu, al Legii celei noi, care pentru mulți se varsă spre iertarea păcatelor” (Matei 26, 26-28; vezi Marcu 14, 22-24; Luca 22,19-20). Momentul instituirii Sfintei Euharistii este istorisit și de Sfântul Apostol Pavel: „Căci eu de la Domnul am primit ceea ce v-am dat și vouă: Că Domnul Iisus, în noaptea în care a fost vândut a luat pâine și, mulțumind, a frânt și a zis: Luați, mâncați, acesta este trupul Meu care se frânge pentru voi. Aceasta să faceți spre pomenirea Mea. Asemenea și

paharul după cină, zicând: Acest pahar este Legea cea nouă întru sângele meu. Aceasta să faceți ori de câte ori veți bea spre pomenirea mea. Căci de câte ori veți mânca această pâine și veți bea acest pahar, moartea Domnului vestiți până când va veni.”

Precizările pe care le fac Sfintele Evanghelii și Epistola către Corinteni sunt foarte importante, mai ales în legătură cu hrana folosită la Cină. Atât Evangheliștii, cât și Apostolul Pavel vorbesc despre pâine dospită (grecescul *artos*), pe care Mântuitorul a binecuvântat-o, a frânt-o și a dat-o ucenicilor. Aceasta ne duce în mod sigur la concluzia că Cina cea de Taină în cadrul căreia Mântuitorul a instituit Sfânta Euharistie a fost o serbare anticipată a Paștelui iudaic din acel an, sau o masă specială, anume pregătită de către Mântuitorul la sfârșitul activității Sale mesianice, o masă de despărțire, dar cu caracter religios, în cursul căreia a instituit Taina Sfintei Euharistii sau a Sfintei Împărtășanii. Fiind o masă festivă, care a avut loc în ziua de joi, este de la sine înțeles că pâinea folosită nu a fost azimă, căci azimile încă nu intraseră în uz, ci pâine dospită, așa cum s-a folosit de la început și se folosește și azi de către Biserica Ortodoxă (pr. prof. dr. Ene Braniște, *Liturgica Specială*, Ed. IBM BOR, București, 1980, pp. 162-165).

Instituind Sfânta Euharistie la Cina cea de Taină, Mântuitorul avea să pecetluiască cu Trupul și mai ales cu Sângele Său noul Testament sau Legământ, prin jertfa

de pe Golgota, prin răstignirea pe Cruce. Jertfa sângeroasă a Mântuitorului urma să fie adusă de aici înainte de ucenicii Săi, sub forma sacramentală, nesângeroasă a pâinii și a vinului, întrebuințate la hrana zilnică. Porunca Mântuitorului: „Aceasta să faceți întru pomenirea mea” (Luca 22, 19 și 1 Corinteni 11, 24) era de fapt investirea ucenicilor cu puterea de a săvârși Sfânta Euharistie. Mai departe aceștia au transmis-o arhierilor și preoților, care au în centrul activității lor pastorale săvârșirea și administrarea Sfintei Euharistii. Pornind de la Cina cea de Taină și mai ales după Învierea și Înălțarea Mântuitorului la cer, săvârșirea Sfintei Euharistii și administrarea acesteia au devenit o realitate în viața Bisericii și a credincioșilor. Cartea *Faptele Apostolilor*, care istorisește viața Bisericii creștine la începuturile ei, ne arată că primii creștini „stăruiau în învățătura apostolilor și în împărtășire, într-un cuget în templu și frângând pâinea în casă, luau împreună hrana întru bucurie și întru curăția inimii” (*Faptele* 2, 42 și 46). Termenul de „frângerea pâinii” este cel care se folosește pentru Sfânta Euharistie sau Sfânta Împărtășanie. Din text reiese că „frângerea pâinii” se făcea în casele particulare în fiecare zi și era însoțită de masa comună, hrana împreună, care nu era altceva decât agapa, adică masa dragostei.

Odată instituită de către Mântuitorul, Taina Sfintei Euharistii sau a Împărtășaniei a devenit coloana verticală

a vieții creștine și a Bisericii. În jurul ei a gravitat toată activitatea. Altarul bisericii în care se săvârșește Sfânta Euharistie, în care se păstrează Sfânta Împărtășanie și din care se dăruiește credincioșilor Sfânta Cuminecătură a devenit lucrul în jurul căruia se strâng credincioșii și din care iradiază către credincioși darurile Sfântului Duh, atât din puterea Sfintei Euharistii, cât și din cea a celorlalte lucrări sfințitoare săvârșite aici. Sfânta Euharistie sau Sfânta Împărtășanie a fost mereu socotită darul cel mai de preț pe care Biserica îl oferă credincioșilor, „antidotul nemuririi”, cum o numesc unii dintre Sfinții Părinți, și mijloc prin care se dobândește viața veșnică. La începutul vieții creștine, Sfânta Împărtășanie reprezenta semnul și dovada adevăratei apartenențe la Biserică. De aici și împărtășirea deasă a primilor creștini și pedeapsa impusă de Biserică de a exclude din comunitatea creștină pe cei care lipseau nemotivat mai mult de patru duminici de la slujba Sfintei Liturghii și deci de la Sfânta Împărtășanie. Tot așa se explică și pedeapsa, canonul sau epitimia opririi pe o perioadă de mulți ani de la primirea Sfintei Împărtășanii, pentru anumite păcate grele, interzicerea de a primi Sfânta Cuminecătură fiind în vechime un canon greu.

Astăzi, același canon nu mai are greutatea pe care o avea altădată, de aceea oprirea de la Sfânta Împărtășanie, pe perioade mari, nu mai este indicată, ci trebuie aplicată

cu înțelepciune, pentru a nu îndepărta de Biserică pe credinciosul păcătos.

Ceea ce trebuie precizat în catehezele și predicile noastre este necesar să se refere la însemnătatea Sfintei Împărtășanii în viața creștină, că ea este cea mai importantă dintre Tainele Bisericii, căci dacă în celelalte Sfinte Taine primim harul în diferite chipuri, forme și mărimi, în Sfânta Împărtășanie îl primim pe Însuși Iisus Hristos în ființa noastră. De asemenea, trebuie subliniată negreșit obligația și practica de a ne împărtăși, căci fără primirea Sfintei Cuminecături nu ne putem numi creștini.

De asemenea, trebuie să avem grijă ca la fiecare Sfântă Liturghie să existe măcar un creștin care să primească Sfânta Împărtășanie și care să reprezinte poporul dreptcredincios. Liturghia nu-și atinge scopul principal dacă nu avem măcar un credincios care să se împărtășească, urmând a se împărtăși numai preotul. Scopul Sfintei Liturghii este dublu: sfințirea darurilor de pâine și de vin și împărtășirea preoților slujitori și a credincioșilor.

CARE ESTE RÂNDUIALA PREGĂTIRII CREDINCIOȘILOR MIRENI PENTRU PRIMIREA SFINTEI ÎMPĂRTĂȘANII?

213

Pr. prof. dr. Viorel Sava

În prezentarea de față ne propunem să mutăm atenția cititorului spre pregătirea duhovnicească pe care credinciosul nehirotonit trebuie să o împlinească pentru participarea la Sfânta Liturghie și împărtășirea cu Sfintele Taine la chemarea preotului: „Cu frică de Dumnezeu, cu credință și cu dragoste să vă apropiați”.

Împărtășirea cu Trupul și Sângele Mântuitorului nostru Iisus Hristos este unul dintre momentele centrale din cadrul Sfintei Liturghii și un act de încununare și de împlinire pentru cel care se împărtășește, așa cum arată Sfântul Nicolae Cabasila, teolog grec, în comentariul său

liturgic, Sfânta Liturghie are două scopuri esențiale: un scop apropiat, sau direct, care are în vedere sfințirea darurilor de pâine și vin, care prin chemarea Duhului Sfânt devin Trupul și Sângele Mântuitorului, și un scop îndepărtat, sau indirect, care are în vedere sfințirea credincioșilor prin împărtășirea din Sfântul Potir. Întreaga structură a Sfintei Liturghii este alcătuită în așa fel și orientată spre realizarea acestor două scopuri.

Fiind o slujbă atât de importantă, pregătirea pentru Sfânta Liturghie a fost una dintre temele preferate de teologii liturgiști și pastoraliști în activitatea lor de cercetare. Din păcate însă, atenția a fost orientată aproape în exclusivitate spre pregătirea preotului pentru a săvârși Sfânta Liturghie și pentru a se împărtăși cu Trupul și Sângele Domnului, în finalul acesteia.

În prezentarea de față ne propunem să mutăm atenția cititorului spre pregătirea duhovnicească pe care credinciosul nehirotonit trebuie să o împlinească pentru participarea la Sfânta Liturghie și împărtășirea cu Sfintele Taine la chemarea preotului: „Cu frică de Dumnezeu, cu credință și cu dragoste să vă apropiați”.

Ca și în cazul preotului, săvârșitor al Sfintei Liturghii, pregătirea credinciosului pentru împărtășirea cu Trupul și Sângele Mântuitorului este o lucrare complexă și de durată. Am putea spune că este o permanență a vieții noastre duhovnicești. Idealul spre care trebuie să tindem este

mișcarea duhovnicească de mulțumire pentru Liturgia la care am participat și ne-am împărtășit și mișcarea duhovnicească de pregătire pentru o nouă Liturghie și pentru o altă împărtășire. Deci idealul vieții noastre duhovnicești, care gravitează în jurul Sfintei Liturghii și al Sfântului Potir, alternează între starea de mulțumire cu recunoștință pentru ceea ce am primit prin bunătatea lui Dumnezeu și starea de pocăință care ne pregătește pentru ceea ce vom primi. Această alternanță de stări determinate de participarea noastră la Sfânta Liturghie și de primirea Sfintei Împărtășanii îmbracă forme concrete. La acestea vom face referire în cele ce urmează.

Primul aspect care trebuie să ne preocupe atunci când ne pregătim pentru Liturgia duminicală, sau dintr-o altă zi de sărbătoare, și pentru împărtășirea cu Sfintele Taine este armonizarea ritmului vieții noastre cu ritmul duhovnicesc al Sfintei Liturghii. Aceasta înseamnă că, chiar dacă Sfânta Liturghie începe la ora rânduită și cu o formulă de binecuvântare prestabilită, viața noastră duhovnicească intră în ritmul și în logica duhovnicească a Liturghiei cu mult timp înainte. Simpla mișcare a credinciosului de acasă spre biserică nu este doar o mișcare fizică, ci și una duhovnicească. Mișcarea duhovnicească a credinciosului spre Liturghie și spre Sfântul Potir era foarte vizibilă, și pe alocuri încă mai este, în practica satului românesc unde, odată cu toaca de Vecernie, încetează orice activitate fizică și se intră în

ritmul duhovnicesc al zilei de sărbătoare. Pregătirea hainelor de sărbătoare, care de cele mai multe ori erau costumele naționale, primenirea trupului, împodobirea casei și ordonarea curții împrejmuitoare, toate erau semne ale intrării în ritmul duhovnicesc al Sfintei Liturghii și lucrări pregătitoare pentru ospățul sfânt.

Un alt aspect deosebit de important, esențial am putea spune, este starea de pocăință care trebuie să ne domine atunci când ne pregătim pentru a ne împărtăși. Sfinții au aflat izvorul vieții prin pocăință profundă și permanentă („Ceata sfinților a aflat izvorul vieții și ușa raiului. Să aflu și eu calea prin pocăință...”). Conștiința penitențială a Sfântului Apostol Pavel, care se considera pe sine cel dintâi dintre cei păcătoși, a devenit conștiința penitențială eclesială și este manifestată personal de fiecare credincios care se apropie de Sfântul Potir: „Cred, Doamne, și mărturisesc că Tu ești cu adevărat Hristos, Fiul lui Dumnezeu Cel viu, Care ai venit în lume să mântuiești pe cei păcătoși, dintre care cel dintâi sunt eu...” Însă conștiința penitențială simțită și manifestată personal în fața Sfântului Potir se împlinește deplin în scaunul Sfintei Spovedanii. Pravila ortodoxă sănătoasă nu a încurajat niciodată împărtășirea cu Trupul și Sângele Domnului fără a trece, mai întâi, pe sub epitrahilul duhovnicului. Doar anumite curente, care promovează o evlavie emoțională, fără suport în practica noastră corectă, consideră că o singură Spovedanie este

suficientă pentru 7-10 împărtășanii, ca și cum o singură spălare pe mâini ne-ar fi de-ajuns pentru toate mesele de peste zi, sau pentru mesele din următoarele 7-10 zile.

Împăcarea propriei noastre conștiințe merge mână în mână cu împăcarea și armonizarea noastră cu cei din jur. Atenționarea care precede rugăciunile pe care le citim înaintea dumnezeiasca Împărtășire sună în felul următor: „Trupul Stăpânului vrând să-L primești spre hrană,/ Fii cu frică să nu te arzi, că foc este;/ Sângele Lui vrând să-L bei spre împărtășire,/ Mergi și cu cei ce te-au mâhnit te împacă,/ Și așa îndrăznește de ia hrana sfântă”. Atenționarea ne îndeamnă să facem noi pasul spre cei care ne-au întristat, să nu așteptăm să facă ei gestul. Cu atât mai mult se impune acest gest atunci când noi l-am mâhnit pe celălalt. De altfel, această atenționare este expresia liturgică (euhologică) a cuvântului Mântuitorului, Care zice: „Dacă îți vei aduce darul tău la Altar și acolo îți vei aduce aminte că fratele tău are ceva împotriva ta, lasă darul tău acolo, înaintea Altarului, și mergi întâi și împacă-te cu fratele tău și, apoi, venind, adu darul tău” (Matei 5, 23-24).

O stare de asceză personală constituie, de asemenea, o etapă importantă în pregătirea oricărui credincios în vederea primirii Sfintei Împărtășanii. Adesea, aceasta se reduce doar la zilele de post, mai multe sau mai puține, impuse sau autoimpuse, înainte de împărtășire, mai ales

atunci când aceasta are loc în afara posturilor de durată de peste an. Postul este doar o parte a ascezei care se impune, și nu asceza prin excelență. Comportamentul decent, vorbirea măsurată, meditația și cugetarea la cele sfinte, lectura duhovnicească, metaniile și închinăciunile, participarea la sfintele slujbe (Vecernia, Utrenia), restrângerea timpului acordat televizorului și calculatorului, încetarea relațiilor intime în familie, cumpătarea în alimentație și întreruperea acesteia după slujba de Vecernie, înmulțirea faptelor de milostenie etc. fac parte din asceza pregătitoare pentru Sfânta Împărtășanie. Nu întâmplător am pomenit de participarea la sfintele slujbe, pentru Vecernia și Utrenia care preced Sfânta Liturghie. Practica ne-a arătat că unii dintre credincioși „vânează” momentul împărtășirii, evitând să participe măcar la întreaga Sfântă Liturghie în cadrul căreia se împărtășesc cu Trupul și Sângele Mântuitorului. Mai mult, pentru a nu rata momentul împărtășirii, întreabă: la ce oră împărtășiți mâine?

În cele din urmă, precizăm faptul că pregătirea pentru primirea Sfintei Împărtășanii prevede o pravilă, o rânduială (o cantitate) de rugăciune impusă deopotrivă preotului și credincioșilor, sau, cum menționează rânduielile tipiconale, „pentru toți cei ce voiesc a se împărtăși cu Sfintele și Dumnezeieștile Taine”. Cărțile de rugăciune tipărite de editurile centrale și eparhiale pun la îndemâna

credincioșilor pravila completă de rugăciune pe care trebuie să o facă înainte de Sfânta Împărtășanie. Acolo unde credincioșii nu au acces la această pravilă, preotul este dator să găsească formula potrivită pentru a veni în ajutorul păstoriților săi. Pe lângă rânduiala Sfintei Împărtășanii, constituită din Canonul Sfintei Împărtășanii și douăsprezece rugăciuni speciale, rânduiala prevede și alte rugăciuni care trebuie citite, pravila fiind adaptată fiecărei zile liturgice, după cum urmează:

Sâmbătă seara: Canonul Domnului Iisus, Paraclisul Născătoarei de Dumnezeu și Canonul îngerului păzitor. Duminică seara: Canonul Domnului Iisus, Paraclisul Născătoarei de Dumnezeu, Canonul Arhanghelilor și, dacă va vrea cineva, și al îngerului păzitor. Luni dimineața: Ca și în toate celelalte dimineți, să facă după cum s-a scris mai sus. Este bine să se citească însă și rugăciunile de dimineață.

Luni seara: Canonul Domnului Iisus, Paraclisul Născătoarei de Dumnezeu, Acatistul Sfântului Ioan Botezătorul și Canonul îngerului păzitor. Marți seara: Canonul cinstitei și de viață făcătoarei Cruci, Paraclisul Născătoarei de Dumnezeu și Canonul îngerului păzitor. Miercuri seara: Canonul Domnului Iisus, Paraclisul Născătoarei de Dumnezeu, Canonul îngerului păzitor, Acatistul Sfinților Apostoli și, cine va vrea, și al Sfântului Nicolae. Joi seara: Canonul cinstitei și de viață făcătoarei Cruci, Paraclisul

Născătoarei de Dumnezeu și Canonul îngerului păzitor. Vineri seara: Canonul Domnului Iisus, Acatistul Bunei Vestiri, a Născătoarei de Dumnezeu, Canonul îngerului păzitor și Canonul Tuturor Sfinților.

Am prezentat câteva aspecte, căi și mijloace de pregătire pentru a ne putea apropia de Trupul și Sângele Mântuitorului Iisus Hristos. Unii ar putea spune că este prea multă pregătire și greu de împlinit. Noi îndrăznim a spune că este o pregătire minimală. Având această conștiință, putem răspunde chemării preotului care, înălțând Sfântul Potir, zice: „Cu frică de Dumnezeu, cu credință și cu dragoste să vă apropiați”.

ÎN CE CONDIȚII MĂ POT ÎMPĂRTĂȘI ÎN SĂPTĂMÂNA LUMINATĂ?

221

Pr. asist. dr. Silviu Tudose

Din Sfânta zi a Învierii lui Hristos Dumnezeuul nostru până la Duminica nouă, toată săptămâna se cuvine a zăbovi credincioșii nelipsit în Sfintele Biserici, cu psalmi și cu laude, și cu cântări duhovnicești, veselindu-se și serbând întru Hristos, și luând aminte la citirea Dumnezeieștilor Scripturi, și desfătându-se cu Sfintele Taine. Că așa vom fi cu Hristos împreună înviați, și împreună înălțați. Nicidecum dar în proarătatele zile să se săvârșească alergare de cai, sau vreo altă priveliște de norod (Canonul 66 al Sinodului Trulan).

Răspunsul la o astfel de întrebare poate naște multă nedumerire, atât în rândul preoților, cât și al credincioșilor.

Pe de o parte, întâlnim poziția categorică a celor care văd o legătură indisolubilă între postire, Taina Pocăinței

și Sfânta Euharistie. Cel puțin în ultimul veac, în Biserica Ortodoxă Română, s-a încetățenit practica absolutei necesități a postirii și spovedirii înaintea primirii Sfintei Împărtășanii. O practică folositoare, izvorâtă mai ales din dorința de a ne ajuta să conștientizăm faptul că primirea Sfintei Împărtășanii are nevoie de o pregătire deosebită, după îndemnul Apostolului Pavel, care spune: „Să se cerceteze omul pe sine și așa să mănânce din pâine și să bea din pahar, fiindcă cel ce mănâncă și bea cu nevrednicie își mănâncă și își bea osândă, nesocotind trupul Domnului” (1 Corinteni 11, 28-29).

De asemenea, preoții sunt îndemnați, în Povățuirile din Liturghier, că, „dacă va vrea cineva să se apropie de Sfânta Împărtășanie, și în afară de cele patru posturi obișnuite, să postească mai înainte șapte zile, petrecând în rugăciune, la biserică și acasă (și aceasta nu la vreme de nevoie, căci la vreme de nevoie numai trei zile sau chiar numai o zi să se îngăduie să postească) și mai înainte să se pregătească, după rânduială, prin mărturisirea păcatelor” (Liturghier, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2012, p. 518).

În același timp, impunându-se postirea și Spovedania înaintea primirii Sfintelor Taine, e mai ușor de evitat o extremă nedorită: împărtășirea fără pregătirea necesară. Unii creștini, înțelegând greșit unele îndemnuri ale Sfinților Părinți, doresc să se împărtășească zilnic,

crezând că acest lucru le asigură sănătatea fizică sau mântuirea sufletului.

Pe de altă parte, respectarea cu strictețe a acestei rânduieli, de a posti și de a ne spovedi înaintea fiecărei Împărtășanii, poate duce la o altă extremă: apropierea foarte rară de Sfântul Potir. Mai mult, sunt situații de-a lungul anului când participăm la Sfinte Liturghii la care nimeni nu primește Sfintele Taine, în afara slujitorilor și, în cel mai fericit caz, a copiilor mici, care nu trebuie să postească și să se spovedească înainte.

Un astfel de caz întâlnim în Săptămâna Luminată (luni și marți, în a doua și a treia zi de Paști, și chiar vineri, în ziua Izvorului Tămăduirii), după Nașterea Domnului sau după Pogorârea Sfântului Duh. Cei care doresc să se împărtășească la vreuna din Sfintele Liturghii săvârșite acum sunt opriți de interdicția împărtășirii fără postire și spovedanie.

Încercând să oferim un răspuns echilibrat, în ascultare față de rânduiala canonică a Bisericii, trebuie să identificăm în Sfintele Canoane pe cele care se referă la acest subiect. Cercetând colecția de canoane, întâlnim cel mai des referințe la obligativitatea creștinilor de a participa la Sfânta Liturghie și de a se împărtăși cu Sfintele Taine sau menționarea situațiilor în care nu se pot împărtăși, fiind opriți pentru o vreme, din cauza unor păcate săvârșite (desfrânare, concubinaj, furt, cămătărie, vrăjitorie, ghicitorie, înșelătorie, ură ș.a.). Nu întâlnim nici un canon

care să prevadă în mod expres obligativitatea postirii și a spovedirii înaintea primirii Sfintei Împărtășanii, toate vorbind despre pregătirea necesară. O astfel de pregătire nu exclude, e adevărat, nici postul, nici Spovedania. Pot fi însă întâlnite și excepții, cum este cazul muribunzilor, care pot primi Sfânta Împărtășanie pe patul de moarte, dacă își doresc acest lucru, chiar și fără o spovedanie propriu-zisă, fără îndeplinirea vreunui canon și fără ajunare (comp. Canonul 13 al Sinodului I Ecumenic, Canonul 5 al Sfântului Grigorie de Nyssa, Canonul 7 Cartagina și Canonul 9 al Sfântului Nichifor Mărturisorul).

Și Săptămâna Luminată, între Noaptea Învierii și Duminica nouă (a Tomii), poate constitui o excepție de la regula împământenită, mai ales că există și un canon care se referă la rânduiala prăznuirii acesteia, și anume: Canonul 66 al Sinodului Trulan (V-VI Ecumenic). Iată ce spune:

„Din Sfânta zi a Învierii lui Hristos Dumnezeuul nostru, până la Duminica nouă, toată săptămâna se cuvine a zăbovi credincioșii nelipsit în Sfintele Biserici, cu psalmi și cu laude, și cu cântări duhovnicești, veselindu-se și serbând întru Hristos, și luând aminte la citirea Dumnezeieștilor Scripturi, și desfătându-se cu Sfintele Taine. Că așa vom fi cu Hristos împreună înviați, și împreună înălțați. Nicidecum dar în proarătatele zile să se săvârșească alergare de cai, sau vreo altă privescătoare de norod” („Pidalion [Cârma Bisericii]”, p. 293).

Observăm cum Sfinții Părinți alcătuitori ai canonului acordă o deosebită importanță Săptămânii Luminată, rânduind ca preocuparea creștinilor să nu fie îndreptată numai către manifestările de bucurie lumești (întâlnite până astăzi în majoritatea familiilor, în restaurante, parcuri și piețe publice), ci mai ales pentru participarea la sfintele slujbe, pentru cunoașterea Sfintelor Scripturi și, iată, pentru primirea Sfintelor Taine.

Faptul că mâncăm „de dulce”, din mâncărurile binecuvântate la finalul Sfintei Liturghii din Noaptea Învierii, nu trebuie să constituie un impediment pentru primirea Sfintei Împărtășanii, lucru valabil, de altfel, în cazul slujitorilor. De asemenea, Sfintele Canoane interzic postul în zilele de sărbătoare (comp. canoanele 64 apostolic, 55 VI Ecumenic, 18 Gangra), îndeosebi în perioadele de după marile praznice, fiindcă „vor veni zile când se va lua de la ei Mirele, și atunci vor posti” (Matei 9, 15).

Având în vedere toate acestea, credem că răspunsul la întrebarea din titlu nu poate fi unul categoric negativ, acest lucru nefiind, așa cum am văzut, în concordanță cu învățătura canonică a Bisericii.

E de dorit ca fiecare, cleric sau mirean, să-și dorească să se apropie cât mai des de Sfântul Potir, „cu frică de Dumnezeu, cu credință și cu dragoste”, renunțând la păcate, mărturisindu-le înaintea duhovnicului, pocăindu-se pentru ele și încercând să-și schimbe viața, fiindcă ne

avertizează Mântuitorul: „Adevărat, adevărat zic vouă, dacă nu veți mânca trupul Fiului Omului și nu veți bea sângele Lui, nu veți avea viață în voi. Cel ce mănâncă trupul Meu și bea sângele Meu are viață veșnică, și Eu îl voi învia în ziua cea de apoi” (Ioan 6, 53-54).

226

Fiecare duhovnic, cu libertatea și responsabilitatea pe care le are, poate hotărî dacă și când cineva poate primi Sfânta Împărtășanie în Săptămâna Luminată, în funcție de cum s-a pregătit de-a lungul Postului Mare, de cât de râvnitor este și de cât de mult își dorește să se bucure de roadele Sfintei Liturghii.

Un slujitor ar trebui să fie trist și neliniștit atunci când la o Sfântă Liturghie este singurul care se împărtășește, impunând credincioșilor reguli pe care el însuși nu le respectă.

ÎN CE CONDIȚII ȘI CÂT DE DES PRIMESC SFÂNTA ÎMPĂRTĂȘANIE COPIII?

227

Pr. asist. dr. Silviu Tudose

Impunerea ajunării pentru sugari sau pentru copiii de doi-trei ani este absurdă și nerealistă. Dacă pentru cel bolnav canoanele fac o derogare de la obicei, același lucru poate fi făcut și pentru copiii care nu pot înțelege rostul ajunării, ca parte a pregătirii pentru împărtășire. În condițiile respectării cu strictețe a rânduielii ajunării, riscăm ca cei mici să nu se împărtășească niciodată în timpul Sfintei Liturghii, ci numai în afara ei, cu Dumnezeieștile Taine păstrate pe Sfânta Masă (care sunt, de altfel, în primul rând „pentru cei bolnavi”, așa cum scrie în „Liturghier”).

Răspunsul la întrebarea din titlu are nevoie de o scurtă incursiune în istoria Bisericii primelor veacuri, când creștinii fără impedimente se împărtășeau la fiecare Sfântă

Liturghie. După secolul al IV-lea, evlavia față de primirea Sfintei Împărtășanii a scăzut, Sfinții Părinți fiind nevoiți să vorbească și să scrie împotriva împărtășirii rare, considerată chiar una din cauzele îmbolnăvirii. De exemplu, Sfântul Macarie Egipteanul îi spunea unei femei pe care tocmai o vindecase de demonizare: „Niciodată să nu neglijezi a merge la biserica lui Dumnezeu și a te împărtăși cu Tainele lui Hristos Domnul! Aceasta ți s-a întâmplat pentru că timp de cinci săptămâni nu te-ai apropiat de Preacuratele Taine” (*Viața Sfântului Macarie Egipteanul*, în PSB, vol. 16, București, 1992, p. 27).

În epoca apostolică, Sfintele Liturghii erau săvârșite seara, după agapă (masa frățească), având modelul Cinei celei de Taină (cf. Luca 22, 20 sau 1 Corinteni 1, 25). Foarte curând, după secolul al II-lea, agapele s-au mutat după Sfânta Liturghie, îndeosebi cu scopul de a-i ajuta pe cei săraci. Ulterior au apărut canoane care interziceau agapele organizate în biserică (Canonul 28 Laodiceea - 343), ceea ce a dus la separarea lor de Sfânta Liturghie, având loc în încăperi special amenajate sau în case particulare. Tot în această perioadă, s-a generalizat practica împărtășirii pe nemâncate sau cu ajunare, așa cum consemnează Canonul 41 al Sinodului de la Cartagina, din 419: „Sfintele Altarului să nu se săvârșească decât numai de persoane care au ajunat, exceptându-se o singură zi la an, întru care se săvârșește Cina Domnului (...)”.

Acest canon ne arată că practica generală era aceea a primirii Sfintei Împărtășanii pe nemâncate, rămasă valabilă și astăzi, atât pentru clerici, cât și pentru credincioși.

Interesant este că, pe lângă consemnarea practicii generale, canonul de la Cartagina ne arată îngăduința Bisericii acelei vremi pentru o excepție: obiceiul unor creștini, care în Joia Mare slujeau Liturghia după o cină specială.

229

Totodată, în colecția de canoane a Bisericii Ortodoxe, în privința ajunării înaintea primirii Sfintei Împărtășanii, mai întâlnim două canoane: Canonul 16 al Sfântului Timotei al Alexandriei († 385) și Canonul 9 al Sfântului Nichifor Mărturisitorul († 818), ambele vorbind tot de excepții de la rânduiala ajunării.

Iată textul acestora:

„Dacă cineva ajunând pentru a se împărtăși, spălându-și gura sau în baie a înghițit apa nevrând, se cuvine a se împărtăși?” Răspuns: Da; fiindcă satana aflând prilej de a-l opri de la Împărtășire, mai des va face aceasta” (Canonul 16 al Sfântului Timotei al Alexandriei).

„Se cuvine să se dea dumnezeiasca Împărtășanie celui bolnav în primejdie de moarte, chiar și după ce a gustat mâncare” (Canonul 9 al Sfântului Nichifor Mărturisitorul).

Am expus aceste informații legate de atitudinea Bisericii primelor veacuri față de ajunarea care precedă primirea Sfintei Împărtășanii, consemnată în canoane și în

rânduielele liturgice, deoarece o considerăm ajutorătoare în oferirea unui răspuns cât mai echilibrat întrebării din titlu.

Ne ajută ceea ce am scris până acum să înțelegem că, în privința copiilor mici, poate fi făcută o derogare de la regula ajunării, ei primind Sfânta Împărtășanie și dacă au mâncat cu câteva ore înainte. Impunerea ajunării pentru sugari sau pentru copiii de doi-trei ani este absurdă și nerealistă. Dacă pentru cel bolnav canoanele fac o derogare de la obicei, același lucru poate fi făcut și pentru copiii care nu pot înțelege rostul ajunării, ca parte a pregătirii pentru împărtășire.

În ceea ce privește respectării cu strictețe a rânduielii ajunării, riscăm ca cei mici să nu se împărtășească niciodată în timpul Sfintei Liturghii, ci numai în afara ei, cu Dumnezeieștile Taine păstrate pe Sfânta Masă (care sunt, de altfel, în primul rând „pentru cei bolnavi”, așa cum scrie în *Liturghier*).

În ceea ce privește cea de a doua parte a întrebării, referitoare la frecvența cu care pot fi împărtășiți copiii, credem că nu pot fi impuse reguli inventate, de genul: „nu mai repede de 40 de zile”. În condițiile în care aceștia au o viață curată, nestrictă încă de păcate, pentru care, de altfel, nici nu se spovedesc, considerăm că, botezați fiind, se pot împărtăși la fiecare Sfântă Liturghie la care participă. Împărtășirea lor cât mai deasă constituie cel mai mare dar pe care îl pot mijloci pentru ei părinții sau nașii.

Știm că s-a împământenit obiceiul ca, la Sfânta Spovedanie, copiii să vină după ce împlinesc șapte ani, considerându-se că aceasta este vârsta la care încep să conștientizeze ce înseamnă păcatul și consecințele lui. Experiența ne arată că vârsta ar putea fi și mai mică, în funcție de temperamentul și de condițiile în care trăiesc copiii respectivi. În privința vârstei de la care ar trebui să primească Sfânta Împărtășanie cu ajunare, considerăm că ea depinde, de asemenea, de firea copilului, dar și de disponibilitatea părinților de a-l ajuta să înțeleagă de ce ajunăm înainte de primirea Sfintelor Taine. Lucrul acesta se poate face treptat, cu mult tact, astfel încât, după câțiva ani de viață, copilul să vină la Sfânta Liturghie nemâncat, bucuros că va primi Sfânta Împărtășanie, nevăzând în această rânduială un chin de care vrea să scape cât mai repede.

CUM SE FACE CORECT ÎMPĂRTĂȘIREA CLERICILOR?

233

Pr. prof. dr. Nicolae D. Necula

Credincioșii se împărtășesc la îndemnul preotului sau al diaconului: „Cu frică de Dumnezeu, cu credință și cu dragoste să vă apropiați!”. Ei primesc Sfânta Împărtășanie numai în afara Altarului, din fața ușilor împărătești, pe solee, după ce preotul citește cele trei rugăciuni înainte de Sfânta Împărtășanie. Credincioșii sunt împărtășiți cu lingurița, deodată cu Trupul și Sângele Domnului, având fiecare în mână dreaptă o lumânare aprinsă. Nu este îngăduit să se folosească atâtea lingurițe câți credincioși sunt de împărtășit sau dezinfectarea și re folosirea lor și nici lingurițe particulare sau personale, aceasta fiind o dovadă de necredință. Spre deosebire de credincioșii laici sau mireni, slujitorii bisericești, începând de la diacon în sus, se împărtășesc numai în Sfântul Altar.

Împărtășirea cu Sfintele Taine, cu Cinstitul Trup și Sânge al Domnului Dumnezeuului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos este unul din momentele cele mai importante ale Tainei Sfintei Euharistii și punctul culminant al trăirii unirii noastre cu Hristos. El este trăit cu maximă intensitate, atât de slujitorii Sfintei Euharistii, cât și de credincioșii care participă la Sfânta Liturghie și se împărtășesc. Ritualul însă este deosebit de la o categorie la alta. După cum este cunoscut, credincioșii se împărtășesc la îndemnul preotului sau al diaconului: „Cu frică de Dumnezeu, cu credință și cu dragoste să vă apropiați!”. Ei primesc Sfânta Împărtășanie numai în afara Altarului, din fața ușilor împăratești, pe solee, după ce preotul citește cele trei rugăciuni înainte de Sfânta Împărtășanie. Credincioșii sunt împărtășiți cu lingurița, deodată cu Trupul și Sângele Domnului, având fiecare în mână dreaptă o lumânare aprinsă. Nu este îngăduit să se folosească atâtea lingurițe câți credincioși sunt de împărtășit sau dezinfectarea și refolosirea lor și nici lingurițe particulare sau personale, aceasta fiind o dovadă de necredință.

Spre deosebire de credincioșii laici sau mireni, slujitorii bisericești, începând de la diacon în sus, se împărtășesc numai în Sfântul Altar. Cântăreții, ipodiamonii și preoții caterisiți, ca și toți cei care fac parte din clerul inferior și care au dispărut cu timpul din structura Bisericii (diaconițele, anagnostul, lectorul și citețul, exorciștii, acolutul,

ostiarii, portarii sau ușierii, groparii), novicii în călugărie și călugărițele se împărtășesc numai în afara Altarului, din fața ușilor împărătești. Regula de urmat este aceasta: toți cei hirotoniți într-una din cele trei trepte ale preoției - diacon, preot, episcop - se împărtășesc numai în Altar, iar restul membrilor Bisericii numai în afara Sfântului Altar.

În legătură cu această rânduială, aș dori să explic ce înseamnă expresia pe care o folosim pentru preotul caterisit: „A fost coborât în rândul laicilor”. Nu înseamnă că preotul caterisit este socotit ca un laic sau egal cu un laic, căci rămâne în continuare cu harul preoției, care nu se ia de la el niciodată. Folosind un termen din teologia catolică, spunem că hirotonirea în calitate de preot creează un efect indelebil, adică de neșters, de nedesfințat. Harul rămâne în preotul caterisit, dar este nelucrător. Dovadă că, în cazurile de iertare, preotul revine la calitate de preot fără a mai fi hirotonit. Preotul caterisit, nemaipurtând haina preoțească și având harul nelucrător, este „coborât” în rândul laicilor pentru împărtășire, adică este coborât din înălțimea demnității Altarului, la nivelul naosului, în fața ușilor împărătești, pe solee, cu ceilalți credincioși.

În ceea ce privește împărtășirea slujitorilor Bisericii, aici avem mai multe situații. Mai întâi trebuie să precizăm că împărtășirea clericilor se face mai înainte de cea a credincioșilor. Ea se face după ce slujitorul rostește: „Să luăm aminte! Sfintele, sfinților!”

1. Prima situație este aceea în care preotul slujește singur Sfânta Liturghie. Aceasta este, de altfel, rânduiala de bază a Sfintei Împărtășiri. După îndemnul de mai sus, preotul frânge Sfântul Agneț în patru părți, le așază pe Sfântul Disc, pune părticica Iisus în Sfântul Potir, binecuvântează căldura cu formula respectivă, o toarnă în Sfântul Potir, apoi ia părticica Hristos cu mâna stângă și o așază pe palma mâinii drepte care are între degete buretele, cu care se șterge pe mâna stângă de eventualele firimituri, așază cruciș mâna dreaptă peste cea stângă și rostește cele trei rugăciuni dinainte de împărtășire, cu capul puțin plecat, apoi consumă părticica din Sfântul Agneț. Apoi gustă de trei ori din Sfântul Sânge, cu formula respectivă. Își șterge buzele cu formula respectivă, apoi toarnă Cele Sfinte în Sfântul Potir și se pregătește pentru împărtășirea credincioșilor.

2. A doua situație este aceea când preotul slujește cu diacon, unul sau mai mulți. În această situație, rânduiala Sfintei Împărtășiri este deosebită. După ce preotul frânge Sfântul Agneț și pune părticica Iisus în Sfântul Potir, împarte părticica Hristos în atâtea părți câți slujitori sunt de împărtășit. Apoi dă diaconului sau diaconilor părticica din Hristos, își ia și el părticica din Hristos, rostește rugăciunile respective, consumă Sfântul Trup, apoi preotul se împărtășește cu Sfântul Sânge, îl invită pe diacon sau pe diaconi la Sfântul Potir, care se apropie cu formula

respectivă, este împărtășit, apoi diaconul pune restul din Sfinte în Sfântul Potir, cu rugăciunile respective.

3. A treia situație este atunci când preotul slujește cu mai mulți preoți, fără diacon. În situația aceasta avem următoarea rânduială. După frângerea Sfântului Trup, de către protos, se împarte păticia Hristos în atâtea părți câți slujitori sunt de împărtășit. Apoi preotul protos ia primul din Sfântul Trup, urmând ceilalți slujitori, așezându-se în ordine descrescândă, în dreapta protosului. Rostesc rugăciunile necesare și consumă Sfântul Trup. Apoi protosul începe împărtășirea cu Sfântul Sânge, venind și ceilalți în ordine descrescândă. Ultimul preot toarnă Cele Sfinte în Sfântul Potir.

4. A patra situație o constituie slujirea mai multor preoți cu unul sau mai mulți diaconi. În această situație, după frângerea Sfântului Agneț, protosul împarte păticia Hristos în atâtea părți, câți slujitori sunt de împărtășit. Preoții, începând cu al doilea, vin în ordine descrescândă și-și iau părțile din păticia Hristos, cu formula respectivă, se pleacă spre protos fără să rostească ceva, și se așază unul după altul în dreapta protosului. Apoi, protosul dă părțile din partea Hristos diaconului sau diaconilor. La sfârșit, ia și el părțile din partea Hristos. Rostesc rugăciunile care se zic acum, apoi consumă Sfântul Trup. La împărtășirea cu Sfântul Sânge care urmează, începutul îl face protosul, fiind urmat de ceilalți preoți, iar ultimul

dintre preoți împărtășește pe diaconi. Protodiaconul sau unul dintre diaconi face turnarea Sfintelor în Sfântul Potir.

5. O situație deosebită este aceea a săvârșirii Sfintei Liturghii cu arhiereu, având sobor de preoți și diaconi. În această situație, protia o are arhiereul. Împărtășirea se desfășoară astfel: arhiereul, după frângerea Sfântului Agneț, pune pătistica Iisus în potir, apoi împarte pătistica Hristos în atâtea părți câți slujitori sunt de împărtășit. Apoi arhiereul dă păticele din Sfântul Trup (pătistica Hristos) tuturor slujitorilor, începând cu preoții și până la ultimul diacon, care se așază în dreapta arhiereului, în ordine descrescândă. Se rostesc rugăciunile respective și se consumă Sfântul Trup. Apoi arhiereul dă Sfântul Sânge, începând cu preoții, până la ultimul diacon. Diaconul cel dintâi toarnă Sfintele în Sfântul Potir.

6. Cea mai complexă situație este aceea a slujbei cu sobor de mai mulți arhierei, preoți și diaconi. În această situație, ritualul împărtășirii este următorul: după frângerea Sfântului Agneț, și după punerea în Potir a păticelei Iisus, arhiereul protos împarte pătistica Hristos în atâtea părți câți slujitori sunt de împărtășit. Apoi, arhiereii, începând cu al doilea, își iau păticele din Sfântul Trup, în ordinea descrescândă. Apoi arhiereul protos dă păticele din Sfântul Trup preoților și diaconilor în ordine descrescătoare, apoi la sfârșit ia și el pătistica, rostesc împreună rugăciunile și consumă Sfântul Trup. Apoi începe

împărtășirea cu Sfântul Sânge. Se împărtășesc mai întâi arhieriei, începând cu protosul, iar ultimul arhieru împărtășește pe preoți și diaconi, ultimul diacon turnând cele rămase pe Sfântul Disc în Sfântul Potir.

În legătură cu Sfânta Împărtășanie mai precizăm că atunci când arhieru slujește, acesta face împărtășirea preoților și diaconilor. La Liturghie, nu poate un preot să împărtășească pe alt preot, indiferent de gradul sau rangul administrativ sau onorific pe care îl are primul. Preotul împărtășește numai pe diaconi. Diaconii nu se împărtășesc singuri, ci de către arhieru sau preot.

CUM AJUNGEM LA ÎMPĂRTĂȘIREA CONTINUĂ CU SFINTELE TAINE?

241

Pr. lect. dr. Vasile Gavrilă

*C*reștinul nu se împărtășește pentru că este vrednic și nici pentru a fi răsplătit pentru vreo vrednicie, ci pentru că este chemat și primește Darul „spre iertarea păcatelor și spre Viața de Veci”, fără a uita însă că cei ce s-au apropiat, nesocotind Trupul și Sângele Domnului, s-au îmbolnăvit sau chiar au și murit.

Problema frecvenței Împărtășirii cu Sfintele Taine (Sfântul Trup și Sfântul Sânge al Mântuitorului Hristos, oferit în Sfânta și Dumnezeiasca Liturghie), pusă astăzi în Biserică, nu este o problemă nouă; este o problemă care a apărut în timp, determinată de diminuarea etosului creștin și stabilirea participării active și integrale

a creștinilor la Liturghie, începând cu veacul al IV-lea, urcând până în zilele noastre.

Împărtășirea cu Trupul și Sângele Domnului reprezintă:

1. Împlinirea poruncii divine: „Luați, mâncați, Acesta este Trupul Meu” (Matei 26, 26); „Beți dintru Acesta toți, Acesta este Sângele Meu, al Legământului Celui Nou, care pentru voi și pentru mulți se varsă, spre iertarea păcatelor” (Matei 26,27-28);

2. Răspunsul omului, în fața Darului Dumnezeiesc: pomenirea morții și a învierii Domnului: „Aceasta să o faceți întru pomenirea Mea” (Luca 22, 19) și preamărirea Jertfei: „Fiindcă, de câte ori veți mânca pâinea aceasta și veți bea paharul acesta, moartea Domnului vestiți, până când El va veni” (1 Corinteni 11, 26);

3. Comuniune cu Hristos și părtășie la viața Lui: „Cel ce mănâncă Trupul Meu și bea Sângele Meu rămâne întru Mine și Eu întru el” (Ioan 6, 56) și „Eu îl voi învia în ziua cea de Apoi” (Ioan 6, 54).

Apostolii și primii creștini, înțelegând foarte bine mandatul divin, au făcut din acesta un mod de viațuire: „Zi de zi într-un cuget stăruind în templu, și-n casă frângând pâinea, împreună își luau Hrana întru bucurie și întru curăția inimii” (Faptele, 2, 46). Nu era nevoie de o reglementare canonică sau disciplinară privind împărtășirea creștinilor, pentru că așa își trăiau viața: în comuniune unii cu alții și cu Hristos, prin împărtășirea cu Trupul

și Sângele Lui; este adevărat că „nicicând nu s-a realizat mai deplin și mai în adevăratul înțeles al cuvântului participarea activă și integrală la Liturghie, ca în Biserica primelor veacuri, adică în perioada persecuțiilor și în vremea de strălucire și glorie care a urmat după aceea, sau în perioada de aur a istoriei creștine”.

Participarea zilnică la „frângerea pâinii” avea drept scop Împărtășirea; Trupul și Sângele Domnului era darul la care aveau dreptul toți cei ce se botezau, dar pe care îl puteau pierde prin păcat, pentru ca nu cumva, împărtășindu-se cu păcat, să-și atragă osânda bolii sau chiar a morții: „Căci cel ce mănâncă și bea cu nevrednicie osândă își mănâncă și bea, nesocotind Trupul Domnului. De aceea sunt mulți dintre noi neputincioși și bolnavi și mulți au murit” (1 Corinteni 11, 29-30).

Primii creștini „imitau, într-adevăr, în ceea ce privește Tainele, continuitatea [synecheian] pe care o aveau evreii în ceea ce privește mana, pentru că, după ce se botezau toți, se împărtășeau încontinuu [synechos] și cu râvnă cât timp se aflau în pustia acestei vieți; uneori, de trei sau patru ori pe săptămână, potrivit Marelui Vasile, alteori în fiecare zi, potrivit Hrisostomului. Și încetau numai când intrau în hotarele Ierusalimului Ceresc, ca să se cuminece în chip nemijlocit și mai apăsător cu Pâinea pământului aceluia”.

Așadar, la început, creștinii din primele comunități creștine se împărtășeau zilnic (*Faptele* 2, 46-47), mai

târziu, în vremea Sfântului Vasile cel Mare, de patru ori pe săptămână (duminica, miercurea, vinerea și sâmbăta), respectând și îndemnul Bisericii ca tot poporul să primească Trupul și Sângele Domnului, după episcopi, preoți și diaconi, conform unei rânduieli bine stabilite.

Excomunicarea sau excluderea de la Împărtășire era cea mai gravă măsură luată de Biserică în raport cu un creștin; trebuia să se facă chiar Spovedania publică, atunci când era vorba de păcate grave; trei erau păcatele care impuneau o astfel de spovedanie: apostazia, uciderea și adulterul (desfrânarea). Cei ce erau excluși de la Împărtășire trebuiau să părăsească biserica odată cu catehumenii (cei ce nu erau botezați, dar se pregăteau pentru aceasta), după prima parte a Liturghiei - Liturghia Catehumenilor. Era grav când cineva - fie cleric, fie mirean - lipsea de la Liturghie și nu se împărtășea trei duminici la rând; dacă nu aveau un motiv întemeiat pentru care s-ar fi aflat în situația respectivă, dacă era cleric, se caterisea, dacă era laic, se excomunica.

Treptat, creștinii s-au îndepărtat de Dumnezeiasca Euharistie, încât s-a ajuns în situația în care chemarea slujitorilor la Împărtășire: „Cu frică de Dumnezeu, cu credință și cu dragoste, apropiați-vă!”, rămâne aproape fără răspuns, iar rugăciunile „Drepti, primind Dumnezeieștile, Sfintele...”, „Să se umple gurile noastre de Lauda Ta, Doamne, că ne-ai învrednicit pe noi a ne împărtăși...”

sau „Mulțumim Ție, Stăpâne... că și în ziua de acum ne-ai învrednicit pe noi de Cereștile și nemuritoarele Tale Taine...” nu se mai pot referi decât la slujitori și, rareori, la câțiva copii și bătrâni care se mai împărtășesc și în alte zile decât la Paști sau la Crăciun.

Ajungându-se în situația aceasta, pe de o parte, și conștientizând, la un moment dat, unii slujitori și creștini ai Bisericii, pe de altă parte, s-au creat două curente: unii adepți ai împărtășirii regulate și mai frecvente, motivându-și intenția printr-o dorință de a se apropia mai mult de Dumnezeu și de a fi în comuniune cu El și prin Dumnezeiasca Euharistie; alții, adepții împărtășirii numai la anumite momente (sărbători mari și mai ales în cele patru posturi), având ca motivație nevrednicia cu care s-ar apropia de Sfintele Taine.

Trebuie însă afirmat foarte clar ceea ce reiese și din afirmațiile de mai sus: creștinul nu se împărtășește pentru că este vrednic și nici pentru a fi răsplătit pentru vreo vrednicie, ci pentru că este chemat și primește Darul „spre iertarea păcatelor și spre Viața de Veci”, fără a uita însă că cei ce s-au apropiat, nesocotind Trupul și Sângele Domnului, s-au îmbolnăvit sau chiar au și murit.

E adevărat că oricare dintre cele două căi poate deveni o extremă care nu este bună; la fel de adevărat este că viața din comunitățile primare rămâne model de viață - însă nu doar în raport cu împărtășirea, ci cu întreaga viață.

Ceea ce era specific primilor creștini nu era nici vrednicia/nevrednicia, nici pregătirea specială/lipsa pregătirii, ci două aspecte: conștiința prezenței lui Dumnezeu întru ei, dublată de iminenta și apropiata a doua venire a Domnului, și starea de jertfă - erau permanent pregătiți de martiriu. Acestea le confereau o „pregătire” continuă care ducea la o împărtășire - nu deasă, ci continuă.

Așadar, nici astăzi nu ar fi corect să vorbim despre o deasă sau o rară împărtășire, ci despre o „continuă împărtășire”. Nici cei ce se împărtășesc rar, nici cei ce se împărtășesc des, nici cei ce s-au împărtășit o dată în viața lor sau de mai multe ori nu sunt vrednici de laudă, ci cei ce primesc Sfânta Împărtășanie cu conștiința păcătoșeniei, în stare de smerenie profundă, însoțită de starea de mulțumire (euharistică); aceasta este starea care îl face „vrednic” de Darul lui Hristos. Cel ce s-ar împărtăși o singură dată în viață cu Trupul și Sângele Domnului și ar trăi permanent prezența lui Hristos în viață - în sufletul și în trupul lui - ar fi la fel cu cei ce se împărtășesc continuu, dar nu doar des.

**CARE SUNT INOVAȚIILE ȘI ABATERILE
DE LA NORMELE LITURGICE, CANONICE
ȘI PASTORALE PRIVITOARE LA SĂVÂRȘIREA
TAINEI ÎMPĂRTĂȘANIEI?**

247

Pr. asist. dr. Silviu Tudose

Atunci când vorbim sau scriem despre inovațiile și abaterile de la normele liturgice, canonice și pastorale nu înseamnă că îi judecăm neapărat pe alții, ci, întâi de toate, avem în vedere îndreptarea unor situații existente în slujirea noastră, mai ales atunci când este vorba de săvârșirea Tainei Sfintei Împărtășanii. Vom menționa în continuare câteva dintre ele.

1. Slujirea Sfintei Liturghii, în vederea împărtășirii cu Sfintele Taine, fără pregătirea necesară. Practic, slujitorul se abate de la rânduiala corectă atunci când nu respectă

etapele pregătirii, atât sufletești, cât și trupești, în vederea slujirii Sfintei Liturghii și primirii Sfintei Împărtășanii, așa cum sunt ele consemnate în *Liturghier* și în toate manualele de teologie. Felul corect în care trebuie să ne pregătim pentru Sfânta Liturghie se învață în școlile de teologie și prin sfatul duhovnicului fiecăruia, dar, uneori, e bine să fie reamintit, cel puțin prin recitirea Povăturilor din *Liturghier*.

2. Tot de pregătire ține și datoria preotului de a nu uita că, așa cum învață *Liturghierul*, „dacă va îndrăzni cineva să slujească fără biserică sfințită sau fără antimis sfințit de arhiereu, fără veșminte sfințite, fără prescuri de grâu și făină curată și fără vin din rodul viței, unul ca acesta se socotește nu numai fur de cele sfinte, ci păcate de moarte face și osândă și pedeapsă își agonisește”. De aceea, se cuvine o atenție sporită în ceea ce privește calitatea prescurilor, a vinului și a apei folosite la Sfânta Liturghie.

3. Tot abatere este și lipsa preocupării pentru calitatea materialului din care sunt confecționate sau pentru felul cum arată Sfintele Vase și acoperămintele lor. Acestea trebuie păstrate curate, iar din când în când, curățate sau restaurate. Este absolut necesară existența unor procovețe speciale, folosite la ștergerea potirului și a gurii după primirea Sfintei Împărtășanii, din materiale naturale, absorbante, și de culoare potrivită (roșii, albe sau aurii). Folosirea în acest scop a acoperământului

Sfântului Potir este nepotrivită și contribuie la deteriorarea acestuia.

3. Slujirea Sfintei Liturghii fără primirea Sfintei Împărtășanii. Potrivit Canonului 8 Apostolic, „dacă vreun episcop sau prezbiter sau diacon sau vreunul (altul) din catalogul clerului, săvârșindu-se Sfânta Jertfă (Sfânta Liturghie), nu s-ar împărtăși, să spună cauza. Și dacă ea ar fi binecuvântată, să aibă iertare; iar dacă n-ar spune-o, să se afurisească, ca unul care s-a făcut vinovat de tulburarea poporului (sminteală) și a făcut să se nască bănuiala împotriva celui care a adus (sfânta jertfă), ca și când acesta nu ar fi adus-o după rânduială”. Prescripția canonică a fost preluată și de *Povățuiri*, unde citim: „Dacă vreun preot, slujind Liturghia, nu se va împărtăși cu Dumnezeuieștile Taine, afară de întâmplarea că se va îmbolnăvi în timpul slujbei, acela foarte greu și de moarte a greșit și sub cano-nul caterisirii va cădea. Sub aceeași vină cade și împreună-liturghisitorul dacă nu se împărtășește”. De obicei, atunci când apare această ispită pentru un slujitor, de a nu se împărtăși, ea este „motivată” de existența vreunui păcat grav săvârșit sau de faptul că a fost nevoit să ia medicamente în dimineața respectivă. În primul caz, el trebuie să meargă cât mai repede la duhovnic, să se spovedească, iar în cel de al doilea, să aștepte până când sănătatea fizică îi va permite să slujească și să se împărtășească pregătit, ajunând după rânduială.

4. Știm că există norme canonice referitoare la faptul că slujitorii trebuie să se împărtășească în Sfântul Altar (cf. *Canonul 19 Laodiceea*), că preoții se împărtășesc de către și după episcop, iar diaconii după preoți (cf. *Canonul 18 al Sinodului 1 Ecumenic*). Nu există nici o dispoziție canonică referitoare la momentul în care slujitorii se împărtășesc, deoarece acesta este clar consemnat în rânduiala Sfintei Liturghii. Întâlnim însă o abatere de la rânduiala corectă a împărtășirii clericilor: în unele biserici, cu mai mulți slujitori, în care predica sau cuvântul de învățătură sunt ținute la Chinonic, și nu după citirea Evangheliei, așa cum ar fi firesc, slujitorul care rostește predica nu se împărtășește, ci iese și rostește predica neîmpărtășit. Ceilalți slujitori îi păstrează acestuia o parte din părticica HS într-o linguriță, iar predicatorul se împărtășește la sfârșitul Sfintei Liturghii. Motivul? Consideră că, dacă se împărtășește și rostește apoi predica, se va îneca sau îi va sări din gură o firimitură din Sfânta Împărtășanie. Astfel de motive invocate sunt nepotrivite, în fapt, un astfel de slujitor fiind mai mult preocupat de cuvântul de învățătură decât de primirea Sfintei Împărtășanii, care devine, din păcate, ceva secundar.

5. Turnarea de vin în Sfântul Potir după sfințirea Darurilor. În *Povățuiri* se menționează foarte clar că, „de vor fi mulți cei care doresc să se împărtășească, preotul nicidecum să nu îndrăznească - neajungând în Sfântul Potir Dumnezeiescul Sânge sau Trup - să mai toarne vin

sau pâine din nou, că de moarte va greși și lipsit de dar va fi”. Tot în Povățuiri găsim și soluția pentru o astfel de problemă: „Cei rămași neîmpărtășiți să fie îndemnați să aștepte până a doua zi și, slujindu-se Liturghia, să fie împărtășiți și aceștia sau să se ia din chivot Dumnezeieștile Taine, care se păstrează pentru cei bolnavi, și să fie puse în Sfântul Potir și să fie împărtășiți și aceia, după obicei”. Dacă prima soluție este mai greu de pus în practică, cea de a doua poate fi la îndemâna preotului, care este însă dator să scoată de la început un agneț de mărime potrivită și să toarne în Sfântul Potir cantitatea de vin necesară pentru numărul credincioșilor pe care îi are de împărtășit.

7. Folosirea mai multor lingurițe pentru împărtășirea credincioșilor. Despre această inovație și abatere gravă de la practica corectă de împărtășire s-au scris multe lucruri, de fiecare dată evidențiindu-se lipsa de credință și de evlavie a slujitorilor și a credincioșilor care fac sau doresc să facă asemenea lucruri. Întâlnim, din păcate, și inovații similare cu aceasta, cum ar fi: clătirea/sterilizarea/ștergerea linguriței după împărtășirea fiecărui credincios, folosirea lingurițelor aduse de acasă de către credincioșii scrupuloși sau folosirea unei alte lingurițe decât cea cu care au fost împărtășiți credincioșii pentru potrivirea Sfintelor Taine de la sfârșitul Sfintei Liturghii. Există și preoți care, forțați de autoritatea bisericească, au renunțat la folosirea mai multor lingurițe, însă acum îi obligă pe

credincioși să deschidă gura foarte larg și să se aplece pe spate, într-o poziție chinuitoare, asemănătoare cu cea de pe scaunul stomatologic, „aruncându-le” pur și simplu Sfânta Împărtășanie în gură, preocupați ca nu cumva lingurița să atingă buzele acestora. Ei folosesc o metodă întâlnită în alte Biserici surori, însă exagerează, chinuindu-i pur și simplu pe credincioși. Motivul pentru care procedează așa este identic cu cel pentru care foloseau mai multe lingurițe. Orice comentariu în privința credinței și evlaviei acestor slujitori este de prisos.

8. E bine de știut și că rânduiala canonică prevede pedeapsa caterisirii pentru slujitorii care ar pretinde bani sau ceva asemănător pentru Sfânta Împărtășanie (cf. *Canonul 23 VI Ecumenic*).

CARE SUNT INOVAȚIILE ȘI ABATERILE DE LA NORMELE LITURGICE, CANONICE ȘI PASTORALE PRIVITOARE LA ADMINISTRAREA TAINEI ÎMPĂRTĂȘANIEI?

253

Pr. asist. dr. Silviu Tudose

Continuăm să prezentăm în cele ce urmează câteva dintre abaterile de la normele liturgice, canonice și pastorale, de această dată legate de administrarea Tainei Sfintei Împărtășanii.

1. Împărtășirea creștinilor de altă confesiune sau a celor de alte religii constituie o încălcare a normelor canonice și liturgice ale Bisericii. Chiar dacă în primele veacuri creștine au fost admise și anumite excepții (de exemplu, catehumenii aflați pe patul de moarte), cei care pot primi Sfânta Împărtășanie sunt numai creștinii ortodocși care

s-au pregătit și au primit dezlegare de la duhovnic. De asemenea, împărtășirea slujitorilor sau a credincioșilor în bisericile de alte confesiuni este interzisă.

2. Sfânta Împărtășanie nu se dă trupurilor celor morți (cf. *Canonul 83 al Sinodului VI Ecumenic, 18 Cartagina*). De asemenea, este interzisă practica împărtășirii „în numele” celor morți, deoarece Sfintele Taine se administrează numai persoanelor vii și în mod personal. Aici poate fi menționată și practica incorectă, încurajată uneori de slujitori, ca aceia care se împărtășesc să poarte în mână mai multe lumânări, pentru cei care au murit „fără lumânare”.

3. Amânarea împărtășirii noilor botezați. Noii botezați trebuie să se împărtășească cu Sfintele Taine imediat după Sfântul Botez, și nu la o Liturghie următoare. Mărturiile despre legătura celor trei Taine de inițiere: Botezul, Mirungerea și Euharistia sunt multe și vechi, datând încă din epoca Părinților Apostolici. De asemenea, manuscrisele liturgice și comentariile patristice menționează că, imediat după botezarea catehumenilor în baptisteriu, aceștia intrau în biserică, participau la Sfânta Liturghie și se împărtășeau cu Sfintele Taine.

4. Împărtășirea credincioșilor pe toată durata Sfintei Liturghii. Există biserici, în orașele mari, unde, din ferire, sunt foarte mulți credincioși care doresc să se împărtășească, îndeosebi copii. De aceea, în ultima vreme, a apărut practica incorectă ca unul din preoții slujitori să îi

împărtășească pe cei care doresc, indiferent de momentul în care se află desfășurarea slujbei. La bisericile mari, există uneori și practica împărtășirii non-stop, fie la ușa de miazănoapte, fie afară, la ușa din exterior a Sfântului Altar sau în curtea bisericii.

Cred că o astfel de practică este incorectă, din mai multe motive. În primul rând, slujitorul care face acest lucru nu mai poate sluji Sfânta Liturghie, cu consecințe știute deja. Cel mult, el se apropie de Sfânta Masă și se împărtășește la momentul convenit. În al doilea rând, se creează tulburare în biserică, prin mișcarea celor care se împărtășesc. În al treilea rând, pregătirea celor care se împărtășesc în astfel de condiții este pusă sub semnul îndoielii, ei venind de cele mai multe ori să primească Împărtășania, după care pleacă, așa cum fac în Noaptea Învierii cu sfânta lumină sau cu paștele (anafura specială).

E de dorit ca, acolo unde situația locală o impune, preoții să le explice credincioșilor că pot fi împărtășiți copiii și bătrânii neputincioși până la o anumită oră, când se apropie începerea Sfintei Liturghii, sau la momentul convenit, de la Chinonic. De asemenea, trebuie îndemnați să participe la Sfânta Liturghie, chiar dacă au fost nevoiți să se împărtășească mai devreme.

5. Refuzul preoților de a împărtăși copiii mici, în cazul în care aceștia au mâncat înainte. Este adevărat că, în practica Bisericii Ortodoxe, primirea Sfintei Împărtășanii

este condiționată, între altele, și de ajunare (neconsumarea vreunui aliment sau băutură de la miezul nopții precedente până în momentul împărtășirii). Impunerea ajunării pentru copii foarte mici, de câțiva anișori, este absurdă, îi îndepărtează pe cei mici de Sfânta Împărtășanie și nu este menționată în rânduielile canonice. Se recomandă o obișnuire treptată a acestora cu ajunarea, pe măsură ce înțeleg rostul acestei rânduieli.

Tot în privința copiilor, considerăm că forțarea lor să primească Sfânta Împărtășanie nu este bine-venită, creând de foarte multe ori adevărate traume, greu de vindecat. Sunt cazuri în care împărtășirea unui copil poate deveni un moment de întrerupere a rânduielii cuviincioase a Sfintei Liturghii, nu din vina lui, ci din cea a părinților, care îl imobilizează, forțându-l să se împărtășească, și a preotului care acceptă și încurajează o astfel de practică. Astfel de copii trebuie obișnuiți treptat cu atmosfera liturgică, prin participarea lor mai deasă la Sfânta Liturghie, însă nu forțați, ajungând să vadă în preot un adevărat „dușman”, asemănător celui care le face injecție...

6. Practica primirii Sfintei Împărtășanii în Joia Mare pentru tot anul. Există această superstiție, potrivit căreia cine se împărtășește în Joia Mare nu are nevoie să se împărtășească un an întreg. Probabil că o astfel de „credință” vine din faptul că în Joia Mare se scoate Sfântul

Agneț din care se păstrează Sfânta Împărtășanie de peste an, însă între acest act liturgic și ceea ce cred unii credincioși nu există nici o legătură. Prin extensie, poate fi asociată această practică și cu aceea de a primi Sfânta Împărtășanie doar o dată pe an, de Sfintele Paști, la fel de nedorită.

7. Săvârșirea Sfintei Liturghii fără împărtășirea credincioșilor care s-au pregătit. Este o greșeală ca preotul slujitor să decidă ca, în anumite momente, credincioșii să nu primească Sfânta Împărtășanie, chiar dacă s-au pregătit. De exemplu, sunt biserici unde, în noaptea Învierii, cu excepția preotului slujitor, nu se împărtășește nimeni, considerându-se că primirea Paștelui (anafura) este suficientă, că slujba și așa este obositoare și au avut timp să se împărtășească până atunci. Consider o astfel de practică nepotrivită, pentru că scopul Sfintei Liturghii este neatins.

8. Ar mai trebui să știm că muribunzii în stare de inconștiență nu trebuie împărtășiți, pentru că primirea Sfintelor Taine este condiționată de voința celui care le primește. Un inconștient nu își poate exprima dorința să fie împărtășit, iar garanția pe care o oferă familia că acesta a făcut acest lucru înainte să intre în starea de inconștiență nu este, de cele mai multe ori, suficientă sau sinceră. Bineînțeles că, dacă preotul îl cunoaște pe muribund și știe că a avut o viață de creștin practicant

până în momentul căderii în starea de inconștiență, îi poate da Sfânta Împărtășanie, numai dacă poate înghiți.

În cazul oamenilor care suferă de boli psihice, dacă sunt botezați, pot fi împărtășiți, chiar dacă nu se pot spovedi în adevăratul sens al cuvântului. Sfintele Canoane prevăd chiar și posibilitatea împărtășirii celor demonizați, numai dacă avem încredințarea că aceștia nu vor batjocori Sfintele Taine în vreun fel (Cf. *Canonul 3 al Sfântului Timotei al Alexandriei și Canonul 4 al lui Nicolae al Constantinopolului*).

CARE ESTE RÂNDUIALA ÎMPĂRTĂȘIRII BOLNAVILOR?

259

Pr. prof. dr. Viorel Sava

Grija față de cei aflați în suferință reprezintă o constantă a lucrării liturgico-pastorale a Bisericii Ortodoxe. De la vestitele așezăminte organizate de Arhiepiscopul Cezareei Capadociei, Sfântul Vasile cel Mare, la bolnițele care au funcționat de-a lungul timpului în mănăstirile de pretutindeni, și până la așezămintele social-filantropice, de asistență, diagnoză și tratament înființate, coordonate și susținute financiar și logistic de Biserică astăzi, toate dau mărturie despre faptul că atunci când un mădular al Trupului tainic al lui Hristos se află în suferință, întregul trup caută să-i aducă alinare și tămăduire.

Purtarea de grijă față de cei aflați în suferință a fost însușită și practică de Biserică prin slujitorii ei, preoți și

călugări, dar și prin credincioșii mireni evlavioși și jertfelnici, ca lucrare filantropică și ca exercițiu de smerenie.

După modelul lui Hristos, Care cutreiera satele și cetățile, vindecând toată boala și toată neputința în popor, preotul cercetează casele celor aflați în suferință, aducând mângâiere, sfătuind, încurajând, rugându-se pentru cel bolnav și împreună cu el și cu cei ai casei lui și ajutând, după putere, acolo unde este trebuință de ajutor. O evidență clară și completă a tuturor persoanelor din parohie aflate în suferință, la casele lor sau în instituții de profil, este dovada că preotul este o persoană ordonată și bine organizată și, mai ales, că are chemare pentru slujirea preoțească. Integrarea persoanelor aflate în suferință în Sfânta Liturghie, prin pomenirea lor la Proscomidie și prin rostirea cererilor speciale la ecteniile prevăzute de *Liturghier* și îndemnarea altor credincioși ca să se roage pentru frații lor suferinzi, toate sunt expresii ale lucrării filantropice pe care preotul și-o asumă în comunitatea pe care o slujește.

Sfântul Isaac Sirul spune că nimic nu întărește mai mult smerenia noastră decât grija față de cei aflați pe patul de suferință. Și pe bună dreptate. Suferința smerește și pe cel aflat pe patul de suferință, și pe cei care-i poartă de grijă. Doctorul care a vegheat îndelung la patul unui suferind și preotul care a cercetat adesea casa și familia unui suferind au putut constata acest fapt. Dacă privim lucrurile în

această lumină, înțelegem de ce bolnițele (spitalele) au apărut pe lângă mănăstiri. Călugărul își asumă smerenia ca pe o respirație a sufletului sau ca pe „pâinea cea de toate zilele”. Aceasta înseamnă că Vasiliada de altădată, bolnițele de pe lângă mănăstirile de mai târziu și casele sociale, cabinetele medicale și spitalele din parohiile de la sate și de la orașe, de pe lângă mănăstirile, protopopiatele și centrele eparhiale de astăzi, sunt, deopotrivă, răspunsuri filantropice la situațiile concrete, adesea dramatice, din societatea contemporană și exerciții de smerenie.

Grija față de cei bolnavi are și o componentă liturgică foarte importantă. „De este cineva bolnav între voi - zice Sfântul Iacob -, să cheme preoții Bisericii și să se roage pentru el” (Iacov 5, 14). Despre această grijă specială, arătată prin rugăciune, s-a dezbătut pe larg în anul 2012, Anul omagial al Tainei Sfântului Maslu și îngrijirii bolnavilor în Patriarhia Română. Tainei Sfântului Maslu, care este Taina vindecării neputințelor noastre sufletești și trupești, i se adaugă o mulțime de rugăciuni și gesturi liturgice prin care harul vindecător al lui Hristos, Doctorul sufletelor și al trupurilor, se manifestă, prin preoți, în Biserică. Această realitate este reflectată chiar de rugăciunile pe care preotul le rostește asupra celor bolnavi: „Harul Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos, cel dat sfinților Săi Ucenici și Apostoli, zicând: pe bolnavi mâinile vă veți pune și bine le va fi, și printr-înșii este dat și nouă nevrednicilor

slujitorilor Săi, acest har, prin mine smeritul și nevrednicul preot, să te tămăduiască pe tine fiule de toată boala și neputința sufletească și trupească ce te-a cuprins...”

Pe lângă rugăciunile pe care Biserica le săvârșește pentru alinarea suferințelor celor bolnavi și pentru vindecarea lor, preotul este dator să îndemne pe cel bolnav să-și mărturisească păcatele și să se împărtășească cu Trupul și Sângele Mântuitorului Hristos.

Asistența liturgică a celor bolnavi și grija pastorală față de ei constituie pentru preot piatră de încercare și reclamă din partea lui pricepere și prudență pastorală, dar și capacități sporite de a se adapta condițiilor speciale în care se află cei suferinzi. De aceea, considerăm că este necesar și folositor pentru păstoria de suflete ai zilelor noastre să facem câteva precizări de ordin practic și pastoral.

Mai întâi, se cuvine să precizăm faptul că preotul trebuie să facă eforturi sporite pentru a-l încuraja pe cel aflat în suferință, ca și pe cei din jurul lui, arătând că suferința nu este părăsire din partea lui Dumnezeu, ci un alt mod al prezenței Lui în viața noastră. Așa cum Hristos a înnobilat chipul robului atunci când a luat „chip de rob” (Filipeni 2, 7), tot așa a înnobilat suferința și pe cel care și-o asumă cu credință tare și cu inimă smerită, atunci când a suferit pentru noi și pentru mântuirea noastră. Acest înțeles înnoit despre suferință este exprimat în grăirea duhovnicească prin expresia: „M-a cercetat

Dumnezeu prin suferință”. Adică, așa cum ne cercetează casele prin darurile minunate pe care ni le face, prin bucuriile pe care le avem, prin ploaie mănoasă și belșug la bună-vreme, tot așa, uneori, Cel care a suferit pentru noi ne cercetează prin suferință. Comportamentul preotului trebuie să inducă ideea vindecării iminente și, mai ales, speranța că acest lucru se va întâmpla.

263

Un alt aspect care trebuie să-l preocupe pe preot este acela de a determina pe cel suferind să îndesească Spovedania și Împărtășirea cu Sfintele Taine. Mai mare și mai grea decât suferința trupească este suferința sufletească. Aici trebuie să ținem cont de faptul că situația specială a celui bolnav presupune un comportament adecvat din partea tuturor. Mai cu seamă în cazul suferințelor îndelungate și grele, bolnavului nu i se mai impune pravila postului și a ostenelilor duhovnicești prevăzute de rânduielile bisericești pentru situațiile normale. Însăși suferința este pravilă și osteneală.

Cadrul în care preotul spovedește și împărtășește este, de asemeni, unul special. Casa credinciosului bolnav sau spitalul, în multe cazuri, nu oferă atmosfera duhovnicească necesară primirii Sfintelor Taine. Capelele din spitale au îmbunătățit substanțial situația în ultima vreme în Biserica noastră. Însă, acolo unde nu este o capelă sau un spațiu special amenajat, preotul trebuie să facă din locul în care oficiază Spovedania și oferă Sfânta Împărtășanie

un loc al prezenței lui Dumnezeu. O ordine minimală pe masa plină de medicamente și de alte lucruri necesare asistenței unui bolnav, pe care preotul o să așeze cartea, crucea, epitrahilul, Sfânta Împărtășanie, este absolut necesară. Așezarea unei icoane, pe care preotul o poartă în geanta de serviciu în astfel de situații, un sfeșnic și o lumânare aprinsă vor înduhovnici mult locul în care se află bolnavul și se administrează Sfintele Taine. Îmbunătățirea ritmului spovedaniei și împărtășirii trebuie să evite două extreme: inducerea ideii că sfârșitul celui bolnav este foarte aproape, ceea ce va aduce tulburare și bolnavului, și familiei lui, și căderea în rutină.

Pregătirea cadrului pentru spovedit și împărtășit impune în mod obligatoriu asigurarea confidențialității mărturisirii păcatelor. Pe patul de suferință, de multe ori, sunt mărturisite păcate care au fost tănuite vreme îndelungată numai dacă preotul a creat cadrul și condițiile optime pentru aceasta.

Necesitatea înmulțirii spovedaniei și împărtășirii nu atrage după sine obligativitatea dezlegării păcatelor și oferirii Sfintei Împărtășanii, dacă nu există pocăință sinceră și profundă din partea celui aflat în suferință. Hristos a oferit raiul doar tâlharului care s-a pocăit de păcatele sale, nu și celuilalt.

Spovedania și împărtășirea bolnavilor, spre deosebire de spovedania și împărtășirea celorlalți credincioși, se

face după o rânduială specială numită Rânduiala Împărtășirii grabnice a celui bolnav. În componența acestei slujbe intră formule de binecuvântare, rugăciunile începătoare, rostirea Crezului, două tropare, unul dintre ele fiind „Cinei Tale celei de Taină...”, Doamne miluiește (de 40 de ori), trei rugăciuni care au conținut penitențial, mărturisirea păcatelor, dacă aceasta nu s-a făcut mai înainte, o rugăciune de iertare, cele trei rugăciuni care preced împărtășirea („Cred, Doamne, și mărturisesc...”, „Cinei Tale celei de Taină...”, „Nu spre judecată sau spre osândă...”), după care credinciosul este împărtășit cu Trupul și Sângele Domnului. Urmează rugăciunile de mulțumire după primirea Sfintei Împărtășanii și formula de încheiere a slujbei.

Un element important care apare în structura acestei slujbe este rostirea Crezului. De ce este necesară prezența Simbolului credinței în această slujbă? Dacă urmărim conținutul rugăciunilor din cadrul sfintei slujbe vom constata că ele sunt străbătute de două idei de bază: ideea de pocăință și mărturisirea credinței. Prin pocăință suntem integrați, iară și iară, în comuniunea deplină cu Hristos în și prin Biserică: „Împacă-l și-l unește pe dânsul cu Sfânta Ta Biserică în Iisus Hristos, Domnul nostru...”, citim într-o rugăciune din cadrul Tainei Spovedaniei. Deci, pocăința este calea de întoarcere către Biserică și către sfințenie („Ceata sfinților a aflat izvorul vieții și ușa raiului; să aflui și eu calea prin pocăință...”). Însă dovada concretă că

am fost reintegrați în Biserică, prin pocăință, este mărturisirea dreptei credințe exprimată în esență în Crez. Prin pocăință, urmată de rostirea Crezului și de primirea Sfintei Împărtășanii, cel aflat în suferință, chiar și atunci când este singur, pe patul de spital sau la casa sa, este integrat în comuniunea de credință și de viață a celor care mărturisesc aceeași credință dreaptă și se împărtășesc din același Potir.

Abordarea cu responsabilitate a acestui segment important, dar și delicat, din lucrarea liturgică și pastorală a Bisericii, va aduce preoților conștiința că și-au împlinit misiunea, iar celor aflați în suferință mângâierea necesară și convingerea că nu sunt abandonați și singuri în suferința lor.

DESPRE MATERIA FOLOSITĂ LA SFÂNTA EUHARISTIE: PÂINEA, VINUL ȘI APA

267

Pr. lect. dr. Marian Mihai

Biserica creștină, în înțelepciunea ei, s-a folosit, de-a lungul timpului, de anumite mijloace cu caracter simbolic pentru a exprima într-o formă cât mai clară adevărurile de credință. Lucrurile acestea materiale, prezente în viața noastră de zi cu zi, puse în legătură cu Dumnezeu, capătă o anumită valoare spirituală, căci, prin rugăciunea săvârșită, harul Duhului Sfânt le sfințește, iar omul, prin gustare, se împărtășește de dumnezeire. Cuvântul lui Dumnezeu, folosit în rugăciune, este însoțit de o energie divină care lucrează și asupra materiei, și în sufletul credinciosului, stabilind o legătură între Dumnezeu și om. Aceste obiecte materiale sunt folosite în cult ca mijloace vizibile de exprimare a unui adevăr, prin care aducem cinstire lui Dumnezeu.

Chemarea Duhului Sfânt pentru sfințirea lucrurilor materiale, de care se folosește Biserica pentru sfințirea persoanei umane, sfințire care se face prin semnul Sfintei Cruci, ne arată că în fiecare lucrare sfințitoare Se află Hristos Domnul prin Duhul Sfânt și că lucrarea aceasta comună este neîmpărțită și nedespărțită: „Energia divină este asumată prin cuvinte și prin mijloacele materiale la însăși dumnezeirea, prin lucrarea Duhului Sfânt” (pr. prof. Nicolae Buzescu, *Lucrarea Sfântului Duh în Sfintele Taine*, p. 573).

În cadrul Sfintei Liturghii, la Proscomidie, preotul liturghisitor folosește darurile de pâine și vin, la care adaugă puțină apă curată, și întreaga aducere a darurilor acestea se face „întru pomenirea Domnului Dumnezeu și Mântuitorului nostru Iisus Hristos”, iar în lucrarea preotului „se vestește moartea și se mărturisește Învierea Domnului”. Proscomidia reprezintă rânduiala prin care se aleg, se pregătesc și se binecuvântează darurile care sunt aduse (pâine și vin) pentru Sfânta Liturghie; în rânduiala ei are loc o imitare a gesturilor Domnului Care, la Cina cea de Taină, „luând în mâini pâinea și vinul, le-a arătat mai întâi lui Dumnezeu Tatăl, închinându-l-le ca daruri”. Acest lucru îl săvârșește și Biserica prin preoții ei: își oferă darurile lui Dumnezeu. Prin această slujbă, pâinea și vinul sunt numite „cinstite daruri” închinat lui Dumnezeu, și după Epicleză devin „Trupul și Sângele Mântuitorului Hristos”.

Și pentru că cele aduse de credincioși la Altarul bisericii sub formă de dar, în chipul pâinii și al vinului, sunt aferosite Domnului prin rugăciuni, atunci aceste daruri „dumnezeiești” și „cinstite” trebuie alese cu grijă și pregătite cu sfințenie, căci ele sunt antitipuri ale Trupului și Sângelui lui Hristos. Să fim, așadar, atenți ce punem pe Sfântul Disc și ce punem în Sfântul Potir.

De ce pâine și vin?

1. În primul rând, în Vechiul Legământ, pâinea făcea parte din materia de jertfă poruncită de Dumnezeu lui Moise: „Iară pe masă să pui pâinile punerii înainte, care se vor afla pururea înaintea Mea” (*Ieșirea*, 25, 30). Această ofrandă reprezenta, în Legea Veche, recunoștința adusă lui Dumnezeu pentru binefacerile sale revărsate asupra oamenilor: Melchisedec, regele Salemului, l-a întâmpinat pe Avraam cu pâine și vin, ca o prefigurare a jertfei din Noul Legământ (*Facerea* 14, 18); mana și apa din care s-a hrănit poporul lui Dumnezeu în pustie reprezentau o prefigurare nedeslușită a Sfintei Euharistii („Părinții voștri au mâncat mană în pustie și au murit. Cine mănâncă din pâinea aceasta viu va fi în veci” - *Ioan* 6, 49 și 51).

2. În al doilea rând, pentru că această materie de pâine și vin a fost aleasă de Mântuitorul Iisus Hristos și în cadrul Cinei celei de Taină s-a instituit Sfânta Euharistie,

atunci când Mântuitorul a zis: „Luați, mâncați... beți dintru acesta toți...”

3. În al treilea rând, pentru a se diferenția de jertfele legii vechi care erau din cărnuri (jertfe sângeroase) sau din roadele pământului din care se hrăneau nu numai oamenii, ci și animalele.

Pâinea și vinul sunt specifice numai persoanelor umane. Înainte de a fi sfințite la Liturghie, darurile de pâine și vin sunt sfințite prin truda, priceperea și cheltuiala omului, față de alte alimente care se consumă așa cum sunt și care se găsesc în starea lor naturală.

Din alt punct de vedere, atât pâinea, cât și vinul simbolizează comuniunea în cadrul Bisericii, făcându-ne pe toți un singur trup: Biserica. Darurile de pâine și vin aduse de credincioși la Proskomidie ne încredințează de realitatea vizibilă a participării noastre la Jertfa Euharistică ce se aduce prin preot, căci nimic nu arată mai clar trupul omului, sub formă de simbol, decât pâinea și grâul din care este făcută ea. De aceea folosim la colivă grâu, și nu altceva.

În atmosfera duhovnicească din biserică, omul, atunci când aduce darul său, defilează către Altar, căci știe că acolo este Răsăritul cel de Sus, și aduce cu sine jertfa mâinilor, sub formă de dar (pâine și vin) și lumânarea sa (tot ca o jertfă care se arde pe sine ca să lumineze) și pe cei dragi (așezați, după numele lor, în pomelnic).

Prescura, care vine din grecescul „prosfora” și care înseamnă jertfă, ofrandă sau punere înaintea, este o pâine mai mică, făcută din aluat dospit și se folosește în mod expres la săvârșirea Sfintei Liturghii. Prescura care este făcută din pâine dospită, amestecată cu sare și apă, are diferite forme, dar fiecare în parte poartă pecetea dumnezeirii: IS, HR, NI, KA (Iisus Hristos învinge). Forma rotundă simbolizează pământul și lumea care locuiește pe el și pentru care S-a jertfit Hristos Domnul - I se aduce înapoi ca jertfă sau ofrandă, iar prescura sub formă de cruce (cu patru capete) simbolizează cele patru laturi ale lumii (N, S, E, V). Mai sunt și prescuri cu trei cornuri care simbolizează Sfânta Treime, sau cinci - amintindu-ne de înmulțirea pâinilor. Prescura poate fi făcută de orice persoană care are o viață curată, care merge la biserică și care cunoaște și împlinește rânduielile bisericesti (se roagă, postește, face fapte bune). Nu trebuie să fie, în mod obligatoriu, o femeie necăsătorită sau văduvă, în felul acesta nu există nici o opreliște canonică și nici indicația de a fi făcută de o persoană de parte femeiască! Prescura o poate face și preotul sau preoteasa care trăiesc viață de familie, trebuie doar să fie pricepuți în a plămădi aluatul, să fie cu dragoste de Dumnezeu și de oameni. Aducem pâine dospită lui Dumnezeu pentru că așa s-a folosit la Cina cea de Taină și pentru că ne arată în mod clar întruparea desăvârșită a Domnului și sufletul desăvârșit.

Despre pregătirea materiei, desigur că preoții se îngrijesc și cunosc aceste rânduieli și de aceea aleg persoana cea mai potrivită pentru a pregăti prescura la Liturghiile din timpul anului bisericesc.

Despre materia Sângelui Mântuitorului Hristos ne vorbește Sfântul Simeon al Tesalonicului: „Vinul din roada viței trebuie să fie bun, bine mirositor, curat și acceptabil la băut, să nu fie amestecat cu alte băuturi în afară de struguri... să nu îndrăznească cineva să folosească vin de fructe, vin înăcrit sau must sau amestecat cu altă băutură, căci păcătuiește de moarte și se caterisește”. În Răsăritul Ortodox, chiar dacă nu există o dispoziție clară cu privire la culoarea vinului, se folosește vinul de culoare roșie, ca să semene cât mai mult cu sângele curs din coasta Mântuitorului. „Excepții pot exista, la nevoie, preotul poate aplica regula economiei, păstrând totdeauna ca o precauție indispensabilă «vinul» evanghelic și rodul viței. Altfel cade în păcatul grav al nepăsării și al lipsei de evlavie față de Taina săvârșită” (Ioannis Foundoulis, *Dialoguri liturgice*, vol. 1, p. 220).

Apa este o altă materie folosită la Sfânta Jertfă și reprezintă elementul natural fără de care nu există viață pe pământ: potolește setea, se întrebuințează la curățirea trupului, este necesară pentru plante și animale. Prin caracterul său simbolic, apa devine element de curățire sufletească, iar prin gustul și efectul de sațietate ne

amintește de rolul purificator al harului dumnezeiesc. În cadrul Sfintei Liturghii, când este amestecată în Sfântul Potir cu vin, simbolizează apa care a curs împreună cu sângele din coasta cea dătătoare de viață a Domnului (Ioan 19, 34).

Având în vedere faptul că cele materiale aduse ca dar de jertfă constituie elementele constitutive nu numai pentru viața aceasta pământească, ci și pentru viața cea veșnică, atunci atenția noastră față de ce punem pe Sfântul Disc și în Sfântul Potir trebuie să fie îndoită. Teologia scolastică spune că elementul constitutiv e acel lucru în afara căruia e cu neputință ca el să devină ceea ce devine. Hrana e necesară pentru constituirea firii trupului, hrana cu Trupul și Sângele Domnului Hristos e necesară, potrivit învățăturii drepte a Bisericii, vieții celei de veci, căci spune Marele Vasile: „Cuminecarea cu Trupul și Sângele lui Hristos e necesară pentru viața veșnică” (*Regula morală*) și că „cel născut prin botez trebuie să fie hrănit prin împărtășirea dumnezeieștilor Taine” (*Despre Botez*). Așadar, „să stăm bine, să stăm cu frică și să luăm aminte!”

CARE ESTE LEGĂTURA DINTRE TAINA ÎMPĂRTĂȘANIEI ȘI CELELALTE TAINЕ ALE BISERICII?

275

Pr. lect. dr. Vasile Gavrilă

***P**rin baia Botezului ne curățim de orice păcat și ne naștem la viața în Hristos; prin Taina Mirului ne facem părtași la darurile cele dumnezeiești; prin Taina Pocăinței ne reînnoim haina Botezului; prin Taina Nunții pregustăm fericirea celor chemați la Cina Nunții Mielului (Apocalipsa 19, 9); prin Taina Maslului primim Harul vindecării; prin Taina Preoției, cei aleși primesc Harul împlinirii Sfintelor Taine; însă, prin Sfânta Cuminecătură, dobândim părtășie la însăși viața Domnului Hristos.*

Unanim, în Răsăritul Ortodox, este recunoscut locul central pe care îl ocupă Dumnezeiasca Euharistie; din

nefericire, însă, din cauza slăbirii conștiinței euharistice și a teologiei scolastice, Euharistia nu mai este abordată ca Taină a Tainelor, ci ca una dintre cele șapte Taine ale Bisericii. Însă Sfânta și Dumnezeiasca Euharistie, sau Taina Împărtășirii, este, indiscutabil, inima trupului eclesial, spațiul de manifestare a Preoției lui Hristos. Liturghia poate fi definită, în mod esențial, ca: locul și modalitatea proprii Duhului Sfânt, de aceea ea devine lucrare a Duhului, iar Duhul este dar al Liturghiei (Andrei Scrima); este necesar să definim Liturghia pentru a-i înțelege locul în teologie și-n viața Bisericii și pentru a-i intui profunda legătură cu toate Tainele Bisericii. Părinții Bisericii, începând cu Dionisie Areopagitul, continuând cu Sfântul Maxim Mărturisitorul și Nicolae Cabasila, au definit Liturghia ca Taină a Tainelor, fără a se teme că prin asta ar leza principiul hristocentric, fiindcă, dimpotrivă, îl întăresc și liturgic deoarece Liturghia ni-L oferă direct și nemijlocit pe Însuși Hristos, Mântuitorul lumii.

Dacă acceptăm că întreaga viață liturgică a Bisericii a început cu Cina cea de Taină și își are izvorul în moartea și Învierea Domnului, recunoscând că Cina și Liturghia sunt identice, pentru că „pe Sfânta Masă nu e ceva mai puțin. Căci nu a făcut-o pe aceea Dumnezeu și pe aceasta omul, ci și pe aceasta tot Dumnezeu” (Sfântul Ioan Gură de Aur), că „Liturghia nu e lucru nou, ci e Liturghia care are loc în cer și noi suntem cu Cel ce este în cer” și „că

toate Sfintele Cine ale Bisericii nu sunt decât una și aceeași Cină eternă și unică, aceea a lui Hristos în cămara de sus” (Paul Evdokimov), atunci înțelegem motivul pentru care jertfa nesângeroasă de pe Sfintele Altare (Dumnezeiasca Liturghie) și chiar întreaga rugăciune a Bisericii poartă numele de Mulțumire (Euharistie): pentru că ea reprezintă cel mai mare dar al lui Dumnezeu pentru lume.

277

Nicolae Cabasila afirmă că Sfânta Împărtășanie este culmea vieții în Hristos, pentru că prin împărtășire are loc o incorporare a noastră în Hristos, și a Lui în noi, cvasifizică, devenind, astfel, actul central al cultului creștin. În fiecare Taină a Bisericii, creștinii participă la toate actele mântuitoare ale Domnului și, întrucât inima acestor acte este moartea și Învierea, prin toate Tainele participăm la moartea și Învierea Lui, dar în diferite grade.

De aceea, în raport cu problema noastră, putem stabili două principii:

1. Unitatea indiscutabilă a tuturor Tainelor Bisericii, în Hristos Iisus, a Căruia moarte și Înviere reprezintă energia tuturor.

2. Dumnezeiasca Liturghie și, deci, Sfânta Împărtășanie reprezintă încununarea tuturor, deplinătatea Harului, pentru că, după Nicolae Cabasila, scopul Liturghiei este „iertarea păcatelor, moștenirea Împărăției cerurilor și altele asemenea”.

Așadar, pentru că Euharistia are în centrul ei jertfa, moartea și Învierea Domnului, devine centru al vieții liturgice a Bisericii și încununarea acesteia, încât „aproape nu se poate săvârși vreo slujbă ierarhică - afirmă Sfântul Dionisie Areopagitul - fără ca atotdumnezeiasca Euharistie să nu încununeze, în mod concentrat, prin sfânta ei săvârșire, cele ce s-au săvârșit prin fiecare în parte, adunând în unitate cele ce s-au săvârșit și prin darul venit de la Dumnezeu al Tainei desăvârșitoare, desăvârșind comuniunea cu Dumnezeu, a celui ce le-a primit pe toate”.

În toate Tainele, primim Harul ce izvorăște din Harul de pe Golgota; Liturgia însă, nefiind simbol al jertfei, ci o jertfă adevărată, ca aceea de pe Golgota, ni-L dăruiește chiar pe Cel Înviat; deci, nu mai devenim părtași morții, îngropării, învierii și unei vieți mai bune, ci-L primim chiar pe Dătătorul acestora.

Prin baia Botezului ne curățim de orice păcat și ne naștem la viața în Hristos; prin Taina Mirului ne facem părtași la darurile cele dumnezeiești; prin Taina Pocăinței ne reînnoim haina Botezului; prin Taina Nunții pregustăm fericirea celor chemați la Cina Nunții Mielului (*Apocalipsa* 19, 9); prin Taina Maslului primim Harul vindecării; prin Taina Preoției, cei aleși primesc Harul împlinirii Sfintelor Taine; însă, prin Sfânta Cuminecătură, dobândim părtășie la însăși viața Domnului Hristos. De aceea, „Euharistia

este Taina care încoronează Botezul și Mirungerea, nu numai ca plenitudine a puterii și a vieții celei noi, începută virtual prin Botez și având în ea puterea virtuală, dezvoltată prin Mirungere. Euharistia implică în ea puterea morții depline față de existența separată de Dumnezeu, începută prin Botez și dezvoltată prin Mirungere” (pr. Dumitru Stăniloae).

279

De aceea, din perspectiva teologiei liturgice, abordarea teologică ar trebui să înceapă nu cu Botezul, ci cu Euharistia, pentru că tocmai Euharistia dă sensul și dimensiunea cosmică vieții creștine datorite prin Botez. De asemenea, perspectiva finală tot Euharistia o dă, nu ca într-un cerc închis, ci ca într-o spirală (scară) a desăvârșirii, pentru că ea, Euharistia, se raportează direct la Împărăția cerurilor, încorporând toate Tainele Bisericii, cărora le dă puterea ce vine din Trupul și Sângele lui Hristos, toate împlinite în Taina Bisericii.

Din perspectiva vieții bisericești și a misiunii Bisericii în lume, Liturghia este mediul în care Hristos este prezent între oameni, în modul cel mai accentuat, cu învățătura, jertfa și Învierea Lui; prin Liturghie, Mântuitorul își continuă viața și faptele Lui mântuitoare pe pământ. Liturghia menține unitatea de credință și spiritualitate a unui neam.

Din perspectivă liturgică, trebuie să afirmăm că, așa cum Taina Hirotoniei a rămas până astăzi, proniator și paradigmatic, încorporată ca rânduială, în rânduiala

Liturghiei, așa au fost toate Tainele, inițial: încorporate în Liturghie. Ne vom referi, în continuare, doar la Tainele pe care le-am cercetat în acest sens și despre care avem informații bazate pe documente.

Referitor la Taina Botezului, știm cu toții că Botezul, în „perioada de aur” a Bisericii și Liturghiei, se săvârșea în noaptea pascală, Liturghia fiind baptismală, iar Botezul devenind pascal (Alexander Schmemmann). Bucuria Învierii era bucuria celor care „în Hristos s-au botezat, în Hristos s-au și-mbrăcat”, ca să umble „întru înnoirea vieții”. Există documente, insuficient cercetate și lămurite, care atestă o rânduială a Botezului încorporată în rânduiala Dumnezeieștii Liturghiei, care așteaptă să fie scoasă la lumină și pusă în valoare.

Taina Cununii are o perspectivă mai fericită, deoarece, în urma publicării, de către Sfântul Nicodim Aghioritul, a unui Arhieratikon care cuprinde „Slujba Cununii alăturată Dumnezeieștii Liturghiei”, susținută și de cercetarea unor codici mai vechi de către subsemnatul (cel mai vechi, din a doua jumătate a secolului al VIII-lea, *Codex Barberinus Graecus* 336), ar putea fi săvârșită în cadrul Liturghiei ca și Taina Hirotoniei.

Taina Hirotoniei se păstrează integrată în Liturghie; credem că aceasta a fost purtarea de grijă a Duhului Sfânt, pentru a nu îngădui ca și această Taină, care este Taina Preoției lui Hristos, să fie eliminată din Liturghie.

Separarea Tainelor și abordarea lor teologică și rupe-rea Tainelor de Dumnezeiasca Liturghie considerăm că reprezintă cauza majoră a crizei teologice și a crizei duhovnicești care se simte astăzi în Biserică. Pentru înțelegerea corectă a teologiei sacramentale ar fi necesar să se plece de la trăirea vie a Bisericii și de la tradiția concretă liturgică, și nu de la definiții proprii, apriorice și abstracte, susținute adesea de tradiții noi, intrate în viața Bisericii în perioadele mai dificile ale acesteia.

CUPRINS

283

Notă editorială:	7
Când și cum a fost întemeiată Taina Spovedaniei? Pr. prof. dr. Nicolae D. Necula	9
Care este legătura dintre Taina Spovedaniei și Taina Împărtășaniei? Pr. prof. dr. Viorel Sava	15
De ce este necesară Taina Pocăinței? Pr. lect. dr. Marian Mihai	23
Cine poate spovedi și cum ne alegem duhovnicul? Pr. lect. dr. Vasile Gavrilă	31
Este necesară o pregătire a preotului în vederea săvârșirii Tainei Spovedaniei? Pr. prof. dr. Viorel Sava	37
Când și de câte ori pe an trebuie să ne spovedim? Pr. asist. dr. Silviu Tudose	47

Care este locul în care se cuvine să se săvârșească Spovedania și care este rânduiala ei?	Pr. prof. dr. Nicolae D. Necula	53
Ce sunt epitimii sau canoanele de Spovedanie și cum se aplică ele astăzi?	Pr. prof. dr. Viorel Sava	61
Avem duhovnic? Cum este el și cum păstrăm dialogul și comuniunea cu el?	Pr. lect. dr. Marian Mihai	71
Care sunt datoriile preotului duhovnic pentru fiii săi duhovnicești?	Pr. lect. dr. Vasile Gavrilă	79
Cum se realizează cercetarea cugetului care precede Taina Spovedaniei?	Pr. asist. dr. Silviu Tudose	87
Care sunt urmările Spovedaniei și ale nespovedirii?	Pr. prof. dr. Nicolae D. Necula	93
Dialogul cu duhovnicul. Condițiile în care ne putem schimba duhovnicul	Pr. lect. dr. Marian Mihai	101
Cum își pregătește preotul duhovnic credincioșii în vederea mărturisirii?	Pr. prof. dr. Viorel Sava	107
Care sunt limitele intervenției și lucrării duhovnicului în viața penitentului?	Pr. prof. dr. Nicolae D. Necula	115

CUPRINS

Duhovnicul și penitentul în scaunul Spovedaniei

Pr. prof. dr. Viorel Sava 123

Copiii, Biserica și Spovedania

Pr. lect. dr. Marian Mihai 129

Tinerii și scaunul Spovedaniei

Pr. lect. dr. Marian Mihai 137

285

Care sunt datoriile fiului duhovnicesc față de părintele duhovnic?

Pr. asist. dr. Silviu Tudose 143

Ce rânduieli bisericești trebuie să împlinească doi soți care au divorțat și s-au împăcat?

Pr. lect. dr. Vasile Gavrilă 151

Care este rostul și importanța Spovedaniei pentru candidații la preoție?

Pr. prof. dr. Nicolae D. Necula 157

De ce este necesară și folositoare spovedirea clericilor?

Pr. prof. dr. Nicolae D. Necula 165

Biserica, Taina Spovedaniei și intelectualii

Pr. lect. dr. Marian Mihai 173

Canonul dat de un duhovnic poate fi schimbat de altul?

Pr. asist. dr. Silviu Tudose 181

Păcatele mărturisite o dată mai trebuie spovedite la o altă Spovedanie?

Pr. lect. dr. Vasile Gavrilă 187

CUPRINS

286

De ce este necesar și indicat ca enoriașii unei parohii să se spovedească la preoții acesteia?	
Pr. prof. dr. Nicolae D. Necula	193
Spovedania: în picioare, în genunchi sau pe scaun?	
Pr. asist. dr. Silviu Tudose	199
Instituirea Sfintei Împărtășanii și importanța ei în viața Bisericii	
Pr. prof. dr. Nicolae D. Necula	205
Care este rânduiala pregătirii credincioșilor mireni pentru primirea Sfintei Împărtășanii?	
Pr. prof. dr. Viorel Sava	213
În ce condiții mă pot împărtăși în Săptămâna Luminată?	
Pr. asist. dr. Silviu Tudose	221
În ce condiții și cât de des primesc Sfânta Împărtășanie copiii?	
Pr. asist. dr. Silviu Tudose	227
Cum se face corect împărtășirea clericilor?	
Pr. prof. dr. Nicolae D. Necula	233
Cum ajungem la împărtășirea continuă cu Sfintele Taine?	
Pr. lect. dr. Vasile Gavrilă	241
Care sunt inovațiile și abaterile de la normele liturgice, canonice și pastorale privitoare la săvârșirea Tainei Împărtășaniei?	
Pr. asist. dr. Silviu Tudose	247

CUPRINS

Care sunt inovațiile și abaterile de la normele
liturgice, canonice și pastorale privitoare
la administrarea Tainei Împărtășaniei?

Pr. asist. dr. Silviu Tudose 253

Care este rânduiala împărtășirii bolnavilor?

Pr. prof. dr. Viorel Sava 259

Despre materia folosită la Sfânta Euharistie:
pâinea, vinul și apa

Pr. lect. dr. Marian Mihai 267

Care este legătura dintre Taina Împărtășaniei
și celelalte Taine ale Bisericii?

Pr. lect. dr. Vasile Gavrilă 275